

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ Κ'

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1955

ΑΡ. 236

ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ

Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου.

Ἡ μουσική τῶν Σειρήνων γητεύει τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ γαλάζιου νηιοῦ.
Δὲν εἶν' ἕνας ὁ Ὀδυσσεάς, εἶναι πολλοί,
ποθοπλάνταχτοι καὶ ταλαιπωρημένοι μέσα στῆς χρυσῆς ἀλυσίδας τὰ θρόγια.
Λαὸς οἱ συμφορές. Πλῆθος οἱ δοκιμασίες.
Ἡ ἀντοχή ποῦ δοκιμάζεται μέσα στὴ φουρτούνα
ποῦ σκαμπανεβάζει τὸ σαπιοφέλουκο τῆς προσμονῆς
δὲ φυλάγεται μὲ τὸ κεροστάμπωμα τῶν ἀφτιῶν
οὔτε μὲ τὸ δεσιμο στὰ κατάρτια.

Σῶσον, Κύριε, τὸν Λαόν Σου.

Ὁ ἀγρὸς εἶναι ἔτοιμος γιὰ θερισμό,
ὁ ἀγρὸς ποῦ σπάρθηκε ἀπ' τὸν μυριοπρόσωπο Ὀδυσσεά
μὲ τὸ ἀλάτι τῶν δακρῶν του.

Δόσε, Κύριε, μέσα σὲ τούτη τὴ θλογημένη ὥρα τῆς σοδειᾶς,
δόσε τὰ φύτρα τῆς ἥρας νὰ χουνε στραγγίσει,
νάχουνε σκύψει μπροστὰ στὸ περήφανο καλάμι τοῦ σταριοῦ.

Θὰ μᾶς ποῦνε τρελοὺς νὰ σπέρνουμε ἀρμύρα δακρῶν
γιὰ νὰ θερίσουμε στάχια.

Θὰ μᾶς ποῦνε δεμένους στὸ ζωνάρι τῆς Πηνελόπης.

Θὰ μᾶς ποῦνε δοσμένους στὴν ἀγάπη τῆς μάνας,
αἰσθαντικούς ἰδαλγούς, χαμένους μέσα στ' ὄνειρο καὶ τὴν ἐλπίδα.

Μὰ ὅμως, ἔμεῖς οἱ ὄνειροπόλοι κ' οἱ ἰδαλγοὶ
θὰ θρισκόμαστε πιὸ κοντὰ στὸ βάθος τῆς ἀλήθειας,
γιατὶ ἀποστέρξαμε τ' ἀγκαλιάσματα τῆς Κίρκης
καὶ τῶν Σειρήνων τὸ τραγοῦδι,

ἔτσι καζῶς ἤμασταν δεμένοι στὸν κόρφο τῆς γυναίκας,
[στὸ θυζὶ τῆς μάνας.

Σὰν παιδεύει ἡ σκλαβιά, εἶναι μάταιο νὰ ζητᾶμε Κολχίδες καὶ Τροῖες,
αἰχμάλωτοι ἔμεῖς στοὺς ἀφέντες, εἶναι μάταιο νὰ στήνουμε
[δούρειους ἵππους.

Ὁ δούρειος ἵππος εἶναι μέσα στὴ ψυχὴ μας.

Μονάχα ἂν κλείσουμε τίς πόρτες του θὰ κερδίσουμε τὴν Τροία.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

(Ἀπὸ τὰ «Εὐαγγέλια».)

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΣΟΛΩΝ

Στὸ θέατρο τῶν Σόλων χτές μαζεύτηκε ὁ λαὸς
τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας του πόλης νὰ γιορτάσει.
Ὁ βασιλέας Φιλόκυπρος στὴν ἐκκλησιά τῶν πολιτῶν
λόγους ἐβγάλε ἀξέχαστους στὴν ἱστορία τῆς Κύπρου.
«Οἱ Ἰέρσες οἱ φαρμακεροὶ μὲ πλοῖα μᾶς ἀπειλοῦσαν
στὴν Αἴπεια τὴν πολὺκλαυστη ὅταν εἴμασταν' γι' αὐτὸ
ἐγκαταλείψαμε οἱ πικροὶ παλάτια, ἐστίες, ναοὺς
κι' ἤρθαμε ἐδῶ σ' αὐτὴ τὴ γῆ, σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ χῶμα
νὰ χτίσουμε στὸ ὄχυρὸ τῆ νέας μας τὴν πατρίδα».
Αὐτὰ εἶπεν ὁ Φιλόκυπρος καὶ τοὺς συγκίνησε πολὺ,
σείστηκαν σύρριζα μετὰ τοῦ θεάτρου οἱ κερκίδες.
Σὰν τέλειωσ' ἡ ὁμιλία του, προσφέρανε θυσίες:
Στὸ Δία θόδια ἐξηνταδυὸ καὶ πρόβατα ἑκατόμβες
κι' ἄφησαν λεύτερα πολλὰ, χιλιάδες περιστέρια.

Εἶχε τελειώσει ἡ τελετή. Ἄρχισαν κι' ἐφεύγαν.
Μὰ νὰ, ξανὰ ὁ Φιλόκυπρος βγαίνει κι' ἀρχίζει λόγο:
«Λαε τῶν Σόλων σήμερα, λαε τῆς Αἴπειας χτές,
νὰ! οἱ Ἰέρσες φαίνονται ξανὰ μακρυάθε στὸ γιάλο».
Ὁ κόσμος δὲν κρατήθηκε τὸν λόγο ὅλο ν' ἀκούσει.
Ἄμέσως σείστηκαν ξανὰ οἱ κερκίδες κι' ὁ λαὸς
ὄρμησε μ' ὅπλα καὶ σπαθιά πρὸς τ' ἀκρογιάλι κάτω
κι' ἀρχισαν τὸν πόλεμο—κι' ὡς τώρα πολέμωνε.

Η ΑΔΕΛΦΟΥΛΑ ΜΟΥ ΛΑΒΛΕΪΣ

Δεξιὰ τοῦ Τάμεση, λίγο ἔξω ἀπ' τὸ Λονδίνο,
στὸ γχολεῖο τῶν τυφλῶν παιδιῶν στὸ Οὐίμπλετον.

Ἡ φύση ὠραία ἐκεῖ,
ἀνθισμένοι οἱ νάρκισσοι, οἱ τολίπες,
βρεγμένοι, ὀλόχαροι οἱ ἄσπροι κύκνοι.

Στὸ σχολεῖο τῶν τυφλῶν παιδιῶν Οὐίμπλετον
φοιτᾷ ἡ ἀδελφοῦλα μου Λάβλεϊς Λάιφ,
ἐνιαύχρονο κοριτσάκι.
("Ἄχ ἀδελφοῦλα μου, οἱ πλεξοῦδες σου
ἀν εἶχες μάτια νὰ τίς δεῖς τὴ ὠραίες!")

Στὸ σχολεῖο τῶν τυφλῶν παιδιῶν.....
(Μὰ αἰσθάνεται εὐτυχῆς ἐκείνη).

ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΕΤΑΞΑ

Ἄρχισε ἡ Κυριακὴ νὰ σουρουπώνει.
Ἦταν μέρα ὠραία γιὰ σεριάνι.
Τώρα, ὅμως, ψιχαλίζει.
Ὁ κόσμος, πού βγήκε ἔξω γιὰ περίπατο διαλύεται.
Ἡ Πλατεία Μεταξᾶ (στὴ Λευκωσία) νεκρώνεται.
Ὅλοι φύγαν.
Μονάχα ὁ τυφλὸς βιολιστὴς Ἄντρέας
(ἔπαιζε κεῖ γιὰ νὰ τοῦ δίνουε ἐλεημοσύνη)
ἄργησε νὰ κλέσει τὸ βιολί του.
Πῶς σαστίζει ὁ καυμένος γιὰ νὰ φύγει!....
Ἄτάραχοι θεατῆς οἱ ἄνθρωποι ὅλοι βλέπουν.

Α Π Ο Ψ Ε Ι Σ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΖΩΗΣ *

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Κύπρου εἶναι μιὰ τοπικὴ ἐκδήλωση τῆς γενικώτερης Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Οἱ Κύπριοι, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁμήρου, ἔμειναν μέχρι σήμερα, προσηλωμένοι στὶς Ἑλληνικὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίες, κ' ἀκολούθησαν τὴν Πανελλήνια πνευματικὴ παράδοση. Ἐκαλλιέργησαν τὶς ἴδιες μορφές τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης ποῦ ἀναπτύχθηκαν στὴν ὑπόλοιπην Ἑλλάδα, κ' ἔδωσαν ἔργα, ποῦ ἀπηχοῦν τὶς γενικώτερες ἀνισυχίες καὶ πνευματικὰς ἀναζητήσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ Κυπριακὰ κείμενα κατέκτησαν τὴν Πανελληνίαν ἀγάπην κ' ἐκτίμηση, κ' ἔδωσαν ἀφορμὴ γιὰ νέες καλλιτεχνικὰς διαμορφώσεις καὶ νέους πνευματικούς προσανατολισμούς.

Ἀναφέρουμε τὰ «Κύπρια ἔπη» τοῦ Στασίου, ποῦ γεννήθηκε στὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου τὸν ἔβδομον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, κ' ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς Ἑλληνας ποιητές. Τὰ ποιήματά του γινώρισαν μεγάλη ἐπιτυχία. Τραγουδήθηκαν σ' ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνισμό, κ' ἀπ' αὐτὰ πήρανε τὶς ὑποθέσεις πολλῶν τραγωδιῶν τῶν Ὁ Εὐριπίδης κ' Ὁ Σοφοκλῆς.

Ἐπῆρξαν μάλιστα ἐποχές ποῦ οἱ Κύπριοι στάθηκαν πρωτοπόροι στοὺς πνευματικούς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους κ' ἔταμαν καινούργιους δρόμους στὴν πνευματικὴν πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὸ συνέβη τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα, ὅταν τὸ Νησί βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴ Φράγκικὴ δυναστεία τῶν Λουζινιανῶν. Τότε—γιὰ πρώτη φορά στὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία—Κύπριοι ποιητές χρησιμοποίησαν συστηματικὰ τὴν ὁμοιοκαταληξία, καὶ Κύπριοι πεζογράφοι ἔγραψαν ἔργα στὴ λαϊκὴ γλῶσσα. Ἐχομε τότε στὴν Κύπρον τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν ἀναγέννηση, ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ μιὰ ζωηρὴ ἀνθήση τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν: Κύπριοι ποιητές, (συνεχίζοντας τὴ λαϊκὴ παράδοση σὲ μιὰ γραμμὴ παράλληλην ἐκείνῃ τῶν Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν—ποῦ καλλιιεργήθησαν τόσο πολὺ στὸ Νησί—) γράφουν περιφημὲς μπαλλάντες, χαρακτηριστικὰς γιὰ τὸ ἔντονον συναισθηματικὸ στοιχεῖο ποῦ περικλείουν, καὶ τὴ θαυμαστὴ συναρμολόγηση ἐπικῶν καὶ λυρικῶν μορφῶν.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κίνησιν αὐτὴν—ποῦ ἔχει θαθεῖς ἐθνικὰς ρίζες—ἀναπτύσσεται τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στὸ νησί κ' ἕνα ἄλλο εἶδος ποιήσεως, καθαρὰ ἐρωτικῆς, μὲ καταφανὴ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Πρώτης Ἱταλικῆς Ἀναγέννησης. Στὰ τραγούδια αὐτὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ πρώτη φορά—ὅπως εἴπαμε— ἡ ὁμοιοκαταληξία κ' εἰσάγεται τὸ νέο αὐτὸ ποιητικὸ στοιχεῖο στὴν Ἑλληνικὴν ποιητικὴν παράδοση.

Ἡ ἀναγεννητικὴ ὁμος κίνησις εἶναι ἀκόμη εὐρύτερη: Διαπρεπεῖς χρονογράφοι, ὅπως ὁ Λεόντιος Μαχαίρας κ' ὁ Γεώργιος Βουστρώνιος, γράφουν τὰ χρονικά τους σ' ἕνα ζωντανὸ λαϊκὸ ἰδίωμα, μ' ἕναν τρόπο γοητευτικὸ καὶ πρωτότυπο, ποῦ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νὰ συναρπάξει καὶ νὰ σαγηνεύει τὸν ἀναγνώστη. Τότε, γιὰ πρώτη φορά ἐπίσης, ἐπίσημα κρατικὰ κείμενα, οἱ Ἀσιζες—δηλαδὴ οἱ νόμοι τοῦ Φράγκικου βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ, ποῦ ἐχρησιμοποιοῦντο στὴν Κύπρον—μεταφράζονται στὴν τοπικὴ λαϊκὴ διάλεκτον, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν, καθιεροῦται σάν ἐπίσημη γλῶσσα στὴν αὐτὴ τῶν Φράγκων βασιλείων τῆς Κύπρου.

Παράλληλα, ἡ τέχνη γνωρίζει μιὰ θαυμαστὴν ἄνοδον: Ἡ πατροπαράδοτη Ἑλληνικὴ ἀρετὴ κ' εὐσέβεια ἐγκατασπερουν στὸ νησί ἀμέτρητα μοναστήρια, ναοὺς κ' ἐξωκκλήσια. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ πολλῶν ἀπὸ τὰ ἱδρύματα αὐτὰ εἶναι κατὰ τὸ ἐξαιρετικόν. Ναοὶ μὲ ἰσοζυγιαμένους τρούλλους, ἐξωκκλήσια μὲ ἀπλὴ καὶ ἀπέριττη γραμμὴ, ποῦ μέσα στὴ γραφικὴν ὁμορφίαν τοῦ τοπίου ὑπογραμμίζουν τὴν ἀπλότητα τῆς πίστεως, μοναστήρια μὲ θαυμαστὰς τοιχογραφίας, ἀνώνυμες φορητὰς εἰκόνες, σκευὴ καὶ ἱερὰ ἄμφια, καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ ὁ λαϊκὸς πλοῦτος τῶν ἔργων τῆς χρυσοχοΐας, τῶν κεντημάτων καὶ

* Μεταδόθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν στὶς 13 Ἰανουαρίου 1955.

τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας, συνθέτουν ἕνα πίνακα ἐξαιρετικῆς ἀνθησης καὶ ἀκμῆς, παρόμοιον τοῦ ὁποίου πολὺ λίγες Ἑλληνικὲς χῶρες ἔχουν τότε νὰ παρουσιάσουν.

Ἐπιπλέον ἦρθεν ἡ Ἑνετικὴ κ' ἡ Τουρκικὴ κατάκτηση κ' ὁ τόπος ἔπαισε στὴν παρακμῆ. Ἡ Ἑλληνικὴ παράδοση ὅμως ἔμεινε πάντα βαθειὰ ριζωμένη στὶς ψυχὰς τῶν Κυπρίων, καὶ μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους ἔδωσε νέες ἐκδηλώσεις ἀκμῆς καὶ δραστηριότητος.

Σήμερα ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ ἀπήχηση—μιὰν ἀσθενῆ, θέβαια, ἀπήχηση— τῆς ζωῆς τοῦ πνευματικοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Κύπριοι ἄρχισαν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα νὰ συγκροτοῦν σταθερὰ καὶ μεθοδικὰ τὸν πνευματικὸν τους βίον. Τότε—ἢ λίγο ἀργότερα—ὀργανώθηκαν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ μὲς ἰδρύματα—ποῦ σ' ἕναν ὑπόδουλον τόπον, ὅπως ἡ Κύπρος, ἀποτελοῦν κέντρα ὄχι μόνον ἐκπαιδευτικῆς ἀλλὰ καὶ εὐρύτερης πνευματικῆς ἀκτινοβολίας καὶ δραστηριότητος. Ἰδρύθηκαν οἱ πρῶτες ἐφημερίδες κ' ἐτέθησαν οἱ βάσεις τῶν πρώτων Κυπριακῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων καὶ συλλόγων. Κύπριοι συγγραφεῖς ἐδημοσίευσαν, ἀξιόλογα γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην βιβλία. Οἱ περισσότεροι ἔγραψαν στὴν καθαρεύουσαν, κ' ὑπῆρξαν μιμητὲς τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου καὶ τῶν Σούτσων. Ἐπιπλέον παρατηρεῖται μιὰ κίνηση πρὸς τὴν διαλεκτικὴν ποίηση. Τὴν κίνηση αὐτὴν ἐκφράζουν οἱ δύο μεγάλοι διαλεκτικοὶ ποιητὲς τῆς Κύπρου Βασίλης Μιχαηλίδης καὶ Δημήτρης Λιπέρης. Ἐνθουσιώδης, φλογερὸς καὶ γεμάτος πατριωτικὴν ὄρμη καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν ὁ πρῶτος. Τρυφερός, εἰδυλλιακὸς, ζωγράφος καὶ διερμηνεὺς τῆς Κυπριακῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ φύσεως ὁ δεύτερος. Ἡ κίνησις ὅμως αὐτὴ, παρ' ὅλον ὅτι συνεχίζεται ἀκόμη σπασμαδικά, ἔπαισε σήμερα ν' ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὴν ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου, ἢ ὅποια ἀπὸ τοῦ τέλους ἰδίως τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ἀναζητεῖ τὰ γλωσσικά καὶ καλλιτεχνικά τῆς πρότυπα στὰ δημιουργήματα τῆς ἀντίστοιχης Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Μιὰ νέα γενεὰ συγγραφέων παρουσιάζεται, ἀπὸ τὸ 1920 ἰδίως, στὸ προσκήνιο τῆς Κυπριακῆς ζωῆς, μὲ πυρῆνα τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Αἰγὴ». Στὴ γενεάν αὐτὴν ἀνήκουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διασημότερους ποιητὲς καὶ διηγηματογράφους ποῦ ἔχει νὰ παρουσιάσει ἡ Κύπρος.

Τὸ 1934 ἰδρύονται τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», τὰ ὁποῖα δίδουν νέαν ὄθηση στὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ Νησιοῦ, καὶ λίγο ἀργότερα τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Πάφος». Γύρω ἀπὸ τὰ περιοδικὰ αὐτὰ συγκεντρώνονται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Κυπρίους λογοτέχνες κ' ἀναπτύσσεται μιὰ νέα Κυπριακὴ λογοτεχνικὴ γενεὰ. Στὰ χρόνια ποῦ ἀκολουθοῦν παρατηρεῖται μιὰ σοβαρὰ ἐκδοτικὴ δραστηριότης. Βιβλία, πάσης μορφῆς, ἐκδίδονται καὶ κυκλοφοροῦν σὲ ἱκανὸν ἀριθμὸν στὸ Νησί. Νέα σωματεῖα καὶ ὀργανώσεις ἰδρύονται. Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχουσαν θέση κατέχουν ἡ «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» καὶ ὁ «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου», γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα συσπειροῦνται ὀλόκληρη σχεδὸν ἡ πνευματικὴ δραστηριότης τοῦ τόπου.

Ἡ «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» εἶναι ἕνα σοβαρὸν ἐπιστημονικὸν Σωματεῖο ποῦ σκοπὸν ἔχει κυρίως τὴν ἔρευνα καὶ μελέτην τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας καὶ παραδόσεως. Τὸ ἐτήσιον «Δελτίον» τῆς Ἐταιρείας ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς θετικώτερες ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ τόπου καὶ συμβάλλει σημαντικὰ στὴ μελέτη καὶ ἀξιολόγησιν τῆς ἱστορίας τοῦ Νησιοῦ.

Ὁ «Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος» ἀποτελεῖ ἐξ ἄλλου τὸν πυρῆνα τῆς γενικώτερης πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος τῆς Κύπρου. Ὀργανώνει τακτικὰς διαλέξεις, ἐκθέσεις, συναυλίας κλπ., ἐκδίδει δὲ ἐτήσιον Δελτίον στὸ ὁποῖον περιέχονται ἐργασίες σχετικὲς μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δράσιν του.

Σήμερα παρουσιάζεται στὸ Νησί μιὰ σοβαρὴ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνθησις ποῦ ποιοτικὰ θέβαια δὲν φτάνει τὸ ἐπίπεδον τῆς πρωτεύουσας, ὑπόσχεται ὅμως πολλά.

Εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Κύπρου ἐπηρεάζουν ὅλα

τά τοπικά προβλήματα και ζητήματα, ιδιαίτερα δὲ τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον δεσπόζει ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Νησιοῦ: τὸ ἐθνικὸ αἴτημα.

Ὁ δεσμὸς μεταξὺ τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Νησιοῦ εἶναι βαθύτατος. Τὸ αἴτημα τῆς ἐλευθερίας εἶναι στὴν ἀφετηρίαν τοῦ πνευματικῶν αἴτημα. Ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν ἐπηρεάζει καὶ συγκινεῖ ξεχωριστὰ τοὺς πνευματικούς ἀ.θρώπους τοῦ τόπου, οἱ ὁποῖοι κατέχουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡγετικὲς θέσεις στὴν ὅλην κ'νηση. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Κυπρου πιστεύουν ὅτι τίποτε τὸ εὐγενὲς καὶ ὕψηλόν δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῆ καὶ νὰ ζήσει χωρὶς ἐλευθερίαν. Γιατὸ ἀγωνίζονται, ἐπικεφαλῆς τῶν συμπατριωτῶν των, γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ, πού ὑπῆρξε σ' ὅλες τὶς ἐποχὰς ὁ φορεὺς τῶν μεγαλύτερων πνευματικῶν ἀξιών καὶ ὁ παρορμητῆς τῶν ὠραιότερων πνευματικῶν ἐξορμησεων.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ

Στὴν ἀλληλουχία τῶν κυμάτων
εἶδα τὶς στιγμὲς πού περνοῦν ἀνεπίστροφα
μὲ τὴ μοναδική τους ὄντοτητα
στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο.

Στὸ φλοῖσθο τῶν χαλικιῶν
ἄκουσα τὰ σιγοψιθυρίσματα τῶν ψαριῶν
πού λέν γιὰ τὰ μυστικά τοῦ νεροῦ,
τῆς ὕγρης εὐτυχ'ας.

Κι' ἄφησα τὴ σκέψη νὰ μοῦ φέρει
τὰ μισοτέλειωτα μηνύματα
κάποιου κόσμου μακρινοῦ.
Τὰ μηνύματα πού γυρνοῦν
στὸ αἰώνιο στριφογύρισμα τοῦ τροχοῦ
στὴν ἐναλλαγὴ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκοτὸς,
πάντα.

Δυὸ θαρκοῦλες κοιμοῦνται
μὲ τὸ νανούρισμα τῆς γοργόνας,
πού λέει γιὰ τὸ παραμῦθι τοῦ Μεγαλέξανδρου.

ΕἶΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ

Πάντα θ' ἀκολουθοῦμε τὰ θήματα,
τοῦ πιὸ δυνατοῦ ἀνέμου;
Πάντα θὰ ταξιδεύουμε καθάλλα στὴ χίμαιρα
τοὺς πιὸ ἀφρισμένους ὠκεανούς;
Εἶναι καιρὸς νὰ βροῦμε
μὲς τὰ ἐρείπια πού δημιουργήσαμε
τὴν πέτρα μὲ τὴ μελλοντικὴ μας πορεία.
Εἶναι καιρὸς νὰ μαζέψουμε
τὰ κομμάτια τοῦ ἑαυτοῦ μας
καὶ νὰ ὀρθώσουμε τὸν ἕνα ἑαυτὸ μας.
Νὰ διώξουμε τὰ κοράκια,
πού φώλιασαν στὶς φωλιές τῶν χελιδονιῶν.

ΡΕΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ Ο ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΤΗΣ

Για τις θεωρίες του Λασκαράτου περί θεού και θρησκείας έγραψαν αρκετοί χω-
ρις να εξαντλούν το θέμα και χωρίς να μάς έχουν δώσει μιὰ πλήρη εικόνα τών θρη-
σκευτικών αντίληψεων του άφωρισμένου άμερόληπτου ή επιστημονική. "Όσοι έγρα-
ψαν δέ φαίνεται να είχαν ύπόψη τους ένα άρθρο του Λασκαράτου που αναδημοσιεύο-
με παρακάτω και που χύνει πολύ φώς στις θρησκευτικές δοξασίες του. Το άρθρο
αυτό μάς βοηθά στην όρθη τοποθέτηση ενός ζητήματος, που έκαμε τόσο κρότο στην
έποχή του και που δεν είναι άλλο από το θρησκευτικό «πιστεύω» γού Λασκαράτου.
Ποιό είναι αυτό το «πιστεύω» για το όποιο έμεεις άποκαλούμε «όρθολογιστή»
το Λασκαράτο, φανατικό κι αδιάλλακτο, κι επομένως άθρησκο ή καλύτερα όπαδό
της «φυσικής θρησκείας», αναπτύσσουμε παρακάτω.

‘Ο Λασκαράτος πιστεύει σε Θεό του όποιο «οί όροι της ύπάρξεώς του είναι
άκατανόητοι». Τόν πιστεύει ως «Δύναμιν άπερίοριστην, Νούν άπειρον, Δημιουργόν
και Ψυχήν και Στήριγμα του Παντός και Ποιητήν τών νόμων εκείνων, τους όποιους
έμεεις εις το σύνολόν τους ονομάζουμε Φύσην». (1) ‘Ο Λασκαράτος καθορίζει αυ-
στηρά ότι τα πλάσματα δεν έχουν καμιάν όμοιότητα με τόν Πλάστη, διαφορετικά θα
ήταν κι εκείνα Θεοί, άρα άπορρίπτει το βιβλικό χρισμό, πώς ο Θεός έπλασε τόν άν-
θρωπο «κατ’ εικόνα και όμοίωσιν» του. «Η φύση της Θεότητος είναι άλλη, με άλλες
υποστάσεις». (2) Πιστεύει άκόμα πώς και σ’ άλλους πλανήτες υπάρχουν άνθρωποι
με διαφορετική φύση από μάς. (3) Οί άποδείξεις που προσκομίζει για τήν ύπαρξη
του θεού είναι οί γνωστές τελολογικές: «Είν’ εκείνος του όποίου τά ίχνη μόνον βλέ-
πουμε, και θαυμάζουμε εις τά εξάίσια έργα του, εις το μεγαλείον, εις τήν ταχτο-
ποίησιν και άρμονίαν τών Ουρανίων Σωμάτων, και ίσως περισσότερον άκόμη στην
πρόνοιαν όπου βλέπουμε στα μικρά έγκόσμια έδικά μας». (4) ‘Ο Θεός συλλαμβάνε-
ται με το ‘Ορθόν Λογικόν» και δεν άπεκαλύφθη. Έδώ ό όρθολογισμός του διαγρά-
φεται καθαρώτερα. «‘Ο Θεός φωτίζει δια μέσου του ‘Ορθού Λογικού και τής Συνεί-
δησης όλους εκείνους όπου δεν καταφρονάνε Λογικό και Συνείδηση για ν’ άκολου-
θήσουνε το συμφέρον τους». (5)

Για το Λασκαράτο οί Θρησκείες είναι πράγματα άχρηστα και σε μερικές πε-
ριπτώσεις, όταν νοθεύουν τήν άρετή, είναι και βλαβερά. Το άπαντο είναι ό ένάρετος
βίος, τά άλλα, θρησκεία και έθνικότης, είναι άσχετα. «Έδώ (στον Παράδεισο) δεν
έχτιμάται παρά ή άρετή» όποία και άν είναι ή ένάρετη ψυχή, χριστιανού, τούρκου ή
όδραίου. . . . . ‘Ο Παράδεισος δεν είναι Χριστιανικόν Κατάστημα, δια μόνους έμας
τους ‘Ορθοδόξους. . . . είναι δια όλους τους καλους ανθρώπους, ανεξαρτήτως έθνικό-
τητος και θρησκείας». (6) Και άλλου γράφει: «Θρησκεία είναι ή έχτέλεση του νό-
μου του Θεού», ή όποία πάλι είναι ταυτόσημη με τήν «άρετή». Η θρησκεία δεν ει-
ναι έπιζήμη» αλλά «αίσθημα. . . . το αίσθημα τών αιώνιων άληθειών». Αυτό το
αίσθημα πρέπει να οδηγή τόν άνθρωπο στον «ένάρετο βίο», που είναι ό μόνος «θρη-
σκευτικός βίος». Η «πηγή τών αιώνιων άληθειών» έχει τήν «πρώτη άρχή στη Συ-
νειδηση» (7) Γι’ αυτό σ’ άλλο του βιβλίο (8) κηρύττει ότι ή Κόλαση δεν είναι τί-
ποτε άλλο παρά «συνειδέλεγοι. . . . Άλλην τιμωρίαν άλλου είδους δεν έχει ή Κό-
λαση».

Το χριστιανισμό (όπως και κάθε άλλη θρησκεία) δεν τόν παραδέχεται ως θρη-
σκείαν «έξ άποκαλύψεως», όπως τόχουμε πει πιο πάνω μιλώντας για τήν ύπαρξη
του Θεού. Τους χριστιανούς τους άποκαλεί «κακόθεους» και τους κληρικούς «άσυνεί-
δητους πλάνους» των. Είναι κακόθεοι οί χριστιανοί γιατί «άνίδειο του άληθινού θε-
ού, έπλάτανε με τή φαντασία τους και με τή μικρόνοιά τους ένα Θεούλη, και τόν
προσκυνούνε με μανιακόν φανατισμόν». (9) Τί είδους «Θεούλη» έπλασαν οί χριστιαν-
οί κατά το Λασκαράτο μπορεί να μάθη κανείς διαβάζοντας τά «Ήθη, Έθιμα και
Δοξασίες τής Κεφαλονιάς» σ. 145—150, και 233—4, όπου ό Λασκαράτος μιλά με

(1) 'Ιδ. το δημοσιευμένο Άρθρο του Λασκαράτου, παράγραφο 4.

(2) Άρθρο § 6.

(3) Άρθρο § 7 και «Ήθη, Έθιμα και Δοξασίες τής Κεφαλονιάς» σ. 231 κέξ.

(4) Άρθρο § 4 και § 8.

(5) «Τά Μυστήρια τής Κεφαλονιάς» σ. 89.

(6) «Ήθη, Έθιμα κλπ.» σ. 256.

(7) «Τά Μυστήρια τής Κεφαλονιάς» σ. 56 κέξ.

(8) «Ήθη, Έθιμα κλπ.» σ. 51.

(9) Άρθρο § 3.

πολύ σαρκασμό και δηκτική είρωνεία έναντίον τῶν χριστιανικῶν πίστεων ὁ Χριστὸς εἶναι γιὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας, έναντίον τοῦ Τριαυποστάτου τῆς Θεότητος καὶ τῶν ἄλλων πού τὰ ἀπορρίπτει ὁ Ὁρθὸς Λόγος. Τὸ Χριστό, πού τὸν ὀνομάζει «Ἰσραηλίτην Ἰησοῦν», τὸν παραδέχεται, ὅπως καὶ ὁ Ρενάν, τέλειον ἄνθρωπο καὶ τὸν βάζει ἰσότιμο μετὸν «Ἀθηναῖον Σωκράτην καὶ τὸν Κινέζον Κομφούκιον». Αὐτοὶ εἶναι οἱ «κορυφὲς τῶν ἀρετῶν ὄλων». (10) Ὁ Χριστὸς ἀνδράρθηκε «στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, στὴ φιλανθρωπία, στὴν ἀρετὴ καὶ ἐδίδαξε στοὺς ἀνθρώπους τὰ χρέη τους». (11) Καὶ ὁ Λασκαράτος πιστεύει σ' ἕνα χριστιανισμό πού «σύγκειται ἀπὸ δύο στοιχεῖα Ἰον εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν θεόν καὶ 2ον ἀρετὴν εἰς τὲς κοινωνικὰς σχέσεις», (12) δηλ. οὐσιαστικὰ δὲν πιστεύει στὸ χριστιανισμό. Καταπολεμεῖ τοὺς λατρευτικοὺς τύπους, τὰ θαύματα, τὴ δύναμη τῶν ἁγίων εἰκόνων, τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐπιτίθεται μετ' πρωτοφανῆ δριμύτητα έναντίον τῶν κληρικῶν. (13) Στὴν Κόλαση, ὅπου τοὺς τοποθετεῖ, τοὺς κάνει νὰ ὁμολογοῦν τὰ παραπτώματά τους: «Ἐμεῖς εἴχαμε κάμει ἔργον μας τὴν ἀπάτην, διδάσκοντες ψευδὴ θεολογίαν εἰς τὰ πλήθη, καὶ μετερχόμενοι τὴν θεοκαπηλίαν ὡς ἀληθεῖς θρησκέμποροι, γιὰ νὰ ζοῦμε». (14) Καὶ ἀλλοῦ ἐπιτίθεται μετ' πολὺ σκανδαλιστικὸν τρόπον κατὰ τῆς χριστιανικῆς Θεολογίας: «Μὰ δὲ βλέπετε ὅτι τούτῃ σας ἡ θεολογία εἶναι προσβλητικὴ διὰ τὸν Θεόν; Δὲν βλέπετε ὅτι τὸν ἐκάμετε καὶ αὐτὸν ἐντομὸν ὁμοίομορφόν σας; ὅτι τὸν ἐπλάσατε μετ' τὴ φαντασία σας κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικὴν σας; ὅτι τοῦ ἀποδίδετε τὲς ἐπιθυμίας σας καὶ τὲς κακοθήειάς σας; ὅτι τὸν ἐκάμετε μοῖχον, συκοφαντῶντες τον μετ' γυναικά σας ὑπανδρεμένην, ἐνὼ αὐτὸς σὰς ἐδιόρισε, καθὼς λέγεις, τὸ Μ ἢ μ ο ι χ ε ὑ σ η ς;» (15)

Βλέπομε ἀπ' ὅλα αὐτὰ πόσο συγκροτημένο εἶναι τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Λασκαράτου, ἕνα σύστημα αὐστηρὰ βασισμένο στὸν Ὁρθὸ Λόγο, στὸν ὁποῖον ὁ Λασκαράτος ἔμεινε συνεπὴς σ' ὅλην τὴν ζωὴν. Ἐκεῖνο πού πιστεύει δὲν εἶναι τὸσον ὁ θεὸς ὅσον ὁ Ὁρθὸς Λόγος, πού τὸν ὀδηγεῖ στὸ Θεό. Ἀπὸ τὴς θρησκείας δὲν πιστεύει τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον τὴν ἀρετὴν. Οὐσιαστικὰ, γιὰ τὸ Λασκαράτο, οἱ θρησκείες εἶναι περιττές, ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ σωθῆ καὶ χωρὶς αὐτές.

Ὁ Καθηγητὴς Ἰαλιβιζάτος πιστεύει ὅτι ὁ Λασκαράτος «ἀκόμη καὶ τοὺς τύπους τοὺς ἐκκλησιαστικῶν ἐσέβετο» (16) καὶ παραθέτει ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Αὐτόγραφο ἐνὸς Μπιστικοῦ («Ἡθ» σ. 213) πού λέει. «Ἐγὼ ἔμεινα ἔχπληχτος εἰς ἐκεῖνο τὸ κακούρηγμα! (τὸ χύσιμον τοῦ ἡγιασμένου ποτηρίου ἀπὸ τὸν πατᾶ διότι δὲν τοῦ ἤρεσε τὸ εἶδος τοῦ οἴνου) καὶ μηχανικῶς ἴσως τοῦ ἐπαρτήρησα πῶς ἐκεῖνο ἦτανε σῶμα καὶ αἷμα!» Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ὁ Καθηγητὴς Ἰαλιβιζάτος τὸ παραθέτει ὡς μαρτυρίαν ὅτι ὁ Λασκαράτος «ἐσέβετο τοὺς ἐκκλησιαστικῶν τύπους». Δυστυχῶς τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι. Μετ' τὸ «Αὐτόγραφο ἐνὸς Μπιστικοῦ» ὁ Λασκαράτος θέλει νὰ δεῖξῃ πῶς οἱ πατάδες «ἔχουν κάμει ἔργον τους τὴν ἀπάτην, διδάσκοντες ψευδὴ θεολογίαν εἰς τὰ πλήθη, καὶ μετερχόμενοι τὴν θεοκαπηλίαν ὡς ἀληθεῖς θρησκέμποροι, γιὰ νὰ ζοῦν». Παραθέτομε περισσότερα ἀποσπάσματα γιὰ νὰ φανῆ καλύτερα ἐκεῖνο πού ὑποστηρίζει ὁ Λασκαράτος στὸ «Αὐτόγραφο». Ὁ Μπιστικὸς «δῶδεκα χρόνων, λέγει, ἤμουν πολὺ εὐλαβητικὸς, ἐδιάβαζα Τροπάρια, κ' ἐκατηγόρουνα ἐκείνους πού ἀδικούσαν. Ἔτσι ὁ πατέρας μου, μετ' τὴ γνώμη τῶν γειτόνων φίλωνέ μας, ἀποφάσισε νὰ με βάλῃ στὴν ἐκκλησίαν, καὶ μιὰ μέρα, ἀφοῦ πρῶτα ἤθελε μετ' παντρέμει, νὰ με κάμῃ πατᾶ.

Μετ' τούτου τὸ σκοπὸ, ἐπαρεκάλεσε τὸν ἐφημέριο τῆς ἐκκλησίας μας νὰ με παίρῃ μαζί του ὅταν ἱεουργοῦσε. Ἀπὸ τότες ἐγὼ ἔγινα εἶδος παραρτήματος τοῦ πατᾶ ἐκείνου. Τὸν ἀκολουθοῦσα παντοῦ, τὸν ὑπηρετοῦσα, κ' ἐπρόσεχα νὰ μαθαίνω ἀπὸ αὐτὸν τὲς ἐκκλησιαστικὰς ἐθιμοταξίας; ἐπειδὴ εἶχ' ἔμπα κ' ἐγὼ στὴν ἰδέαν τοῦ πατέρου μου, καὶ ὡς κ' ἐγὼ ἐπιθύμουνα νὰ γένω πατᾶς.

Θὰ ἤμουνα τότε δεκατεσσάρων χρόνων, καὶ ἡ ψυχὴ μου ἦτανε καθαρὴ καὶ ἀθῶα ὅσ' ἄν ὄντις μ' ἐγέννησε ἡ μάνα μου. Ἦθελα τὰ πράγματα καθὼς ἤθελε τὰ θέλει ὁ Θεός; καὶ κάθε διαφορετικὸ μού ἔκανε κακὸ στὰ μάτια, καὶ μ' ἐλυπούσε. Ἔτσι,

(10) «Ἡθ», «Ἐθιμα κλπ.» σ. 267—8.

(11) Αὐτ. σ. 204.

(12) «Τὰ Μυστήρια κλπ.» σ. 94.

(13) «Ἡθ», «Ἐθιμα...» σ. 50, 97, 101, 222—3.

(14) Αὐτ. σ. 194.

(15) Αὐτ. σ. 148.

(16) «Ἡ Ἐθρησκευτικότης τοῦ Λασκαράτου», «Νέα Ἐστία», 1943, σ. 520, στήλ. 2.

κάποια από τὰ φερσίματα τοῦ παπαῦ μ' ἐχπλήττανε, καὶ δὲν ἤξερα νὰν τὰ συμβιδί-
σω μὲ τὴ θρησκεία.

Ὁ παπάς ἦτανε ἄσπλαχνος μὲ τὰ ζῶα, ἦτανε φιλάργυρος, ἦτανε πλήχτης, ἀ-
γαποῦσε τὸ ἄδικο, κ' ἔνα 'λίγο τὸ κρασί...

Στὸ δισκοπότηρο δὲν ἔβανε τόσο μόνον ὅσο ἤθελε δικήσει γιὰ τὴ μετάληψη,
ἀλλὰ τὸ ἐγιόμοζε ὡς ἄπάνου, καὶ τὸ ἔπινε μονορούφι ὅλο, 'σὰ στὴν ταβέρνα! Μίαν
Κυριακὴ, μόλις ἔβαλε τὸ δισκοπότηρο στὸ στόμα του, ἐχάλασε τὰ μούτρα του, καὶ
τῶβγαλε, καὶ τῶχουσε κάτω βλαστημῶντας ἐκείνους ὁποῦ τοῦ ἐδώσανε, καθὼς ἔλεγε,
νὰ πηγὴ ζυνόκρασο!

Ἐγὼ ἔμεινα ἐχπλήχτος εἰς ἐκεῖνο τὸ κακούρημα! καὶ μηχανικῶς πῶς τοῦ ἐ-
παρήτηρα πῶς ἐκεῖνο ἦτανε σῶμα καὶ αἷμα! Μὰ ἐκεῖνος, μανισμένος, μοῦ ἐξά-
μωσε ἕνα τρομερὸ φάσκελο, καὶ μ' ἔβγαλ' ἐξω ἀπὸ τὸ "Ἅγιο Βῆμα".

Φαίνεται καθαρά, νομίζω, πῶς ὁ Λασκαράτος θέλει νὰ δείξει ὅτι ὁ παπάς (ὅ-
λοι οἱ παπάδες) ἦτανε θεομπαίχτης, γιὰτὶ δὲν πιστεῦε καθόλου στὶς τελετουργικὲς
πράξεις, πού τὸ «ἐπάγγελμά» του τοῦ ἐπέβαλλε νὰ κάμνη, κι ὅτι ἐκμεταλλεῦσταν
τὴν πίστη τῶν ἀφελῶν γιὰ ν' ἀποζῆ σὲ θάρους τους. Καὶ δὲν εἶναι ὁ Λασκαράτος πού
«ἐσέθετο τοὺς ἐκκλησιαστικὸς τύπους» παρὰ ὁ δεκαεταχρονίτικος Μπιστικός, πού
ὁ Λασκαράτος τὸν παριστάνει πολὺ ἀφελῆ κι ἄθῶο ὥστε νὰ πιστεῦῃ ὅλην αὐτὴν
τὴ θεολογία, πού ὁ ἴδιος τὴν ἀποκαλεῖ «θεοκαπηλία» καὶ «θρησκοκιδῶληση».

Ὁ Λασκαράτος εἶναι καθαρά ὀρθολογιστῆς, γιὰτὶ πιστεῖει ὅτι ὁ θεὸς συλλα-
βάνεται μόνο μὲ τὸ «Ὁρθὸν Λογικόν» καὶ γιὰτὶ ὡς οὐσιώδεις θρησκευτικὸ στοιχεῖο
θεωρεῖ μόνο τὰ ἔργα καὶ τὴν ἠθικὴ δηλ. τὸν ἐνάρετο βίο. Θρησκεία τὸν δὲν εἶναι ὁ
χριστιανισμὸς παρὰ ἡ λεγόμενη «φυσικὴ θρησκεία», χωρὶς θαύματα, χωρὶς δόγμα-
τα, χωρὶς θεολογία.

Δὲν παραδεχόμαστε ἐπομένως ὅτι «ὁ Λασκαράτος, παρὰ τὰς φαινομενικὰς ὀρθο-
λογιστικὰς τάσεις του, ἦτο φύσις ἀληθινὰ θρησκευτικῆ», ὅπως γράφει ὁ Καθηγητῆς
ἸΑλιβιζάτος, (17) γιὰτὶ τότε θὰ διερωτηθούμε τί εἶναι θρησκεία. Καὶ θρησκεία χω-
ρὶς ἐκκλησία καὶ καὶ ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ἱεροῦς μύθους καὶ τελετουργικὲς πράξεις καὶ
πίστη σ' αὐτὰ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη. Αὐτὰ ὅλα τὰ ὑποκατέστησε μὲ τὸν ἐνάρετο
βίο ὁ Λασκαράτος. Πῶς εἶναι λοιπὸν «φύσις ἀληθινὰ θρησκευτικῆ;»

* * *

Στὰ 1887 ὁ Λασκαράτος δημοσίευσε στὸ περιοδικὸ «Κυμῆλη» (τέταρτο φυλ-
λάδιο), πού ἔβγαине στὴ Ζάκυνθο, ἕνα θρησκευτικῆς φύσεως ἄρθρο, στὸ ὁποῖο ἐπα-
ναλαμβάνει τὴν τελολογικὴ περὶ ὑπάρξεως θεοῦ (καὶ ἀνωτέρων ὄντων) ἀπόδειξη καὶ
χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους σὲ τρεῖς ὁμάδες: στοὺς «ἀθέτους», στοὺς «κακοθέτους» καὶ
σὲ τρίτους, πού δὲν τοὺς δίνει χαρακτηρισμό. Σ' αὐτοὺς κατατάσσει τὸν ἑαυτὸ του.
"Θεοὶ εἶναι οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ, κακόθεοι ἐκεῖνοι πού πι-
στεύουν ἀλλ' ἀποδίδουν στὸ θεῖο ἰδιότητες ἀνθρώπινες, πού τὸ προβάλλουν. Τέ-
τοιοι εἶναι οἱ χριστιανοί.

Τὸ ἄρθρο τοῦτο τοῦ Λασκαράτου, παρόλο πού εἶναι ἀσυμπλήρωτο, ἀποτελεῖ τὸ
«πιστεύω» τοῦ Ἑφτανήσιου λογίου. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ ἄρθρο εἶναι πολὺ σημαντικὸ
γιὰ τὲς θρησκευτικὲς δοξασίες τοῦ Λασκαράτου κι ἐπειδὴ, καθὼς ἀντιλαμβάνομαι,
εἶναι ἐλάχιστα γνωστὸ στοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, νομίζω πῶς ἡ ἀναδημοσίευσή
του ἐπιβάλλεται.

Τὸ ἄρθρο ἐνὸς ἀφωρισμένου πού μιλά περὶ Θεοῦ καὶ παπάδων καὶ θεολογίας
ἦταν ἐπόμενο πῶς θὰ τραβοῦσε τὴν προσοχὴ τοῦ κλήρου καὶ ὁ Συντάκτης τῆς «Σι-
ῶν», πού δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν περίφημο ἀρχιεπίσκοπο Ζακύνθου Διονύσιο Λάτα,
ἔθεώρησε καλὸ νὰ ἀναδημοσιεῦσῃ στὴ «Σιῶν» τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1887, ἀριθμ.
322, ὁλόκληρο τὸ ἄρθρο, νὰ τὸ σχολιάσῃ καὶ ν' ἀναιρέσῃ τὶς κακοδοξίες. Καὶ παρό-
λο πού ὁ Λασκαράτος εἶναι ἀρκετὰ ἀψὸς στοὺς χαρακτηρισμοὺς του ἐναντίον τῶν
κληρικῶν, τὰ σχόλια τῆς «Σιῶν» εἶναι πολὺ ἥπια, ἀναιροῦν τὶς ἐσφαλμένες δοξα-
σίες, ἀλλὰ σέβονται τὸν ἄνθρωπο, τὸν «σεβαστὸν γέροντα», ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν. *

(17) Αὐτ. σ. 516.

* Παραθέτομε τὰ σχόλια τῆς πρώτης παραγράφου τῆς «Σιῶν». «Ὡς πρὸς τὴν πρώτην
παραγραφὸν οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἰπώμεν ἢ νὰ σεβασθῶμεν τὴν ὀδοηκονταετῆ ἡλικίαν τοῦ
κυρίου Α. Λασκαράτου, οὐτι· ὡς καλὸς οἰκογενειάρχης φημιζόμενος δὲν ἔλειψε κατὰ πάντα
αὐτοῦ τὸν βίον νὰ ἀναμιγνύται σπουδαίως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα γράφων ἀλλε-
λεπαλλήλως διατριβάς περὶ διαφόρων θρησκευτικῶν ἀντικειμένων, πρὸ πάντων ὁμῶς περὶ
τῆς Ὁρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὁμῶς τοὺς λειτουργοὺς μετὰ πικρίας

Τὸ φαινόμενο τοῦτο ἐξηγεῖται, νομίζω, ἂν λάβουμε ὑπόψη δυὸ πράγματα. Ἴον ὅτι ὁ Διονύσιος Λάτας ἦταν ἄνθρωπος ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ πολιτισμοῦ καὶ 2ον ὅτι μετὰ τὸ 1884 (χρόνο ποῦ χειροτονήθηκε ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου ὁ Λάτας) δηλ. μετὰ τὸ ἔτος «τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀναγνώρισης, τῆς νίκης», ὅπως γράφει ὁ Ξενοπούλος, (18) τοῦ Λασκαράτου, ἡ ἀξία του ἐπεβλήθη καὶ ὁ καταπρηγμὸς ἐμαλάκωσε.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τούτη θὰ ἤθελα νὰ τόνισω πὼς ὅσοι κατέγιναν μὲ τὴ βιογραφία τοῦ Λασκαράτου δὲ συμφωνοῦν στὸ χρόνο τοῦ θανάτου του. Ὁ Ι. Ζερβὸς στὶς «Διαλέξεις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρισσίου», Α' σ. 325 γράφει: «Ὁ Λασκαράτος πέθανε 90 χρονῶν, τὴν 23 Ἰουλίου 1901» καὶ μ' αὐτὴ τὴ χρονολογία συμφωνοῦν ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια καὶ ὁ Κ. Θ. Δημαρὰς στὴν «Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» τόμ. Β', 53 κλείνοντας τὰ ὄρια τῆς ζωῆς τοῦ Λασκαράτου μεταξύ τοῦ 1811—1901. Ὁ Γρ. Ξενοπούλος (19) γράφει ὅτι πέθανε «στὶς 24 Ἰουλίου 1900» καὶ τὴν ἴδια χρονολογία ἔχει καὶ τὸ Ἑγκ. Λεξικὸ Ἑλευθερουδάκη. Δυστυχῶς ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία, ὅπου βρισκόμαστε, δὲν μποροῦμε νὰ κάνομε τὴ σχετικὴ ἔρευνα καὶ νὰ βροῦμε τὴν ὀρθὴ χρονολογία. Δὲν ἀξίζει ὁμως τὸν κόπο νὰ ξεκαθαριστῇ αὐτὸ τὸ ζήτημα; **

Τὸ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Κεφαλληνία, 20 Ἀπριλίου 87.

1. Δὲ σὰς ἐλθσμένησα, ἀλλὰ τόρα πλέον μὲ θαρένει νὰ γράφω. Εἶμαι κοντὰ νὰ φθάσω τοὺς ὄγδοητάς καὶ ὅταν βλέπω ὅτι κάνω κόπο νὰ γράφω, ἢ ν' ἀντιγράφο, διὰ νὰ δόσω τοῦ ἐγδότη μου τὸν κόπο νὰ μοῦ ἀπορροφή τὰ κόπια μου, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀποθαρρύνομαι. Ἴδουμὲ ὁμως νὰ σὰς εὐχαριστήσω. Λάβετε, ἂν ἐπιθυμεῖτε, τὸ ἀκόλουθο θεολογικὸ μου, ἀτελείωτο, ἐπειδὴ, γραμμένο πρὸ καιροῦ, δὲν ἐμπόρεσα νὰ εὔρω τὸ τέλος του. Εἶναι ὁμως ἀρκετὰ πωχωρημένο, ὥστε νὰ ἴμωρη νὰ δώσῃ μίαν ἰδέαν ὁπωσοῦν σωστήν.

2. Εἶναι πάλιν ἀληθινὸν, πὼς τόρα πλέον τὰ θεολογικὰ ἀναγουλιάζουν τὸν κόσμον, ἐπειδὴ τέτοια τὰ ἐκατανόησανε οἱ παπαδες μας· μὰ τοῦτο ποῦ σὰς στέλνω δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ παπαδίστικα.

3. Εἶναι στὸν κόσμον ἄθεοι, ποῦ ριζικῶς ἀρνύνται τὴν ὕπαρξιν τῆς Θεότητος. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλοι πάλι ἄθεοι ποῦ ἀνίδεοι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐπλάσανε μὲ τὴ φαντασίαν τοὺς καὶ μὲ τὴ μικρονοήτους ἕνα Θεούλη, καὶ τὸν προσκυνοῦνε μὲ μανιακὸν φανατισμόν. Τοὺς ὕστερους τούτους ἤμπορούσαμε καὶ κακόθεους μάλλον νὰ τοὺς ὀνομάσωμε. Τὸν Θεούλην τούτον τῶν ἀνοήτων ἢ πρόδοος τῶν φάτων δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ τόνε στῖλη στὸ Ἀρχαιοφυλακεῖον· ὅπου καὶ τούτους μαζὺ μὲ τοὺς προγενεστέρους τοῦ Θεοῦς θέλει χρησιμέψῃ στοὺς μεταγενεστέρους ἀνθρώπους ὡς δείγμα καὶ αὐτὸς τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὅντας δὲ πεπρωμένο στοὺς θιασώτασ του νὰ τρέξουν ὀλόκληρον τὸ στάδιον τῆς ἀπάτηστων, κανεῖς δὲν θὰ ἴμωρη νὰ τοὺς γυρίσῃ, κανεῖς δὲν θὰ ἴμωρη νὰν τοὺς ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῶν ἰδοῦν τὴν ἀπάτηστων· ἀλλὰ θέλει ἔξακολουθοῦν ἕως εἰς τὴν ὕστερην τελευτὴν τοὺς μπαίγνοια τῶν ἀσυνειδητῶν πλάνων του. Τούτοι ὁμως ἐντὸς ὀλίγου δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον. Δὲν εἶναι λοιπὸν τούτοι ποῦ ἀξίζουσι τὴν προσοχήμας. Οἱ ἀθετοῦντες ριζικῶς τὴν Θεότητα, οἱ ἄλλως ἀνεπτυγμένοι καὶ νοήμονες, τούτοι ἀνθρωποῖ, σπρωγμένοι ἴσως εἰς τὴν ἀθείαν, ἀπὸ τὴν ἀθίαν τὴν προξενημένην εἰς τὸ πνεῦμα τοὺς, ἀπὸ τοὺς ἐλλεινοῦς κακόθεους, θὰ μὰς ἀκούσουν βέβαια μὲ ὑπομονὴν τοὺς νὰ τοὺς εἰποῦμε.

4. Ὑπάρχει Θεὸς ἄξιος τῆς ὁμολογήσεως νοημόνων ὄντων· καὶ εἰν' ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη μόνον βλέπομε, καὶ θαυμάζομε εἰς τὰ ἐξαισία ἔργα του, εἰς τὸ

πάντοτε ἐπέκρινε, καὶ ἐρωνικῶς ἔστιν ὅτε καὶ δηκτικῶς μάλιστα τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετάς τοῦ Χριστιανισμοῦ περιέγραφεν. Εἶναι λυτὸν ὁμως, ὅτι ὁ κ. Λασκαράτος ἔλαβε πάντοτε ὑπ' ὄψει ὅλας τὰς ἀτελεαίς τοῦ Κλήρου καὶ ἐν γένει τὰς κατὰρχήσεις ἐπὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἃ καταρχήσεις ἐπρονοήθησαν ἡμέραι πονηραὶ καὶ ἀλλεπάλληλα παθήματα τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἀτελειῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Κλήρου ἐπετέθη ὁ Λασκαράτος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, παραβλάπτων σπουδαίως τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ».

** Ὁ φ. λ. κ. Δ. Λουκάτος μὲ πληροφορεῖ πὼς σωστὴ εἶναι ἡ πρῶτὴ χρονολογία, 21 Ἰουλίου 1901, τὴν ὁποίαν ἔχει κι ὁ Ἡλίας Τσιτσέλης στὰ Κεφαλληνικά Σύμμικτα τόμ. Α' (Ἀθήναι 1904) σ. 727.

(18) Ἱδ. πρόλογος σ. 6, στὰ «Ἡθῃ, Ἔθιμα κλπ.».

(19) Αὐτ. σ. 7 καὶ 32.

μεγαλείον, εἰς τὴν ταχτοποίησιν καὶ ἀρμονίαν, τῶν Οὐρανίων Σωμάτων, καὶ Ἴσως περισσότερον ἀκόμη στὴν πρόνοιαν ὅπου βλέπουμε στὰ μικρὰ ἐγκόσμια ἐδικάμας. Ἀκατανόητος ἡ φύσις, ἡ προσωπικότητάτος, ἡ εὐσιτία. Ἀκατανόητοι οἱ ὄροι τῆς υπάρξεώςτου. Τὸν πιστεύομε Δύναμιν Ἀπεριόριστην, Νοῦν ἄπειρον, Δημιουργὸν καὶ Ψυχὴν καὶ Στήριγμα τοῦ Παντός· καὶ Ποιητὴν τῶν νόμων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐμεῖς εἰς τὸ σύνολόντους ὀνομάζουμε Φύσην.

5. «Μά, λέγουν, ἡ ὑπαρξὴ μιάς αὐλοῦ δυνάμεως εἶναι φυσικῶς ἀδύνατη, ἐπειδὴ ἀντίκειται στοὺς νόμους τῆς φύσεως μία τέτοια ὑπαρξὴ. Δύναμις ἔξω ἀπὸ τὴν ὕλη δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ· ἐπειδὴ ἡ δύναμις δὲν εἶναι παρὰ ιδιότητα τῆς ὕλης...». Ὅταν ἡ Λογικὴ σφάλῃ, τὸ σφάλματις δὲν εἶναι ἀζημίαντο· καὶ σὲ τούτην τὴν περίπτωση τὸ σφάλματις εἶναι τρατιώδες. Πραγματικῶς, ὁποῖος παραλογισμὸς ὄρισε ἐκεῖνος ὅπου κρίνει τὴν φύσιν τοῦ Δημιουργοῦ κατὰ τὴν φύσιν ὅπου ὁ Δημιουργὸς ἔβαλε τὸ δημιουργημάτου! Μὲ τοῦτο τὸ σύστημα, ἂν ἡ λαΐνες ἔμπορούσανε νὰ κρίνουνε, ἤθελε κρίνουνε κί' αὐτὲς ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ λαΐνας, ἐπειδὴ ἀντίκειται στοὺς νόμους τῆς φύσεως (τῶν λαΐνων) ἡ πλαστικὴ ὑπαρξὴ· ἐπειδὴ ἀγέρεια εἶναι ιδιότητα τῆς ὕλης. Καὶ ἴδου πῶς ἡ λαΐνες ἤθελε κρίνουν ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ φύσις τῆς ἐδικήμας. Λέγω λοιπὸν ὅτι ὁ συλλογισμὸς τῶν ἐναντιώμας θὰ ἦναι ἴσως ὀρθός, ἔως ὅτου πρόκειται διὰ ὄντα ὑποκείμενα καὶ ὑποκύπτοντα εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεώςμας, τῆς ἐδὲ κ ἡ σ μ α ς φύσεως, φύσεως τὴν ὁσίαν ὁ Πλάστημας ὄρισε διὰ ἐμάς τὰ πλάσματάτου. Ἀλλὰ ἤθελε σφάλουμε παράπολυ ἂν τὸ ποιὸν τοῦ Πλάστημας ἐννοήσαμε νὰν τὸ υποθέσωμε κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐδικήμας φύσεως· καὶ ἔτσι νὰ θέλωμε τὸν Θεὸν καμομένον κατὰ τοὺς νόμους ὅπου ὄρισε διὰ τὰ πλάσματάτου!...

6. Οἱ ὄροι τῆς υπάρξεως τοῦ Πλάστη δὲν ἔμπορουν νὰ ἦναι οἱ ἴδιοι μετὸς ὄρους τῆς υπάρξεως τῶν πλασμάτωντου· ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ἔχουν ἰμοίτητα μετ' ἐκείνων. Ἄν τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ ἦσαν πλασμένα μετὸς αὐτοῦ ὄρους τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἤθελ' εἶναι καὶ αὐτὰ θεοί. Ὡς, ἂν ὁ Θεὸς ὑπῆρχε ὑπὸ τοῦ ὄρους τῆς υπάρξεως τῶν πλασμάτωντου, ἤθελ' εἶναι καὶ αὐτὸς ἕνα ἀπὸ τὰ πλάσματάτου, καὶ ὄχι Πλάστητων. Ἡ φύσις ὅθεν τῆς Θεότητος εἶναι ἄλλη, μετ' ἄλλες ὑπόστασες.

7. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι δὲν μάς εἶναι δεδομένο νὰ ἐννοήσωμε τὸ ποιὸν μιάς φύσεως διαφορετικῆς ἀπὸ τὴν ὀρισμένην εἰς τὸν ἐδικόνμας Πλανήτην. Ἀλλὰ ἤθελ' εἶναι μωρία ἂν, διὰ τοῦτο, ἀρνούμεθα τὴν ὑπαρξὴν ἄλλων διαφορετικῶν φύσεων δοσμένων ἀπὸ τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν εἰς ἄλλους Κόσμους του, —καὶ ἄλλην πάλε, ὄλως διάφορην, τὴν τοῦ Ἐαυτοῦτου. Δικαιούμεθα μάλιστα νὰ υποθέσωμε ποικιλίαν φύσεων εἰς τὸ Πάν, κρίνοντες ἀπὸ τὴν ποικιλίαν ὅπου βλέπουμε στὰ καθέκαστα τῆς φύσεως τῆς ὀρισμένης διὰ τὸν ἐδικόνμας Πλανήτην. Ὁ Πλάστης τοῦ Παντός φαίνεται νὰ μὴν ἀγάπησε τὴν μονοτονία, καὶ θὰν ἔσπρωξε τὴν φιλοποικιλίαν ἔως εἰς τὰς φύσεις. Εἶναι ὅθεν νὰ πιστεύωμε ὅτι σὲ κάθε Σύστημα Κόσμων θὰν ἔβαλε καὶ διαφορετικὴ φύσις. Καὶ ἴσως δὲν ἤθελε σφάλουμε νομίζοντες ὅτι καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς Πλανήτας τοῦ κόσμου Σύστηματος ἔβαλε φύσιν διάφορην σὲ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς.

8. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπόθεσις ἤθελε ἰποθεῖ ἡ θεβαιότηταμας περὶ τῆς υπάρξεως τοῦ Ὑπερτάτου ὄντος, λέγω, ὅτι ἡ ὑπόθεσίμας εἶναι μία ἀπὸ ἐκείνες τὰς ὑποθέσες ὅπου μαζύτων φέρνον καὶ τὴ θεβαιότητα. Ὅταν εἰς τὴν περιγιάλι ἀπαντῶμε ἴχνη ἀνθρώπινα, ὑπόθεσις ὅτι ἄνθρωπος ἔπερα· ἐκεῖθε. Καὶ ἡ ὑπόθεσίμας φέρνει μαζύτης τὴ θεβαιότητα, καὶ εἶναι ἀσφαλής. Ἐτσι ἐμεῖς βλέπουμε στὴν πλάση πρόνοιαν· καὶ ἡ πρόνοια εἶναι ἴχνος νοῦς προνοήσαντος, καὶ μαρτυρῖ περὶ τῆς υπάρξεώςτου, καὶ ἡ μαρτυρίατις εἶναι ἀσφαλής. Ἡ Πρόνοια ἀναμφισβητήτως φανερώνει νοῦν προνοήσαντα. Εἶναι δὲ ἡ πρόνοια τοῦτο τόσο γενικὴ, καθολικὴ μάλιστα, ποῦ κάνει τὴν συνηθὴ κατάστασιν τῶν ὄντων, ὥστε ἡ θέα τῆς δὲν πλήττει τὰς αἰσθήσειςμας, καὶ περὶνᾶ ἔμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτιαμας ἀπαρατήρητη καὶ ἀνοσπαισθητή. Τὴν πρόνοιαν θεβαιώς δὲν ἤθελε ἰποθεῖτε κανεῖς νὰν τὴν ἀρνηθῆ, χωρὶς νὰ μάς δόσῃ ὑπόνοιαν κακῆς πίστεως. Καὶ νομίζω, ὅτι, μετ' ὅν τοιοῦτον, δικαιοῦμεθα, στὴν περίστασιν, ν' ἀρνηθῶμε τὴ συζήτησιν, ὡς ἤθελε κάμουμε καὶ μετ' ὅν ἐπιχειρήσαντα νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ναπολέων ὁ πρῶτος δὲν ὑπῆρξε.

A. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ Λασκαράτου ποῦ ἔχει μορφή ἐπιστολῆς ἐκρατήσαμε τὴν ὀρθογραφία τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ τὸ ἀναδημοσιεύσαμε χωρισμένο μετ' ἀριθμημένους παραγράφους, ὅπως εἶναι καὶ στὴ «Σιών», πρὸς εὐκολίαν τῶν παραπομπῶν.

K. Π. ΧΑΤΖΗ·ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟ ΞΕΝΟ ΠΑΙΔΙ*

Μέσα στη βαθεία νύχτα, πάνω από τὰ σπίτια πού οί άσπρες και κίτρινες προσόψεις τους ξεχωρίζανε άμυδρά μέσα στη βολούρα, σαν κρύα κομμάτια καρφωμένα στο σκοτάδι, ό γοργός και άψύς άνεμος όρμούσε και ξαναορμούσε, καταπάνω στο βουνό, και γυρνώντας κατέβαινε μουγγρίζοντας τήν πλαγιά και χτυπιότανε στις στέγες. "Άλλοτε στριφογύριζε και γέμιζε τήν κοιλάδα και μέσ' στο σκοτάδι ανατάραζε τίς μηλιές και τὰ κουμαρόδεντρα. Νεκρά φύλλα στροβιλίζονταν παντού μέσα στη νύκτα, μαζί με κομμάτια άχχουρα πού ξεφευγαν άπ' τίς θημωνιές. Πάνω από τó μικρό χωριό ή ήσυχία πλανιότανε, και μονάχα ό άνεμος θορυβούσε και φτερούγιζε μέσα στους στενούς άνηφορικούς δρόμους και τούς γκρίζους φράχτες. "Όλα τὰ παράθυρα σφιχτοκλεισμένα, έτριζαν μέσ' στον ύπνο τους. Πάνω στα ψηλά όμως, ένα τζάμι ήταν φωτισμένο, και πίσω από κεί, τó κεφάλι μιάς νέας γυναίκας, γυρισμένο στο πλάγι, κοιτάζε τήν κοιλάδα.

Τό εύρύχωρο δωμάτιο, με τὰ χαλιά και τούς υπερνετέδες πού κρέμονταν παντού, φωτιζόνταν μ' ένα καντήλι. 'Η γυναίκα κοιτάζε βαθεία, με σουφρωμένο φρύδι, τó σκοτεινό θρασομάνισμα τής φύξης, πού τó μάντευε μόνο από τó πλατάγισμα τού άέρα στα φύλλα. Τ' άστέρια άκίνητουσαν στον καθαρό ούρανό. Πότε-πότε, ξερά φύλλα όρμούσαν με δύναμη στο τζάμι, όταν ό άνεμος χτυπούσε τó σπίτι στα μούτρα. Πρίν μιά στιγμή άπ' τὰ μεσάνυχτα, τó φεγγάρι βγήκε πάνω άπ' τήν πλαγιά, κι' έρριξε άσημένιο φώς και σκιές πού κινιόνταν άγρια πάνω στο χώς. 'Η γυναίκα άνασήκωσε λίγο τó πρόσωπο, και κοιτάζε κατάφατα τον όρίζοντα. Με τὰ μάτια γεμάτα άγωνία προσπαθούσε θαρρείς νά τρυπήσει τὰ σκοτάδια, κάτω κεί χαμηλά, και μιά πάλι γινόταν μέσα τής, κάτι πού τήν έσπρωχνε νά τρέξει έξω, και κάτι πού τήν ίκέτευε νά τραθήξει τó βλέμμα τής από κεί, από κείνο πού μόνο αυτή έβλεπε μέσ' τήν μαυρίλα. Παλεύοντας μόνη, έστρεψε τó πρόσωπο και κοιτάζε τó άνοιχτό σκέπασμα τής κασέλας άπέναντί τής, πού πρόσμενε τó τελευταίο της ρούχο. Ουμήθηκε πώς τήν αύγή θάφευγε μακριά, από τόν τόπο αυτό πού λάτρευε. "Υστερα ξανακοίταξε έξω, προς τó άγνωστο εκείνο σημείο. «Όχι! σκέφτηκε. Τόσο καιρό άπόφυγα αυτό τó μέρος, δέν θά πάω τώρα ν' άφανιστώ!»

Σηκώθηκε και στάθηκε μπροστά στο τραπέζι.

Πώς τήν είχαν πείσει νά φύγει, αυτή πού τρία χρόνια έζησε ριζωμένη στο σπίτι, άποφασισμένη νά θάψει τὰ κόκκαλά τής έδώ πέρα; Μά τώρα τέλειωσε. Τό πρωί θά περνούσε τó φορτηγό νά τήν πάρει. Με άπόφαση, χωρίς πιά τó σουφρωμα έκείνο στα φρύδια, άρχισε νά διορθώνει τήν κασέλα.

Ξαφνικά σταμάτησε και σήκωσε τó κεφάλι. Μέσα στη βαρεία ήσυχη νύχτα, άκούστηκαν κάτι περιεργο κρότοι, πού έβγαιναν από τó σπίτι τής. 'Η μηχανή του γκαζιού άναβε κάπου στο πάνω πάτωμα, κι' άκουσε μερικές γυναικείες κραυγές.

"Άφησε γρήγορα τὰ ρούχα πάνω στο σκέπασμα, κι' ανέθηκε τρέχοντας τήν ξυλένια σκάλα, από τó κατώι. Κάτω από τήν κάμαρα τής νοικάρισάς τής, έβγαине φώς. "Ήξερε πός ό άντρας τής έλειπε στη χώρα. "Εσπρωξε τήν πόρτα, και μπήκε. 'Εκείνο όμως πού είδε τήν έκανε νά τρομάξει. 'Η Θεριανή, ή γυναίκα τού Μπαρόβα τού χτίστη, ήταν ριγμένη σε μιά καρέκλα, με τó πρόσωπο λουσμένο στα δάκρυα, και πάνω από τó νερό πού έβραζε ήταν σκυμμένη ή Κυπριάνα, ή γυναίκα τού έμπορα, πού βοηθούσε όλες τίς γυναικές στις γέννες τους, κι' είχε βοηθήσει κι' αυτή στο πρώτο τής παιδί. Μόλις τήν είδαν έμειναν κι' οί δυό μαρμαρωμένες. 'Η μαμμή άκίνητη, τήν κοιτάζε άνήσυχη. 'Η Θεριανή ξέσπασε σε λυγμούς κι' έκρυψε στα χέρια τó πρόσωπο.

—Σέβω, τής είπε, μάρτυς μου ό Θεός πώς δέν τó θέλω. "Α, Θε μου, Θε μου!

'Η νέα γυναίκα πού μόλις είχε άνεβεί, τήν κοιτάζε περιέργα, και ξαφνικά πλημύρισε από θυμό κι' άρχισε νά τρέμει όλόκληρη.

—Τό είπες και τόκανες! είπε με όργη. Δέν τó λυπάσαι τó έρημο;

—Δέν μπορώ. "Ενα τόχω και πεινάει! είπε ή νοικάρισσα. "Αν τó μάθει ό άντρας μου πώς θά φέρω κι' άλλο, θα με σκοτώσει στο ξύλο. 'Εγώ τó ξέρω ή φτωχιά πόσο τó θέλω!

* "Επαινος στο Β' Διαγωνισμό Πεζογραφήματος Ζ. Ευσταθίου των «Κυπρ. Γραμμάτων».

Ἡ γυναίκα τὴν κοίταξε πλάγια, καὶ χτύπησε τὸ χέρι τῆς στὸ τραπέζι.

—Δὲν ἀρχίσατε ἀκόμα ἔ; εἶπε. Πόσον καιρὸ λείπει ὁ ἄντρας σου;

Ἡ νοικάρισσα τὴν κοίταξε μὲ ὀργή.

—Τί θές νὰ πείς; εἶπε. Δυὸ μῆνες λείπει κι' ἀφανίζεται στὴ χώρα, γιὰ γιαιπιά. Ἐρχομαι ἕνα ἄγορι. Τὸ ξέρω καλά πὼς δὲν θέλει κι' ἄλλο!

Κι' ἡ Θεριανὴ ἔβαλε τὰ κλάματα.

Ἡ Σέβω τὴν κοίταξε ἀκίνητη, σφίγγοντας τὰ δάχτυλα, νοιώθοντας χίλιες ἀνεξήγητες ἀγωνίες καὶ λαχτάρους γιὰ τὸ ἀγέννητο παιδί νὰ τὴν βασανίζουν. Μὲ τὸ μέτωπο αὐλακωμένο, κάρφωσε τὰ μάτια στὸ παράθυρο. Ἦταν νύχτα ἀκόμη. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς φωτιάς ἀκούστηκε ἕνας μεταλλικὸς κρότος.

—Τὸ νερὸ εἶναι ἔτοιμο! εἶπε ἀδιάφορα ἡ μαμμιά.

—Κάνε τὴ δουλειά σου νὰ τελειώνουμε! ἀπάντησε ἡ γυναίκα τοῦ χτίστη κι' ἀνασκήωθε.

Ἡ Σέβω ἔνοιωσε τὰ μάγουλά τῆς νὰ πανιάζουν. Τῆς φάνηκε πὼς οἱ κλειδώσεις τῆς σκληρήσαν καὶ ξεσκίστηκαν, ὅταν κουνήθηκε ὅλη νεύρα ἕνα βῆμα μπροστά.

—Στάσου! φώναξε. Μὴ τὸ σκοτώσεις αὐτὸ τὸ παιδί! Δώσε μοῦ τὸ ἔμένα!

Κι' οἱ δυὸ τους στάθηκαν καὶ τὴν κοίταξαν.

—Ἀφσέ το γιὰ μένα! (συνέχισε κείνη ἀπλώνοντας τὰ χέρια). Ξέρεις, αὔριο φεύγω, πάω στὴ χώρα, στὸν ἀντράδελφό μου πούχει τὰ λάδια. Ἐλα μαζί μου, καὶ σὰν γεννηθῇ τὸ παιδί σου, τὸ παίρνω ἐγώ! Κανείς δὲ θὰ τὸ μάθει ἐκεῖ κάτω.

Ἡ Θεριανὴ τὴν ξανακοίταξε, κι' ἐπὶ τέλους μπόρεσε ν' ἀνοίξει τὸ στόμα τῆς.

—Δηλαδή... θές νὰ πείς, πὼς θά... τὸ κάνεις ψυχοπαίδι; εἶπε κομπιάζοντας.

—Ναί, μὲ τὸ νόμο καὶ μ' ὄλα! Ἐσὺ θές στ' ἀλήθεια νὰ τὸ ρίξεις;

—Μὰ τὸ Θεὸ ἔχι! εἶπε ἡ Θεριανή. (Καὶ ξαφνικὰ ἄρχισε νὰ γαληνεύει καὶ στὸ πρόσωπό τῆς νὰ χύνεται λίγο-λίγο ἡ χαρά). Μ' ἂν μὲ δεῖ ὁ ἄντρας μου στὴ χώρα;

—Δὲ θὰ σέ δεῖ.

—Θὰ τοῦ τὸ ποῦν ἐδῶ σὰν γυρίσει, πὼς πῆγα νὰ γεννήσω ἕνα παιδί στὴν πόλη.

—Πὼς θὰ τοῦ τὸ ποῦν ἀφοῦ κανείς δὲν τὸ ξέρει; Θεριανή, θὰ πέσω στὰ πόδια σου ἂν τὸ κάνεις! Θὰ μεγαλώσω τὸ παιδί σου σὰν δικό μου, καὶ θὰ τὸ κάνω ἄνθρωπο!

Ἡ Θεριανὴ τὴν κοίταξε, μὲ τῆς σκέψεις ἀκόμα μέσ' στὸ βλέμμα τῆς, μὰ τὸ κατάλαβε εὐθὺς πόσο ἐκείνη λαχταροῦσε ἕνα παιδί, ὅς ἦταν καὶ ξένο, καὶ πόσο ἡ καρδιά τῆς σπαρταροῦσε γιὰ τὴν ἀπάντησή τῆς. Ἐξ ἄλλου κι' αὐτὴ φοβοῦταν αὐτὸ τὸ φονικὸ μέσ' στὰ σπλάχνα τῆς.

—Θάρω! εἶπε δυνατὰ.

Κι' ἔξαφνα γύρισε στὴ μαμμιά.

—Ἐσὺ μονάχα τὸ ξέρεις! εἶπε. Ὅρκισοῦ πὼς δὲ θὰ τὸ μαρτυρήσεις ποτέ, σ' ὄλη σου τὴ ζωή!

—Τί ἀνάγκη, εἶπε, δὲ θὰ τὸ πῶ. Τ' ὀρκίζομαι στὴν μάννα τὴν Παναγιά!

Ἡ Θεριανὴ γύρισε καὶ κοίταξε τὴν Σέβω.

—Ἐρχομαι κι' ὁ Θεὸς βοηθός! εἶπε. Θὰ πῶ στὸ χωριὸ πὼς πάω νὰ δουλέψω στὴ Λέρο, σὰν καὶ τὴν ἄλλη φορά.

Ἡ Σέβω ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια τῆς κι' ἔπρεσε πάνω στὸν τοῖχο.

Ἡ νοικάρισσα τὴν κοίταξε καὶ γέλασε μὲ μισὸ χεῖλι.

—Ἐλα, μὴ μοῦ λιγοθυμίσεις κι' ὄλας! τῆς εἶπε ξαναβρίσκοντας ξαφνικὰ τὸν παλλὸ ἄτσαλο ἑαυτοῦ τῆς.

—Σιάξε τὰ πράματά σου, τῆς ἀπάντησε κείνη ξέπνοα, μὲ τὸ χέρι μπρὸς στὸ πρόσωπο, καὶ πηγαίνοντας πρὸς τὴν πόρτα. Σὲ λίγο φεύγομε...

Κατέβηκε κάτω, ἐνῶ μέσα στὴν ἡσυχία τὰ βῆματά τῆς κροτοῦσαν μὲ παράξενη προσμονὴ στὰ ἔξλινα σκαλοπάτια. Χωρὶς νὰ πολυσκεφεῖ, περνώντας πῆρε τὸ σάλι τῆς ἀπ' τὸ καρφί, ἀνοίξε τὴ θύρα, καὶ βγήκε ἔξω. Οἱ σκέψεις τῆς ἦταν μακρὰ. Κάτι τὴν ἔσπρωχνε, σὰν ἔνστιχτο, νὰ προχωρήσει στὰ χωράφια. Μέσα στὸν ὄρμητικὸ ἄνεμο πού τὴν μαστίγωνε, κλονιστὴ, τυλιγμένη στὸ σάλι τῆς, κατέβηκε μέσ' στὴν κοιλάδα, καὶ πῆρε τὴ γιδόστρατα πού πήγαινε ἐπὶ τὸ νερὸ. Ἡ ἀγωνία πού τρία χρόνια τῶσα κρατοῦσε μέσα τῆς, ἔξαφνα τὴν κυρίψε, καὶ ἀσυγκράτητα τὴν συνέπαιρνε γιὰ κείνο τὸ μέρος. Ἐνῶ ἡ καρδιά τῆς φτεροκοποῦσε, ἐκείνη προχωροῦσε ἀδιάφορη στὴν φθινοπωρινὴ γεροθυελλὰ, μὲ τὰ φορέματά τῆς πού τάπαιρνε ὁ ἄνεμος, καὶ τὴν τραβοῦσαν πέρα δῶθε. Κατηφορίζοντας προσεχτικὰ, κρατημένη ἀπ' τὰ κοντινὰ δέν-

τρα, πήγε πρὸς τὸ ποτάμι, καὶ διάβηκε δίπλα στὶς λιγαριῆς πὺ τὰ λεπτά κλαδιά τους σφύριζαν ἀπλωμένα πάνω ἀπ' τὸ νερό. Τὰ πόδια τῆς πάτησαν στὰ βρεμένα μούσκαλα, καὶ ἡ λεπτή ἄχη πὺ σήκωνε ὁ ἄνεμος ἀπ' τοὺς ἀφρούς, τὴ χτύπησε στὸ στὸ πρόσωπο. Κατάκοπη, ὤρμησε μπροστά, στὰ θεμέλια τοῦ γεφυριού, ρίχτηκε πάνω στὶς πέτρες κι' ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὸ μπράτσο τῆς, κι' ἔμεινε κεῖ ἀκίνητη ἀκούγοντας μὲ τρόμο καὶ σφιγμένη καρδιά τὸ βουερό νερὸ πὺ πάφλαζε κι' ἀνάβραζε ὀλόγουρά τῆς. Ἡ λάσπη μούσκεψε τὸν ποδόγουρο τῆς, καὶ τὰ καλοφτιαγμένα τῆς χέρια πὺ ἔσφιγγαν τὸν τοῖχο γέμισαν μούχλα καὶ νερὸ. Κάποια στιγμή σήκωσε τὸ κεφάλι, καὶ τὰ τρομαγμένα τῆς μάτια καρφώθηκαν ἄγρια στὸ ποτάμι, πὺ κυλοῦσε σκληρὸ κι' ἀδιάφορο μπροστά τῆς, δαρμένο ἀπὸ τὸν ξερὸ ἄνεμο.

Κάτι σὰ νὰ κύλησε μὲ δύναμη μετὰ τῆς, κι' αὐτὴ ἔσφιξε τὰ χέρια κι' ὕστερα ἀνασηκώθηκε παλεύοντας μόνη νὰ σθῆσει τὴν ταραχὴ πούδερνε τὰ στήθεια τῆς. Μὲ τὰ λεπτά δυνατά τῆς δάκτυλα μάζεψε τὰ μαλλιά πὺ τάρριχνε ὁ ἄνεμος στὸ μέτωπό τῆς, κι' ἀκούμπησε στὸν τοῖχο. Νὰ πὺ τὴν βρίσκειται ἐδῶ. Ἐνῶ ὁ ἀγέρας φτεροκοπᾷ στ' αὐτία τῆς, κοιτάζει ἀπὸ πάνω τὶς χοντρές ἀψίδες καὶ τὴν πέτρινη βάση ὅπου εἶναι στηριγμένη. Πρῶτα δὲν ἦταν ἔτσι. Τότε τὸ γεφύρι ἦταν ξύλινο καὶ παλιῶ, τόσο πὺ μιὰ νύχτα πὺ τὸ ποτάμι φούσκωσε κι' ἄγριψε ἀπ' τὴν βροχὴ, τὸ γκρέμισε καὶ ἰκόρπισαν τὰ ξύλα καὶ τὰ μαδέρια, κουμάτια στρογγυλά κούτσουρα γεμάτα σκληθρες πὺ ἔσκιζαν τὰ χέρια καὶ ἀνάβραζαν μέσα στοὺς ἀφρούς. Τὰ θυμάται τόσο καλὰ αὐτὴ. Αὐτὸ ἐδῶ τὸ πέτρινο φάσμα τῆς εἶναι ἄγνωστο. Ἐξαφνα ἐνοιῶσε ἀνακούφιση, καὶ μαζιέοντας τὰ φορέματά τῆς, ἄρχισε νὰ σκαρφαλώνει στὸν ἀνήφορο γιὰ τὴν ὄχθη. Θυμήθηκε τὸ παιδί πὺ εἶ γεννιόταν σὲ λίγο, καὶ πήρε φτερά. Κοίταξε γύρω τῆς τὰ χωράφια καθὼς ἀνηφόριζε, κι' ἀνάσανε βαθειὰ τὸν γλυκὸ δροσερὸ ἀέρα. Ἐνα γκριζὸ φῶς ἄσπριζε στὸν οὐρανό. Ὁ ἄνεμος κόντευε νὰ κοπάσει. Σὲ λίγο θὰ ξημέρωνε.

Φτάνοντας κοντὰ στὸ σπίτι, ἄκουσε κάποιον κρότο. Κάποιος ἔκανε στράκες μὲ τὸ καμτσὶ μπρὸς στὴ θεόρατη καὶ χοντρὴ ξύλινη πόρτα τῆς αἰλῆς, φωνάζοντας τὸνομά τῆς.

—Ἐδῶ εἶμαι! εἶπε κείνη, τρέχοντας γρήγορα πρὸς τὰ κεῖ.

Ὁ Κακοθύμης ὁ καρρολόγος, ὄρθιος πάνω στ' ἀμάξι του πίσω ἀπ' τὰ δυὸ μολάρια, γύρισε καὶ τὴν εἶδε μ' ἐκπλήξη νὰ ξεφυτρῶνει ἀπ' τὸν δρόμο.

Ἡ Σέβω προχώρησε καὶ ἄνοιξε καὶ τὰ δυὸ θυρόφυλλα τῆς πόρτας. Ὁ ἀγωγιάτης τράβηξε τὰ χαλινάρια καὶ πέρασε στὴν αὐλή.

—Καλημέρα! τοῦ εἶπε ἡ Σέβω πηγαίνοντας στὸ κατώι.

Ὁ Κακοθύμης πήδηξε κάτω καὶ τὴν κοίταξε.

—Πὺ πήγες κυρά; τὴ ρώτησε, ξέροντας πὺς ἐκείνη ποτὲ δὲν ἔβγαине ἀπ' τὸ σπίτι.

Ἡ Σέβω σταμάτησε, καὶ καθὼς τοῦχε γυρισμένη τὴ ράχη, ἔστριψε λίγο τὸ πρόσωπο στὸ μέρος τοῦ κοιτώντας χάμω μὲ ταραχὴ.

—Σήμερα φεύγω! (τοῦπε). Δὲ θὰ ζήσω πιά σὰν τρελλή!

Ὁρμησε στὴν πόρτα κι' ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει τὶς σκάλες.

—Ἐλα πάνω! τοῦ φώναξε. Ἐχεις τρία μπουζουὰ νὰ κατεβάσεις.

Ἀπὸ ψηλά, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Θεριανῆς. Ἄνοιξε τὴν πόρτα τῆς νοικαρίσσας, καὶ τὴν εἶδε νὰ στέκεται στὴ μέση τῆς κάμαρας, καὶ νὰ τὴν περιμένει.

—Φεύγουμε; τὴ ρώτησε μόλις μπήκε. Κατὰ ποῦθε θὰ πάμε;

—Στὴν πλατεῖα κάτω. Τὸ κάρρο περιμένει ἔξω.

Ἡ γυναίκα τοῦ χτίστη σιάχτηκε γρήγορα, προχώρησε στὰ νύχια τῶν ποδιῶν τῆς, καὶ κοίταξε ἀπὸ τὴ μεσόπορτα στὸ διπλανὸ δωμάτιο, ὅπου ὁ μικρὸς Ζαφεῖρης κοιμόταν ἀκόμα πάνω στὸ σοφὰ τῆς σκάλας. Ὑστερ' ἀποτραβήχτηκε κι' ἔγειρ' ἀργὰ τὸ θυρόφυλλο.

—Τὸ γυιό σου δὲ θὰ τὸν πάρεις μαζί; τὴ ρώτησε ἡ Σέβω.

—Ὅχι, μήνυσα στὴ μάνα μου νὰ τὸν κρατήσκει. Εἶναι σωστὸ διαβολόπαιδο, καὶ σίγουρα θὰ τὰ πάρει ὅλα μυρωδιά.

Ἡ Σέβω κάτι πήγε νὰ πεῖ, ἀλλὰ κρατήθηκε. Ἐσθησε τ' αὐτὴ τῆς. Ὁ Κακοθύμης ἀνεβαίνε τὴ σκάλα. Τὸν φώναξε καὶ τοῦδειξε τὰ πράγματα. Ὁ ἄντρας μπήκε κι' ἄρχισε νὰ φορτώνεται τὶς κασέλες μὲ τὰ σιδεροδεμένα καπάκια, ἀφοῦ ἔρριξε ἕνα μουντὸ βλέμμα στὴ νοικαρίσση.

Σὲ λίγο τὸ κάρρο του, μαζί μ' ὄλους, κατηφόριζε στρακίζοντας καὶ κουδουνίζοντας τὸ χωριό. Στὴν πλατεία, ποὺ ἀντίκρυζε σὰν ταράτσα τὴν κοιλάδα, ἕνα φορτηγὸ τοὺς περίμενε. Οἱ δυὸ γυναῖκες ἔτρεξαν ν' ἀνεβούνε, ἐνῶ ὁ Κακοθύμης κουβαλοῦσε τὰ πράγματά τους. Ἡ πλατεία εἶχε κόσμο. "Ἄντρες, μὲ τὰ ξινάρια στὸν ὦμο συζητοῦσαν φωναχτά, μαζεμένοι διπλα στὴ γούρνα ὅπου τὰ ζῶα τους μὲ σκυμμένα τὰ κεφάλια στὴ γῆ ἔπιναν τὸ κρῦο σὰν κρύσταλλο νερό. Γυναῖκες γέμιζαν τὶς κούπες τους καὶ τὰ ἰταμιά ἀπ' τὶς ἀστείρευτες δρύσις. Τοὺς περικύκλωναν γύρω-γύρω, χαϊρετώντας τὴ Σέβω μὲ συγκίνηση. "Ὅταν ἡ μηχανὴ τοῦ φορτηγοῦ ἔβαλε μπρός, τὰ πρόσωπα ὄλων αὐτῶν τὴν κοιτάζαν ἀκίνητα καὶ χλωμά, καθὼς τὸ πρῶνὸ ἀεράκι ἔπαιζε μὲς' στὴ σιωπὴ. Ἡ τραγωδία τῆς γυναίκας αὐτῆς εἶχε τσακίσει τὶς καρδιές τους, καὶ τῶξεραν, τοὺς τῶξε πεὶ κείνη, πὼς δὲ θὰ ξαναγύριζε ποτὲ πιά ἐξ-ἴδ. "Ὅταν τὸ αὐτοκίνητο ξεκίνησε, ἀργὰ καὶ προσεχτικὰ στὸν κατήφορο, πολλὲς φωνὲς ὑψώθηκαν τὸ κατόπι του.

—Καλὴ τύχη, καλὴ τύχη!

—Καλὴ σπορά! τοὺς εὐχήθηκε ἡ Σέβω.

Κι' ὕστερα κάθισε χλωμὴ, κι' ἐνῶ τὸ φορτηγὸ σκαμπανεβάζε, κοιτάζε ἀμίλητη τὸ χωριὸ νὰ μακραίνει. "Ὅταν τ' ἄσπρα ἰταμιά χάθηκαν ὅλα στὴ στροφή καὶ τὰ περιβόλια ἄρχισαν ἕνα-ἕνα νὰ περνοῦν καὶ τὰ χωράφια στὴ δεξιὰ πλευρὰ νὰ γυρίζουν, ἄρχισε νὰ τρέμει καὶ νὰ παγώνει ὀλόκληρη. Χανότανε, κι' ἡ μηχανὴ τῆ συνώδευε στὴ φυγὴ τῆς πρὸς τὰ πίσω, ὀλοένα πρὸς τὰ πίσω, σὰν τὶς πλαγιὲς τοῦ δρόμου ποὺ ἔτρεχαν στὸ χάος, ἀντίθετ' ἀπ' αὐτήν. Ἡ καρδιά τῆς σφυροκοποῦσε τὸ στήθος, τ' αὐτιά τῆς ἄρχισαν νὰ βουίζουν καὶ γέμιζαν ἀπὸ τὸ σφοδρὸ ἐκείνο πάφλασμα ποὺ ἄκουγε τὴ νύχτα, καὶ τὸ σφύριγμα τῶν λιγαριῶν ποὺ ἀπλώνονταν πάνω ἀπ' τὸ νερό. Τὸ φορτηγὸ ἔκοψε ταχύτητα. Ἀπέναντί τῆς καθόταν ἡ Θεριανὴ καὶ ξετύλιγε κάτι χαρτιά μὲς' στὸ καλάθι μὲ τὰ φαγώσιμα. Τὴν ἔβλεπε θολά. Δὲν πρόσεχε πιά τίποτε γύρω. Στὰ μάτια τῆς ξανάρχονταν καὶ ξανάρχονταν τὸ νεκρὸ πρόσωπο τοῦ πρώτου παιδιοῦ τῆς ἐκείνου ποὺ εἶχε πιάσει ἡ Κυπριάνα. Τὸ ἄλλο, μὲς' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς, τῆς τὸ πήρε τὸ ποτάμι, τὴ νύχτα ἐκείνη ποὺ τὸ παλὸ γεφύρι γκρεμίστηκε, καὶ τὴν πήρε μαζί του μὲς' στὸ νερό. Ὁ ἄντρας τῆς εἶχε σκοθεῖ πάνω στὸ χρόνο, χωρὶς αὐτὴ νὰ νοιώσει θλίψη. Γιὰ κείνην τὸ κάθε τί εἶχε πεθάνει ἀπὸ τὴ νύχτα ἐκείνη, ποὺ οἱ φλόγες τῆς ζωῆς εἶχαν σβήσει μέσα τῆς γιὰ πάντα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ δυστύχημα. Θυμήθηκε τὴν ὑγρὴ μούχλα ποὺ γέμισε τὰ χέρια τῆς ὁ τοῖχος, καὶ τὰ ποὺ κλα ποὺ πατοῦσαν τὰ πόδια τῆς. Τὸ φορτηγὸ ἔκοψε ἀπότομα ταχύτητα, σχεδὸν στάθηκε, καὶ κουνήθηκε δειλὰ, σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἄπλωνε μὲ προσοχὴ τὸ ἕνα του πόδι. Κάτι σὰν ἄμμος ἔτριξε κάτω ἀπ' τὶς ρόδες του. Τὸ νερὸ πάφλαζε πάλι στ' αὐτιά τῆς.

"Ὅταν ξανάνοιξε τὰ μάτια τῆς, ἡ Θεριανὴ ἦταν πάνω τῆς σκυμμένη καὶ τῆς κρατοῦσε τὸ μέτωπο. Τὰ μαλλιά καὶ τὸ στήθος τῆς ἦταν μουσκεμένα μὲ νερό. Τὸ φορτηγὸ δὲ σκαμπανεβάζε πιά, εἶχε περάσει τὴ γέφυρα κι' ἔτρεχε τώρα γοργὰ σὰν τὸ φτερό. Κάτω ἀπὸ τὴν τέντα φαινόταν ἕνας δρόμος μαῦρος καὶ ἴσιος ποὺ ἔσκιζε τὰ ἐληόδεντρα.

—Πὼς εἶσαι; τὴ ρώτησε ἡ νοικάρισσα, κοιτάζοντάς τὴν ἀνήσυχα μὲ κείνα τὰ μαῦρα τῆς μάτια. Θεέ μου τί δυνατὴ λιποθυμία! Μὲ τρόμαξες.

Ἡ Σέβω δὲν εἶπε τίποτα.

"Ἐκρυσσε τὸ πρόσωπο σὰ χέρια κι' ἔκλαψε...

* * *

Ὁ Βάσος σηκώθηκε πολὺ πρῶτ' ἐκείνη τὴ μέρα. Ἄνεθασμένος στὴν τραπεζαρία κοιτάζε μὲς' ἀπὸ τὰ τζάμια τὸ ἐργοστάσιο μὲ τοὺς ψηλοὺς ἄσπρους τοίχους καὶ τὶς καμινάδες, ποὺ ἔμοιαζε μὲ λευκὸ γίγαντα. Οἱ πόρτες ἦταν ἀνοιχτές, καὶ οἱ ἐργάτες ἔμπαιναν στὴν αὐλὴ μὲ ἡρεμὴ ὄχλοσὴ, καὶ διευθύνονταν στὴν στοὰ ἀπέναντι. Σὲ λίγο ὅλα θάρχιζαν νὰ κινούνται. Ἡ ἡσυχὴ κρύα μέρα γεμάτῃ γκριζὰ ὀμίχλη ἀπλώνονταν πέρ' ἀπὸ τοὺς τοίχους, καὶ ὁ ὀρίζοντας ἦταν σκοτεινός.

—Θὰ κάνει ὠραία μέρα σήμερα! ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ πίσω του στὸ δωμάτιο.

Ὁ Βάσος γύρισε, κι' ἀντίκρυσε τὸν καλοστεκούμενο γέρο ἄντρα, μὲ τὰ γκριζὰ μαλλιά, ποὺ στεκόταν ἀπέναντί του κι' ἔχοντας τὰ χέρια ἀπλωμένα στὸ τραπέζι, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάζει γεμιζοντας τὸ δωμάτιο μὲ τὴν εὐσῶμη παρουσία του, ἀκουμποῦσε ἐκεῖ κάτι χαρτιά.

—Καλημέρα βεΐε, εΐπε ό νέος. Ξέρεις μήπως αν ηρθε εκείνος ό μηχανικός από τήν πρωτεύουσα;

—Νομίζω πώς ηρθε χτές. Θα φανεί τ' απόγευμα απ' εδώ.

Οί δυό άντρες κάθισαν. Τό τραπέζι ήταν στρωμένο, και τό άσπρο ζερβίτσιο του τσαγιού βρισκόταν επάνω. Ό Βάσος έστησε τήν προσοχή του στους κρότους που άκούσαν οι εργάτες που έξακολουθούσαν νά μπαίνουν στην αΐλή. Μέσα στό δωμάτιο ήταν ήσυχία, και μόνο ό χτύπος του ρολογιού άκούονταν πάνω από τό ράφι. Τά στιλπνά σκούρα έπιπλα γυάλιζαν κάτω από τό φώς του πολυέλαιου με τά μακρυά λεπτά γυαλιά, που κρέμονταν εκεί από τή μικρή του ηλικία. Τό άκριβό ταπέτο κάτω απ' τό τραπέζι, έπιγιγε τόν κρότο απ' τά καθίσματα. "Έξαφνα μέσ' στην ήσυχία άκούστηκαν ήματα, από άνάλαφρο πόδι που κατέβαινε τις σκάλες. "Η πόρτα ήταν άνοιχτή και διακρίνονταν ό διάδρομος, κι' από τό μισοσκότεινο βάθος του φάνηκε νάρχεται μιá γυναίκα μ' ένα δίσκο στα χέρια. Μπήκε μέσα με μάτια που γελούσαν ήρεμα, κι' ένα χαμόγελο χυμένο στό πρόσωπό της.

—Καλημέρα σας βεΐε! εΐπε.

—Σέβω! εΐπε ό γέρος όρθώνοντας τό στήθος του και δήχοντας δυνατά. Γεράσαμε μαζί, κι' έβγαλες άσπρα μαλλιά απ' τόν καιρό που ηρθες εδώ πέρα και με λές ακόμα θεϊο.

"Η Σέβω έξακολουθούσε νά χαμογελάει με τόν ήρεμο τρόπο της.

—Θεΐε, τόν έκοψε. Θα πάρετε τσάϊ ή γάλα;

—Γάλα! εΐπε κείνος και τής άπλωσε τό φλυτζάνι του. Πάντως σε πληροφορώ «γαπητέ μου άνεψιέ», πώς δέν έχω καμμιά συγγένεια με τή μητέρα σου!

"Εκείνη γέλασε. "Υστερα κάθισε στη θέση της κι' άρχισε νά τούς δουτρώνει τό ζεστό ψωμί. Καθώς ή ματιά της διασταυρώθηκε με τού νέου, ένα γλυκό ρεύμα διαπέρασε και τούς δυό. Τό χέρι τής Σέβω; τρεμούλιασε. "Εσπρωξε με άπόφαση τό πιάτο μπροστά τους, και τούς μοίρασε τις φρυγανιές. "Ενα γέρικο κι' ένα γερό χέρι άπλώθηκαν πάνω στό τραπέζι και τά κουταλάκια άρχισαν νά χτυπούν ευθύμα και σιγαλά μέσ' στα πιάτα.

—"Ομίχλη τό πρωΐ είναι καλή μέρα, εΐπε μαλακά ή Σέβω.

—Βέβαια, άπάντησε ό Βάσος. Σήμερα είναι καλή μέρα για τ' αυτοκίνητα.

—Θά πάτε μακρυά; ρώτησε ή Σέβω.

—Μιά ώρα δρόμο. "Αν δέ βρέξει...

—Λένε πώς ό καρρόδρομος είναι ακόμα γεμάτος λάσπη, εΐπε ό γέρος σκουπίζοντας τά δάχτυλα στην πετσέτα. Μά δέν τό πιστεύω...

—Θεέ μου ό ήλιος! φώναξε ή Σέβω κι' έτρεξε στό παράθυρο.

Κι' οι τρεις κοίταξαν πρός τά κεΐ. Τό φώς τής μέρας είχε ανέβει γοργά, χωρίς εκείνη τή θαμπάδα του μουντού ούρανού πουβλεπαν τώρα κι' ένα μήνα. Οί όμίχλες σκίζονταν σαν πέπλα, κι' ό όλόλαμπρος ήλιος ανέβαινε στον ούρανό. Τήν ίδια ώρα οι θόρυθοι κόπηκαν απ' έξω, κι' ή βαρεία σιδερένια πόρτα βρόντηξε κλείνοντας τή στοά. Ό Βάσος τινάχτηκε πάνω.

—"Αργησα, εΐπε. Πρέπει νά κατέβω.

"Αλλά ό γέρος άπλωσε τό χέρι του και τόν σταμάτησε.

—Βάσο! εΐπε. Στάσου! (χαμήλωσε τά μάτια και εΐπε με σίγουρο τόνο). Εΐσαι πολύ θιαστικός. "Οπως κάθε πρωΐ. Σήμερα όμως θέλω νά σου πώ δυό λόγια... Καθήξε.

"Ο Βάσος τόν κοίταξε μ' έκπληξη. Αλλά χωρίς νά μιλήσει ξαναπήγε στη θέση του. "Η Σέβω τούς κοιτούσε κρατώντας τό βελούδινο κορδόνι τής κουρτίνας. Ό γέρος τής έριξε μιá ματιά, ύστερα ξερόβηξε, κι' εΐπε:

—Παιδί μου, απ' τόν καιρό που ή μάνα σου σε γέννησε κάτω απ' αΐτή τή στέγη, έγώ σε φρόντισα σαν πατέρας. Φάνηκες καλό άγόρι, καλός εργάτης. Εΐσαι τίμιος και δουλευτής. Σε βοήθησα όσο μπορούσα νά πäs μπροστά, και τώρα εκέφτηκα και για τό μέλλον σου. Πρέπει φυσικά νά δείς και σύ μέλλον, (εΐπε σηκώνοντας τούς ώμους) νά δεις καλά και σπΐτι δικό σου. Γι' αυτό, από αύριο σε όρίζω άρχιεργάτη στό έργοστάσιό μου!

"Ο Βάσος σούφρωσε τά φρύδια του και κάτι πήγε νά πει αλλά ό γέρος τόν έκοψε.

—Βέβαια έγώ δέν παραιτούμαι, τά κότζια μου βαστούν ακόμα! (και γέλασε

νευρικά). "Επειτα έχω και παιδιά... Γι' αυτό θέλω να σ' ασφαλίσω για όλη σου τη ζωή και τη ζωή της μάννας σου δώ πέρα.

Σταμάτησε και τους κοίταξε, με το πρόσωπο και τὰ μάτια του ν' αναβολάμπουν από χαρά. "Η Σέβω χλώμιασε.

—Θείε μου, είπε ο Βάσος άργά, σ' εύχαριστώ για όλα. Ποτέ δε στάθηκε κανείς τόσο πολύ σ' ένα όρφανό... "Αλλά... Δέ μπορώ να δεχτώ, δέν μ' άρεσε ποτέ τὸ έργοστάσιο. Θέλω να κάνω κάτι άλλο. Να πάω σέ χωριό.

"Ο γέρος πέτρωζε. Τὸ πρόσωπό του έγινε κάτασπρο. "Υστερα φάνηκε να συνηρθε, τίνασε τὸ κεφάλι του και τὸ βλέμμα του έγινε θαρρετό.

—"Α, είπε. Για ἄς δοῦμε. Θές δηλαδή να πᾶς σέ κτήμα, να κάνεις δικούς σου εληῶνες, και να προοδέμεις. Πώς σου ήρθε αυτό παιδί μου;

Στὰ μάτια του νέου πέρασε μιὰ μικρή άστραπή. "Υστερα χαμήλωσε τὸ κεφάλι, κι' έσφιξε με τὰ δάχτυλα τις άκρες του σακκακιού του.

—Αυτό άρχισε από μικρός, είπε, τότε πού ή μάννα μου μιλούσε διαρκώς για τὸ χωριό, για τὰ κτήματα που άφήσαμ' εκεί πέρα! (έδῶ ὁ Βάσος σήκωσε τὸ κεφάλι και τους κοίταξε). Κι' ἐγὼ δε μπορώ να τὸ ἐξηγήσω, μὰ νοιώθω καλλίτερα μέσα στον κάμπο μαζί με τους εργάτες, παρά όταν τρέχω στις μηχανές. Ξέρετε θείε... (συνέχισε, και τὰ μάτια του πήραν μι' άδόκητη λάμψη). Τὰ δέντρα... τὸ κρύο... τὰ ραβδίσματα μέσ' στη νύχτα! "Αν και γεννήθηκα έδῶ, νοιώθω πώς έχω τὴ ρίζα τὴ χωριάτικη έδῶ πέρα. (κι' ὁ Βάσος έδειξε τὸ μπράτσο του).

Μαζί με μιὰ φωνή τῆς Σέβως, ὁ γέρος ρώτησε.

—Σέ ποῖο χωριό;

"Ο νέος έρριξε τὰ μάτια του στη Σέβω.

—Μὰ στὸ χωριό του πατέρα μου! είπε.

"Έγινε σιωπή. "Υστερα ὁ γέρος άνάσανε βαρειά, πήρε τὴν άπόφασή του, και πῆν κοίταξε.

—Βάσο, παιδί μου, του είπε, ὅ,τι θέλεις από μένα, θὰ τῶχεις. Πέρνα αύριο τὸ θράδυ να λογαριαστούμε. Είμ' εύχαριστημένος που μου είπες τὸν πόνο σου. Και μη ξεχνάς, τις εληῶνες που θὰ θγαΐξεις θὰ τις στέρνεις σέ μένα! Πήγαινε τώρα!

Τὸ πρόσωπο του νέου, για πρώτη φορά ύστερ' από τόσα χρόνια ήταν ὀλοφώτεινο. Προχώρησε, χωρίς να μπορεί να πεί λέξη, τους κοίταξε και τους δυό, πήδηξε πάνω άπ' τὸ κατώφλι, κι' έξαφανίστηκε.

"Ο γέρος έρριξε τὰ μάτια του στη Σέβω. "Η λεπτοκαμωμένη γυναίκα έτρεμε, με τὰ μάτια χαμηλωμένα, σαν πληγωμένο πουλί. "Εκείνος έσκυψε, και σήκωσε τὸ άπαλό της κέρινο χέρι ὡς τὸ πρόσωπό του.

—Σέβω ! τῆς είπε. Τί κάνεις έτσι; Δέν σ' άρέσει αὐτὴ ή εΐδηση;

—Φοβάμαι! του άπάντησε.

—Να μη φοβάσαι τίποτα! "Αγαπητή μου άνηψιά, κοίταξε μπροστά σου, ή ζωή είναι πάντα ωραία. Δές έξω! "Ως και ὁ ήλιος βγήκε σήμερα! "Η ζωή είναι γραφή, και δε μπορεί κανείς να σθήσει τὰ πεπρωμένα... .

Και παίρνοντάς τὴν άπ' τὸ μπράτσο, τὴν τράβηξε μαζί του, πέρα.

ΝΤΟΛΛΗ ΝΤΑΛΚΑ

(Τὸ τέλος στο έπόμενο).

ΟΙ ΜΗΔΟΙ

Οί Μήδοι πέρασαν. . . . .

Χαραγμένα μένουν στήν "Ιστορία μόνο τὰ ὀνόματά τους.

Δαρείοι, "Αρταξέρξαι, Κῦροι. . . . .

"Όταν διαβάζω τὴν Ιστορία τῶν Μήδων

μένει στήν μνήμη μου μόνο, ποία;

ή τύχη των:

«Μηδένα πρό του τέλους μακάριζε».

ΝΙΚΟΣ ΒΩΝΙΑΤΗΣ

ΒΕΛΘΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΧΡΥΣΑΝΤΖΑ

‘Ο «Βέλθανδρος και Χρυσάντζα» είναι ένα έμμετρο έρωτικό ρομάντζο που γράφτηκε τὸ 13ο αἰώνα σὲ κάποιο μέρος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, πιθανὸν στὴν Κύπρο. Εἶναι πέντε τέτοια έρωτικά μυθιστορήματα, κί’ ὅλα ἔχουν σχεδὸν τὴν ἴδια πλοκή, τὴν ἀγάπη δυὸ νέων πού ὕστερα ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες καὶ δυσκολίες, ἐνώνουνται ὀριστικά. Φαίνεται πὼς τὰ ἔργα αὐτά, πού οἱ συγγραφεῖς τους εἶναι ἀγνωστοί, ἦταν πολὺ ἀγαπητὰ στὸ λαὸ καὶ γι’ αὐτὸ ἀπαγγέλλονταν ἀπὸ διάφορους ραψωδοὺς πού γυρνοῦσαν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ὅπως τοὺς τροβαδούρους τῆς δύσης ἢ τοὺς δικούς μας ποιητάρηδες. ‘Η ἐπίδραση τῆς δύσης πάνω στὰ ἔργα αὐτά εἶναι ὀλοφάνερη, ἀφοῦ ἄλλωστε γράφτηκαν τὸν καιρὸ τῆς φράγκικης κυριαρχίας στὸ Βυζάντιο. Εἶναι γι’ αὐτὸ πού μᾶς ἐνδιαφέρει, ὄχι μόνο ἀπὸ φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἄποψη, μὰ καὶ γιὰτὶ ἀποτελοῦν ἕνα καθρέφτη τῆς ζωῆς στὸ Βυζάντιο ὅπως διαμορφώθηκε ὕστερα ἀπὸ τὶς σταυροφορίες καὶ τὴ φράγκικη κατάκτηση. Πρέπει ὅμως νὰ τονιστεῖ ὅτι τὰ ἔργα αὐτά ἀποτελοῦν τὸ σταυροδρόμι τεσσάρων ἐπιδράσεων, δηλ. τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τῆς κλασσικῆς παράδοσης, τῶν δυτικῶν ρομάντζων καὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας, στὶς ὁποῖες θὰ μπορούσε νὰ προστεθεῖ καὶ πεμπτῆ ἢ ἐπίδραση τῆς μυθώδους ἀνατολῆς. ‘Η γλῶσσα τῶν ρομάντζων εἶναι ἕνα μίγμα τῆς λαϊκῆς γλώσσας τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀρχαιότερης ἐκκλησιαστικῆς γλώσσας. Μολονότι ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶναι σκληρὴ καὶ λιγάκι παράξενη γιὰ τὸ σημερινὸ ἀναγνώστη, ἐν τούτοις ἡ μελέτη τῆς παρέχει ἀξίολογα στοιχεῖα, χρήσιμα γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἐξέλιξης τῆς λογοτεχνίας μας.

Στὸ μελέτημά μας αὐτὸ θὰ περιοριστοῦμε μονάχα στὴν ἀνάλυση τοῦ Βέλθανδρου, πού εἶναι ἴσως τὸ ὀραιότερο ἀπὸ τὰ έρωτικά ρομάντζα. Δίνοντας τὴν περίληψη τοῦ ἔργου θὰ προσπαθήσουμε ταυτόχρονα ν’ ἀγγίσουμε καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα πού περιέχει.

Τὸ ἔργο ἀρχίζει μ’ ἕνα πρόλογο πού δίνει σὲ λίγες γραμμὲς τὴν ὑπόθεση τοῦ ἔργου καὶ προσπαθεῖ νὰ κινήσει τὸ ἐνδιαφερό τῶν ἀκροατῶν.

Διήγησις ἐξάριετος Βελθάνδρου τοῦ Ρωμαίου,
ὅς διὰ θλίψιν ἀπειρον ἦν εἶχεν ἐκ πατρὸς του
ἀπεξενώθη ἔφυγεν ἑκτῆς γονιῆς τους χώρας
καὶ πάλιν ἐπανέστρεψεν ἔλαβε δὲ Χρυσάντζαν,
τὴν θυγατέρα τοῦ ρηγὸς μεγάλης Ἀντιοχείας,
ἀλλὰ κρυφίως τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τῆς κόρης.
Δεῦτε, προσκατερήσατε μικρὸν ὦ νέοι πάντες,
θέλω σὰς ἀφηγήσασθαι λόγους ὀραιοτάτους.

Μᾶς θιγείται λοιπὸν ὁ ποιητὴς ὅτι ὁ βασιλιάς τοῦ Βυζαντίου Ροδόφιλος εἶχε δυὸ γιούς θαυμαστὸς καὶ λαμπρὸς καὶ πορφυροῦ νητους, τὸ Φίλαρμο καὶ τὸ Βέλθανδρο. ‘Ο μικρότερος, ὁ Βέλθανδρος εἶναι ὁ ἄξιος ἥρωας τοῦ μυθιστορήματος.

Παράξενος καὶ κυνηγὸς, πανευτυχὲς δεξιότης
εἰς κάλλος καὶ εἰς σύνθεσιν μέγας τε καὶ ἀνδρείος,
ξανθὸς καὶ σγουροκέφαλος εὐόφθαμος καὶ ὀραῖος,
ἄσπρον ἦταν τὸ στήθος του, μάρμαρον ὡσπερ κρῦον.

Κατὰ παράξενον ὅμως τρόπον, πού δὲν αἰτιολογεῖται ἱκανοποιητικὰ μέσα στὸ ἔργο, ὁ Βέλθανδρος ἦταν μιστῷ· στὸν πατέρα του τὸ Ροδόφιλο πού τὸν ἔθλιβε καὶ τὸν μυριοκαταφρονούσε. Αὐτὴ ἡ ἔχθρα τοῦ πατέρα ἀνάγκασε τὸ Βέλθανδρο νὰ ζητήσῃ παρηγοριὰ στὴ ξενιτεία. Παρ’ ὅλες τὶς ἱκεσίες τοῦ ἀγαπημένου του ἀδερφοῦ τοῦ Φίλαρμου, δὲν μεταπειθεῖται νὰ μείνει στὴ πατρίδα του. ‘Αφοῦ λοιπὸν πῆρε γιὰ συντροφιά τρία παιδόπουλλα, καθάλικευσε τὸ ἄλογό του κί’ ἄρχισε τὸ δρόμο τῆς ξενιτιάς. Τὸ βράδυ θέλησε νὰ ξεκουραστεῖ καὶ ἐπέζησε σ’ ἕνα τόπο χαριτωμένον ὅπου

ἦτον ἡ νύκτα ὀλόφεγγος, χαριτωμένη νύκτα
καὶ θρύση καταρδεύουσα χλωμὸ λειβαδοτόπι,...

καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ ἕνα στεναγογεμισμένον μοιρολόγι μὲ τὴ συνοδεία μουσικῆς:
ὄρη καὶ κάμποι καὶ θουνά, λαγκάδια καὶ νάπηι
καμὲ νῦν συνθρηνήσατε τὸν κακομοιρασμένον...

Στὸ μεταξύ ὁ ἀδερφὸς του κατῶρθωσε νὰ τείσει τὸν πατέρα του νὰ στείλει εἰκοσιτέσσαρες στρατιώτες γιὰ νὰ τὸν γοργογυρίσουν στὴν πατρίδα, μήπως πάει καὶ γίνει

δούλος σὲ κανένα ξένο ἄρχοντα. Οἱ στρατιῶτες προφθάσανε τὸ Βέλθανδρο, μὰ ἐκείνος δὲν ἤθελε ν' ἀλλάξει γνώμη. Ὅταν ἐκεῖνοι προσπάθησαν νὰ χρησιμοποιοῦσαν βία ὁ Βέλθανδρος ἔσυρε τὸ ἀπελατίκι του καὶ σκότωσε τοὺς δέκα. Τὸ πρῶτ', ὅταν εἰς τὰ ἄκρα τῶν θουνῶν κι' εἰς τὰς ἀκρωρεῖας... ἡ αὐγὴ ἐμπροδοπήθησεν ἀπὸ τὰς ἀκρωρεῖας... σηκώνεται, ποδῆνεται, ζώνεται τὸ σπασθὶν του, πηδᾷ καὶ καθαλλίκευσε μὲ τῆς ἀντρείας τὸ σχῆμα,

καὶ κατευθύνθηκε στὰ μέρη τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Στὸ δρόμο, σὲ μιὰ κλεισοῦρα πού τὸν παραμόνευσαν ληστές, ἔσυρε πάλι τὸ ἀπελατίκι του καὶ εἰς τὸ ὑποέρυχιον γεγόνασιν οἱ πάντες.

Ὅταν ἔφθασε στὴν Ταρσό, συνάντησε ἕνα μικρὸ ποτάμι πού εἶχε στὸ μέσο ἕνα ἄσπερι πού ἔτρεχε μαζί μὲ τὸ νερὸ. Περίεργος καὶ περιπετειώδης καθὼς ἦταν θέλησε νὰ βρεῖ τὴν πηγὴ τοῦ ποταμοῦ ἀπ' ὅπου ἔβγαине αὐτὴ ἡ φλόγα. Περιπάτησε δέκα μέρες καὶ τέλος βρῆκε ἕνα μεγάλο κάστρο. Ἡ περιγραφή τοῦ κάστρου εἶναι ἐκτενέστατη καὶ καταλαμβάνει ἕνα ἄνισο μέρος τοῦ βιβλίου. Φανερώνει ὅμως ἀρκετὴ παρατηρητικότητα καὶ ἐνδιαφέρον στὴ λεπτομέρεια. Ὅπως δηλώνει ὁ Βέλθανδρος:

Ἄς ἰω εἰς ἀκρίθειαν λοιπὸν καὶ ἄς προσέξω
τὰς πυκρογλυκοχάριτας τοῦ Ἐρωτοκάστρου τούτου.

Τὸ κάστρον εἶναι,

ἐκ σαρδωνίχου λαξευτοῦ, κτισμένον μετὰ τέχνης
ἐπάνω δὲ τοῦ κτίσματος τοῦ λαμπροτάτου ἐκείνου
ἀντιπυργοβολήματα ἦσαν συντεθειμένα
λέων, δρακόντων κεφαλαὶ ἀπὸ χρυσῶν ποικίλων.

Ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ζώων

ἐξήρχετο συριγμὸς φρικτώδης καὶ ἀγριώδης.

Χωρὶς νὰ πτοηθεῖ ὁ Βέλθανδρος προχώρησε πρὸς τὴν εἴσοδο ὅπου ὑπῆρχαν λαξεμένα γράμματα πού ἔλεγαν:

τὸν οὐκ ἐφθάσαν τὰ ποτὲ τὰ βέλη τῶν ἐρώτων,
μυριοχιλιοκατέρηστον εὐθύς ἰὰ τὸν ποιήσου
ὅστις τὸ Ἐρωτόκαστρον ἀπίσω ἰὰ τὸ ἴδη,

πού σημαίνει «Κανένας πού δὲν ἔχει ἀγαπήσει δὲ θὰ μπεῖ ἐδῶ μέσα ἀτιμώρητος». Ὁ Βέλθανδρος μολονότι «οὐδὲ κα' ὄλως τὸ πτερόν οὐκ εἶδε τῶν ἐρώτων», μπαίνει ἀποφασιστικὰ μέσα στὸ κάστρο κι' ἀρχίζει νὰ τὸ περιεργάζεται. Ὁ ποταμὸς διάσχιζε τὸ κάστρο καὶ στὶς ὄχθες του ὑπῆρχαν «δένδρα διαστρωμένα μὲ ἄνθη ναρκισσοκόκκιναν». Πιὸ πέρα ὑπῆρχε βρύση, ἡ βρύση τῶν ἐρώτων, πού ἔδγαζε «ὕδωρ ψυχρὸν χιονοκρύσταλλον». Κοντὰ στὴ βρύση ὑπῆρχε γρύψος λαξευτὸς πού ἐξήπλωνε τὰ φτερά του. Ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γρύψου ἔβγαине νερὸ πού ἔφεπτε μέσα σὲ μιὰ λεκάνη. Σὲ μιὰ στιγμή ὁ λαξευτὸς γρύψος ἀρχισε νὰ πετᾷ καὶ πῆγε καὶ κάθησε στὴν ἀντίπερα ὄχθη τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ θαυμαστὰ αὐτὰ πράματα τοῦ κάστρου εἶναι τόσο ἐξαιρετὰ πού πολλές φορές ὁ ποιητὴς μὲ ἀφέλεια ὁμολογεῖ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ περιγράψει. Τέλος ὁ Βέλθανδρος κατῶρθωσε ν' ἀνακαλύψει τὴν πηγὴ τοῦ ποταμοῦ πού ἔβγαине ἀπὸ ἕνα Ζῶδιον λαξευτὸν ἐκ λίθου ζαφερινοῦ.

Ἐκεῖ κοντὰ ὑπῆρχε ἄλλη λαξεμένη ἐπιγραφή πού ἔλεγε ὅτι ὁ Βέλθανδρος

πάσχει διὰ πόθου στέμματος μεγάλης Ἀντιοχείας·
ρηγὸς μεγάλου θύγατρ, Χρυσάντζας λεγομένης
τῆς πανευμόρφου καὶ λαμπρᾶς καὶ πορφυρογεννήτου.

Γυρνώντας μέσα στὸ κάστρο ὁ Βέλθανδρος συνάντησε κι' ἄλλα ὑπερφυσικὰ μέρη, ὅπως ἕνα κομπούκλι καμωμένο ἀπὸ ἀδάμαντες καὶ μαργαριτάρια, πού οἱ τοῖχοι του δὲν εἶχαν θεμέλιο καὶ φαινόντανε ὅτι ἦταν κρεμασμένοι ἀπὸ οὐρανίους σφαίρας. Σ' ἄλλο μέρος:

πουλίτζια ἐκάθητο γένη χρυσᾶ παντοῖα
καὶ τὸ καθένα ἐξ αὐτῶν ὡς ἔθος ἐκελάδει.

Ὁ ἥρωας νυχάθηκε μέσα στὸ κάστρο καὶ μέσα στὴν ἀσέλγη νύχτα ἦρθεν ὁ ἀεροπεροδρόμος Ἐρωτας πού ἀνάγγειλε στὸ νεὸ ὅτι τὴν ἄλλη μέρα θὰ τοῦ παρουσιάζε σαράντα «βγενικὲς γυναῖκες» ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἔπρεπε νὰ διαλέξει τὴν ὠραιότερη. Ἀκολουθεῖ τὸ χαριτωμένο ἐπεισόδιο τῶν καλλιστείων ὅπου ὁ νέος Πάρις θὰ δώ-

σει ένα χρυσό βεργίν στην καινούργιαν Ἀφροδίτη. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ εἶναι γεμάτο χιούμορ καὶ λεπτή χάρη γιατί ὁ Βέλθανδρος, πού ἔχει ὀρισμὸν, μετ' ἀκριβείας νὰ κρίνει καὶ νὰ στοχαστεῖ τὴν καθεμίαν ὡς πρέπει τὸ κάλλος τοῦ προσώπου της καὶ τὸ κορμὶν της ὅλον, τὸ βάδισμα, τὸ κίνημα, καὶ τὴν παρπατησιάν της.

βρίσκει ψεγάδια στὶς πρώτες νέες πού τὸν ἰκετεύουν νὰ τὶς ἐκλέξει. Λέγει σὲ κάποιαν, ... τὰ χεῖλη σου τὰ περισσά, κόρη μεγάλα ἴναι ἀσχημόκοπα, μεγάλα σ' ἀσχημίζουν.

Σ' ἄλλην λέει,

Ἡ τὰς ὄφρυς σου ἔμμειξιν ἂν ἔλειπεν ὡς θλίπω
ἐδέσποζέξ; το τὸ βεργίν, γίνωσκε ἀπαὶ τῶρα.

Σὲ κάποιαν ἄλλη παρατηρεῖ, ὅτι τὰ δόντια της ἄλλα κλίνουν πρὸς τὰ μέσα καὶ ἄλλα πρὸς τὰ ἔξω κ.ο.κ. Τέλος μένουν τρεῖς νέες κι' ἀπὸ τὶς τρεῖς ὁ Βέλθανδρος ... ἰδὼν τὴν ὕστερον ἐκείνην

τὴν ἠλικίαν τὴν ἑμορφιάν, τὰ κάλλη τοῦ προσώπου
τὸ σείσμα καὶ τὸ λύγισμα, τὸ ἐπιτήδευμά της,
εἶπε καὶ ἐγκώμιασε ἐμβέλοποντα τὴν κόρην.

«Εἰς τῶν Χαρίτων τὴν αὐλὴν ἐκάθησεν ἡ φύσις·
ἐσύναξεν ἐμάζωξε κατὰ λεπτὸν τὰ πάντα
τοῦ κόσμου ὅλας τὰς χάριτας καὶ τὰς εὐμορφουσάνας
ἐσὲ κόρη τὰς ἔδωκε καὶ κατεπλούτισέ σε.
Ἐσένα τὰς ἐχάρισε, χαρὰ σ' ἐσένα κόρη.

Δίκαια ὁ Βέλθανδρος δίνει τὸ βραβεῖο σ' αὐτήν, γιατί ὅπως εἶπε ἀργότερα στὸν Ἔρωτα:

Τὸ στήθος της παράδεισος ἐρωτικὸς ὑπάρχει,
τὰ μῆλα της ἐφέγγασιν ἀπὸ ψηλῆς θεωρίας,
τὸ θλίμμα πάνυ θαυμαστὸν καὶ ἡ παρπατησιὰ της
ὅταν γυρίσῃ ἀπόισια καὶ ἴδῃ ἐπάνω κάτω
θερίζει σου τὴν αἰσθητὴν κόπτεϊ σου καὶ τὴν φρόναν.

Σ' αὐτὴ τῇ στιγμή ὁ Ἔρωσ γίνηκε ἀφαντοσ καθὼς καὶ οἱ γυναῖκες καὶ «ὡς ὀνειρο ἐλύθηκε τὸ πρᾶγμα ὅσον εἶδε». Πῆρε τότε τοὺς συντρόφους του καὶ κατευθύνθηκε στὴν Ἀντιόχεια. Στὸ δρόμο συνάντησε τὸ βασιλιά τῆς Ἀντιόχειας πού κυνηγοῦσε μὲ τὴν ἀκολουθίαν του. Ὑστερὰ ἀπὸ ἕνα κυνηγητικὸ του ἀθλο ὁ Βέλθανδρος γίνηκε δεκτὸς στὴν βασιλικὴ ἀκολουθία. Πῆγε στὸ παλάτι, ὅπου συνάντησε τὴν κόρη τοῦ βασιλιά, τὴ Χρυσάντζα. Ἡ Χρυσάντζα ὅμως ἦταν ἡ ἴδια ἡ κόρη στὴν ὁποῖαν ὁ Βέλθανδρος εἶχε δώσει τὸ χρυσὸ βραβεῖο στὸ Ἐρωτόκαστρο. Οἱ δύο νέοι ἀλληλοαναγνωρίζονται κι' ἀκολουθεῖ ἕνας ἀπότομος κεραυνοβόλος ἐρωτας μεταξύ τους. Συναντῶνται κρυφὰ τῇ νύχτᾳ μέσα στὸν κήπο τῆς Χρυσάντζας,

κι' ἀπ' τὰ συχοφιλήματα κι' ἀπ' τὰς περιπλοκάς των
τὰ δένδρη τὰ ἀνάισθητα κι' αὐτὰ ἀντιδοιοῦσα.

Γιὰ κακὴ τοῦ ὄμοις τύχη, οἱ φύλακες τοῦ παλατιοῦ συλλαμβάνουν τὸ Βέλθανδρο. Ἡ Χρυσάντζα στὴν προσπάθειά της νὰ σώσει τὸν ἀγαπημένο της καὶ τὸν ἑαυτὸ της ζητᾷ τὴ βοήθεια τῆς δούλης της, Φαιδροκάζας. Ἀκολουθοῦν δραματικὲς σκηνές, ὅταν ἡ Φαιδροκάζα πηγαίνει καὶ λέει στὸ βασιλιά ὅτι ἀγαπᾷ αὐτὴ τὸ Βέλθανδρο. Ὁ βασιλιάς ἀποφασίζει τότε νὰ παντρεύσῃ τὸ Βέλθανδρο μὲ τὴ Φαιδροκάζα. Ἡ Χρυσάντζα δέχεται ἀναγκαστικὰ αὐτὴ τὴ λύση ἐφίστᾷ ὅμως τὴν προσοχὴ τῆς Φαιδροκάζας νὰ μὴν «ἀγγίσει τὸν αὐθέντη» της. Ἡ Φαιδροκάζα πού εἶναι «δούλη δεδουλωμένη» τῆς Χρυσάντζας συμφωνεῖ καὶ γίνεται ὁ ψεύτικος αὐτὸς γάμος. Τῇ νύχτᾳ ὁ Βέλθανδρος πηγαίνει βέβαια μὲ τὴ Χρυσάντζα κι' αὐτὴ ἡ κατάσταση συνεχίζεται γιὰ λίγο καιρὸ, ὅταν μιὰ νύχτα ὁ Βέλθανδρος, ἡ Χρυσάντζα, ἡ Φαιδροκάζα καὶ τὰ τρία παιδόπουλλα ἀποφασίζουν νὰ δραπετεύσουν. Μά,

ἡ νύξ ἐκείνη ἀσέληνος ὑπῆρχε καὶ σκοτώδης
καὶ ἀστραπόβεροντο πολὺ ἀλλὰ καὶ ἀνεμοζάλη
ἐκ δὲ τσσαύτης τε θροχῆς καὶ τοῦ νεροῦ τὴν θίαν
καὶ τὰ πουλιά τὰ ταίρια των ἐχάσασι τὴ νύκτα.

Ἀκολουθεῖ καταγίδα καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ διαδοῦν ἕνα ποτάμι πνίγεται ἡ Φαιδροκάζα καὶ τὰ τρία παιδόπουλλα. Ὁ Βέλθανδρος βρίσκεται στὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ποταμοῦ κι' ἡ Χρυσάντζα στὴν ἄλλη. Ἀπελπισμένοι, γιατί νόμιζαν ὅτι χάσανε

ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, γυρίζανε πάνω κάτω ἐρευνώντας τὶς ὄχθεις τοῦ ποταμοῦ. Ἡ Χρυσάντζα θρῖσκει ἕνα παιδόπουλλο πνιγμένο καὶ νομίζοντας το γιὰ τὸ Βέλθανδρο ἀρχίζει ἕνα πραγματικὰ δημοτικὸ μοιρολόγι,

Βέλθανδρε φῶ μου, μάτια μου, ψυχὴ μου καὶ καρδιά μου,
νεκρὸν καὶ πῶ σέ θεωρῶ, ἄπειυν καὶ πῶς σέ θλίπω.

Τέλος ἀποφασίζει νὰ αὐτοκτονήσει, ὅποτε ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ καλοῦ τῆς ποῦ τὴ φώναζε ἀπελπισμένα. Ἀκολουθεῖ ἡ εὐτυχισμένη ἔνωση τῶν ἀγαπημένων, καὶ γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ἡ εὐτυχία τους συναντοῦνε Ρωμαίους δηλ. "Ἕλληνες ναυτες ποῦ ἤρθαν σὲ ἀναζήτηση τοῦ Βέλθανδρου ἀπὸ τὸν πατέρα του Ροδόφιλο. "Ἐνα τελευταῖο σύννεφο θλψης, ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του Φίλαρμου, σκεπάζει τοὺς νέους, ποῦ ἀπὸ τὸν πόνο τους «κί' οἱ πέτρες ἔρραγῆσαν».

'Αφοῦ ὁμως ντύθηκε ἡ Χρυσάντζα «κί' ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος κί' ἔφεξε τὸ καράβι», ξεκινήσανε γιὰ τὴν πατρίδα, ὅπου ἔγινε διπλὴ στέψη, τοῦ γάμου καὶ τοῦ κράτους, «καὶ κατεστάθη βασιλεὺς ὁ Βέλθανδρος καὶ βασιλῆς ἡ Χρυσάντζα».

Τὸ ρομάντζο τελειώνει μὲ τὸ Σολώνειο γνωμικόν:

ἐάν τὰ πρῶτα ἦν καλὰ, κακὰ δὲ τὰ ἐξ ὑστέρου,
ὡς λέγει αὐτὸς ὁ φρόνιμος, ὄλα κακὰ ὑπάρχουν'
εἰ δ' ἐνὶ ὀπίσω τὰ καλὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου,
ὄλα καλὰ ὑπάρχουσι καὶ μυριοελογημένα.

Σ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΝΑΥΣΙΚΑ

Τώρα ποῦ οἱ πρωτοξέυνητες
πνοές δονοῦν τὴν πλάση
κί' ὁ νοῦς ἔχει χορτάσει
τὴν ἄδολη σιγή.

Πρὸς τὴν πλατύπνοη θάλασσα
τὴν πολυκυματοῦσα
σὲ γλυκοχαιρετοῦσα
γιὰ νὰ κινᾶμε αὐγὴ!

Τροφή ἑτοιμάζ' ἡ μάνα σου
κρασί στ' ἄσκι σου χύνει,
λάδι χρυσὸ ποῦ δίνει
στά μέλη ἀναπαμό.

Καὶ σὺ στ' ἀμάξι ὀρθὴ κρατᾶς
τὸ λαμπερὸ μαστίγι,
κί' ἡ νέα φωνὴ σου σμίγει
τὸ θεῖο χλιμιντρισμό!

Στὴν ἄμμουδιά ποῦ φώτιζε
τὸ πρῶτο χαρμαέρι
ὁ νοῦς σου ποιά νὰ ξέρει
πῶς σὲ καλεῖ χαρά,

ποῦ ὡς τὸ κορμί σου ἀνάσαινε
τὴ δροσοβόλ' ἀνάβρα
μέσ τοῦ φωτὸς τὴν αὔρα
σ' ἀνοίγαν τὰ φτερά.

Θαμπωτικά καὶ διάπλατα
λευκὰ ὄπερά τοῦ κύκνου
σὰ νᾶπλεες μέσ σὲ λίκνου
πανάλαφρη ἀγκαλιά!

Ὅλημερίς ἐχόρτασε
ἡ καρδιά σου τὸ παιγνίδι,

σφικτὴ σὰ δακτυλίδι
στὸ στόμα σου ἢ λαλιά.

Γοργὰ τὰ χέρια στὴ δουλειά
καὶ τὸ νερὸ κρυστάλλι,
τὸ νέο κορμί σου πάλλει
τὸν ἄμετρο ρυθμό!

Πολύβουο σμάρι οἱ δοῦλες σου
γλυκαναπνέουν τριγυρῶ
τῆς παρθενιάς τὸ μῦρο
καὶ τὸν ἱερὸ παλμό!

Καὶ Σὺ, ποῦ ἐστάθης μέσα τους
καὶ πᾶν ἄπ' ὅλες πρώτῃ
στὴν ἄχραντὴ σου νιότη
Παρθένα καὶ Κυρά

ζυγιάζοντας τὴ φρόνηση
στ' ἀνεγγικτα σου στήθη,
ποῦ σὰν ποτάμι ἐχύθη
μὲ ἀνώριστη χαρὰ

κί' ἀνάθει μέσ τὰ σπλάχνα σου
φλόγα κρυφὴν ἀκόμα
ποῦ καίει τ' ἀχνό σου στόμα
σὲ πόθο θαλερόν,

ἂν ἔφυγεν ὁ ξένος σου
γιὰ μὲ ἄλλη ποῦ πεθύμα
καὶ σὺ κοιτᾶς τὸ κῦμα
μὲ μάτι θαμπερό,

μὴν κλαῖς! Τοῦ γάμου σου ἔφτασεν
ἡ πανευδαίμονη ὥρα
καὶ τῆς χαρᾶς τὰ δῶρα
τὰ σέρνει ἕνας Θεός!

Κ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

E Z R A P O U N D

Ὁ Ezra Pound γεννήθηκε στὴν Ἀμερική τὸ 1885. Ἐἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους Ἀμερικανοὺς ποιητὲς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Μαζὶ μὲ τὸν T. S. Eliot (ποῦ ἦταν ἀρχικά μαθητὴς του) εἶναι οἱ δύο μεγάλοι ἐπαναστάτες, ποὺ τὸ μήνυμα τῆς τέχνης τους ἐκόσμει καινούργια στοιχεῖα καὶ χάραξε καινούργιους δρόμους στὴν ποίηση τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων.

Ἰδρυτὴς ποιητικῆς σχολῆς, (τοῦ Imagism) λογοτεχνιῶς κριτικὸς, ἐκδότης, ἔδωσε τὴ σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας του ὄχι μονάχα στὰ γράμματα τῆς πατρίδας του ἀλλὰ καὶ τῆς παγκόσμιας καλλιτεχνικῆς δημοσιογίας. Ἡ ἐπίδρασή του στοὺς μαθητὲς του καὶ γενικὰ στοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς γενιᾶς του ὑπῆρξε μεγάλη.

Τὴν ποίηση του τὴν χαρακτηρίζει ἐλευθερία ἐκφραστικὴ στὴ φόρμα, ἐπίδειξη πλατιάς ἀκαδημαϊκῆς μορφώσεως, εἰκονοκλαστικὴ διάθεση, ἐπαναστατικὴ τοποθέτηση μπροστὰ στὰ κοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ έντονος ἀτομικισμὸς. Ἐπάρχει μέσα της μιὰ ἀναμφισβήτητη ἐπίδραση ἀπὸ ξένα στοιχεῖα: παλιὰ Κινεζικὴ ποίηση, Γαλλικὸς συμβολισμὸς τοῦ 19ου αἰῶνα, μεσαιωνικὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ πολλὴ κλασσικὴ Ἑλληνικὴ παιδεία.

Ὁ Pound ἔζησε κυρίως ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Ἀπὸ τὸ 1907 κίόλας πῆγε στὴν Εὐρώπη. Ἐξῆσε στὸ Λονδίνο, Βενετία, Παρίσι, Προβηγγία, Ραπάλλο, Ἰταλικὴ Ριβιέρα. Ἀπὸ τὸ 1924, εὐρισκόμενος στὴν Ἰταλία, συνδέθηκε πολιτικά μὲ τὴ φασιστικὴ πολιτεία τοῦ Μουσσολίνι σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε στὸν τελευταῖο Παγκόσμιο πόλεμο νὰ ἐργαστεῖ στὸ Ἰταλικὸ Ραδιόφωνο ὡς προπαγανδιστὴς τοῦ Φασισμοῦ ἐναντίον τῆς ἰδίας του τῆς πατρίδας. Γιὰ τὸν λόγο τοῦτο καταδικάστηκε τὸ 1945 ὡς προδότης καὶ κλειστέθηκε σὲ ἄσυλο τὰ μετέπειτα χρόνια.

Ἡ σπουδαιότερη ποιητικὴ ἐργασία του εἶναι συγκεντρωμένη μέσα στὰ «Cantos» (1940), καὶ τὴν πρόσφατη συλλογὴ τῶν Ἀπάντων του μὲ τὸν τίτλο «Personae» (1952).

A. Σ. I.

EZRA POUND

ODE POUR L'ÉLECTION DE SON SÉPULCHRE

Τρία δλόκληρα χρόνια, ἔξω ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ καιροῦ του,
ἀγωνιζόταν νὰ ζωντανέψει τὴ νεκρὴ τέχνη τῆς ποίησης,
νὰ κρατήσῃ τὸ «ὑπέρτατο» στὴν παλιά του αἴγλη.
Ὅμως τὸ λάθος ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή—

Βλέποντας πὼς γεννήθηκε σὲ μιὰ χώρα μισοάγρια,
ἀσυγχρότιστη, ἔπεσε μὲ τὰ μοῦτρα
νὰ βγάλῃ χορτάρι ἀπὸ τὴν πέτρα
Καπανεύς· ψαράκι γιὰ δόλωμα ψεύτικο.

«Ἴδμεν γάρ τοι πάν θ', ὅς ἐνὶ Τροίῃ»
ἔπιασε στὸ ἀκοίμητο αὐτὶ του.
Οἱ σπασμένες θάλασσες τὸν συγκράτησαν ἐκεῖνο τὸν χρόνο,
κάνοντας ὑπὴνεμη περίφραξη μὲ θράχια ὀλόγυρα.

Ἡ ἀληθινὴ Πηνελόπη του ἦταν ὁ Φλωμπέρ.
Ψάρευε δίπλα σὲ πεισματάρικα νησιά
κοιτώντας τὴ κομψὴ κόμη τῆς Κίρκης μᾶλλον
παρὰ τις ἐνδείξεις τῶν ἡλιακῶν ὥρολογίων.

Ἀνεπιδέαστος ἀπὸ «τὴν πορεία τῶν γεγονότων»
πέρασε ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων
«εἰς τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του».

Ἡ περίπτωσή δὲν παρουσίαζε συνέπεια στὸ διάδημα τῶν Μουσῶν.

II.

Ἡ ἐποχή ζητοῦσε μιὰν εἰκόνα
τῆς σπασμωδικῆς γκριμάτσας τῆς,
κάτι πού ν' ἀνταποκρίνεται στὴ σύγχρονη περίοδο
ὄχι, ἐν πάσει περιπτώσει, Ἀττικὴ χάρι.

Ἦ ὄχι, ὅπως δῆποτε ὄχι, τὶς σκοτεινὲς ἀναπολήσεις
τῶν ἑσωτερικῶν ἐνδοσκοπήσεων.
Καλύτερα οἱ προχειρολόγοι παραμυθάδες
παρὰ οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς σὲ παράφραση!

Ἡ ἐποχή ζητοῦσε κυρῶς ἓνα καλούπι γύψινο,
φτιαγμένο χωρὶς ἀπώλεια χρόνου,
ἓνα κίνημα πεζοῦ λόγου, ὄχι ἀπαρὰ τῆτα ἀπὸ ἀλάβαστρο
ἢ «γλυπτικὴ» τοῦ στίχου.

III.

Τὸ ροδοκίτρινο φόρεμα τοῦ τσαγιοῦ
ἀναπληρώνει τὴ μουσελίνα τῆς Κώ,
ἢ πιανόλα «ἀντικαθιστᾶ»
τὸν αὐλὸ τῆς Σαπφῶς.

Ὁ Χριστὸς ἀκολουθεῖ τὸ Διόνυσο.
Στὴ θέση τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς εὐωχίας
ὁ ὄδυρμος τῶρα καὶ τὸ μαρτύριο.
Ὁ Κάλλιμπαν ἐκθρονίζει τὸν Ἀριελ.

«Τὰ πάντα ρεῖ»
τον ζεῖ ὁ σοφὸς Ἡράκλειτος·
ὅμως μιὰ ἀπέραντη εὐτέλεια
θὰ κατακαλύψει τὶς μέρες μας.

Ἀκόμα καὶ ἡ χριστιανικὴ ὁμορφιά
χωλαίνει—μετὰ τὴ Σαμοθράκη·
βλέπουμε «τὸ καλὸν»
νὰ ἐκφυλίζεται στὴν ἀγορά.

Ἡ σάρκα τοῦ Φαύνου δὲν εἶναι γιὰ μᾶς
οὔτε γιὰ μᾶς εἶναι τὸ ὄραμα τοῦ Ἀγίου.
Ἐμεῖς ἔχουμε τὴ σφραγίδα τοῦ «πρέπει»,
τὸ χρέος τῆς περιτομῆς.

Ἦ οἱ οἱ ἄθρωποι, κατὰ νόμον, εἶναι ἴσοι.
Ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ Πειστράτου,
διαλέγουμε ἓνα κατεργάρι ἢ ἓναν εὐνοῦχο
νὰ μᾶς κυβερνήσει.

ὦ, λαμπρὲ Ἀπόλλωνα,
«τίν' ἄνδρα, τίν' ἥρωα, τίνα Θεόν»,
ποιανοῦ θεοῦ, ἀνθρώπου ἢ ἥρωα
θὰ πρέπει νὰ στεφανώσω τὸ κεφάλι!

IV.

Πολέμησαν σὲ κάθε περίσταση,
καὶ μερικοὶ πίστευαν σ' αὐτό,
«ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν» πάντως. . . . .

Ἄλλοι γιατί ἦταν ἐπιτήδριοι στὰ ὅπλα,
ἄλλοι γιὰ περιέργεια,
μερικοὶ γιατί φοβόντουσαν τὴν ἀδυναμία τους,
ἄλλοι ἀπὸ φόβο τῶν ἐπικρίσεων,

μερικοί πάλι αγαπώντας να σκοτώνουν, στη φαντασία τους,
θάζοντας μυαλό αργότερα,
άλλοι από φόβο, μαθαίνοντας ν' αγαπούν τὸν νόνο.

Μερικοί πέθαναν, «ὕπὲρ πατρίδος»,
non dulce non ei decor...

βαδίζοντας με ἄδεια μάτια στὴν κόλαση
πιστεύοντας στὰ παραμύθια τῶν γερόντων,
καμμιά φορά ξαναγυρίζοντας χωρὶς νὰ πιστεύουν
στὸ ψεύτικο παραμύθι, στὴν ἀπάτη, ξαναγυρίζοντας
στὰ παλιὰ ψέμματα καὶ στὶς καινούργιες ἀτιμίες.
Γεροντική τοκογλυφία καὶ ἀρτηριοσκλήρωση
καὶ ψεύτες παντοῦ σ' ὄλους τοὺς δημόσιους δρόμους.

Τολμώντας, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε πρὶν,
ξοδεύοντας, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε πρὶν,
σφρίγος καὶ αἶμα νεανικό,
ροδαλὰ μάγουλα καὶ κορμιὰ ὠραῖα.

Μεγαλοψυχία, ὄση ποτὲ ἄλλοτε πρὶν,
σοβαρότητα, ὄση ποτὲ ἄλλοτε πρὶν,
προσγείωση στὴν πραγματικότητα πού ποτὲ
δὲν εἶχε ξανασυμβεῖ στὰ παλιὰ τὰ χρόνια,
ὕστεριες, ἐπιθανάτιες ἐξομολογήσεις,
γέλιοιο θγαλμένο ἀπὸ νεκρὲς κοιλιές.

V.

Ἐκεῖ πέθαναν, μιὰ μυριάδα ἄντρες,
ἀνάμεσά τους οἱ πιὸ ἐκλεκτοί,
γιὰ μιὰ παλιόγρηα ξεδοντιάρια ἰδέα
γιὰ ἓνα ξεχαρβαλωμένο πολιτισμό.

Χαριτωμένοι, μετὸ χαμόγελο στὸ ὠραῖο στόμα,
ἐξυπνα μάτια πού μπῆκαν κάτω ἀπὸ τὴ γῆ,

γιὰ δυὸ δωδεκάδες σπασμένα ἀγάλματα,
γιὰ λίγες χιλιάδες ξεπερασμένα βιθλία.

Μεταφρ. ΑΝΔΡΕΑΣ Σ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΙΜΑΘΩ Η ΑΣΣΥΡΙΑ

Στὶς ἐνεπίγραφες ἀπὸ ἄργιλλο πλάκες τῆς Κνωσσοῦ μετὰ τὰ ἱερογλυφικά
ὁ Ἄρθουρος Ἦθαν διάβασε τόνομα: Τιμαθῶ ἢ Ἀσσυρία
καὶ δίπλα ἓνα ἰδιόρρυθμο σύμβολο πού εἰκονεῖ τὰ δάκρυα
κ' ἔτσι ἀνάμεσα στὶς ὑδρίες, τὶς γρύπες καὶ τὰ διπλοπελέκια τῆς

Κρητομηκυναίας γραφῆς

ἢ ἔρασμα βιολέτα πού εὐωδιάζει τὸν πανάρχαιον ἔρωτα

τὰ πετρωμένα δάκρυα πού ἐρμηνεύουν τὴν τρυφερὴν ἀποκάλυψη...

Μὰ ἢ Τιμαθῶ ἢ Ἀσσυρία πού ἐπιβουλεύεται τὴν σιωπὴ τῶν αἰῶνων
ἀνεβαίνει στὸ φῶς μετὴν αἰνιγματικὴ παρουσία τῆς
καὶ πατεῖ τὸν ἀδυσώπητο θάνατο, ἀναστημένη μετὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς δάκρυα.
Τόση σποδὸς στὴ βασιλικὴ κοιλάδα τῶν ἑρειπίων
δὲν στάθηκε βολετὸ νὰ καλύψῃ τὸν παρθενικὸ ψίθυρο τῆς φωνῆς τῆς,
τόση σοφία τῶν ἐρευνητῶν δὲν μπόρεσε ν' ἀποκαλύψῃ τὸ ἐρωτικὸ μυστικὸ
πού ἀποθανατίζει τὴν ἐνεπίγραφη πλάκα.

Καὶ τώρα στὴ σεπτὴ λειψανοθήκη τοῦ Μουσε'ου μετὰ τὰ κολοθωμένα γλυπτὰ
τὰ ἐδώλια, τὰ ἐντάφια κτερίσματα καὶ τὰ ἱστορημένα ἀγγεῖα
θ' ἀναδίνῃ «ἐσσεῖ» ὁ πετρωμένος λυγμὸς τῆς μικρῆς Ἀσσυρίας
θ' ἀναβλύξῃ μετὰ δάκρυα ἢ σιωπὴ τοῦ Μινωϊκοῦ τῆς ἀργίλλου.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ

Τελευταίως έγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια μιᾶς πλάκας ἐντοιχισμένης στὴν ὁδὸ Τάιτ Νο. 34, στὸ Τσέλση τοῦ Λονδίνου, ποῦ μνημονεύει ὅτι ὁ Ὁσκαρ Οὐάιλντ, ὁ περίφημος εὐφυλόγος καὶ δραματικός συγγραφέας, ἔζησε κάποτε ἐκεῖ. Ἄλλὰ ἡ πλάκα αὐτὴ δείχνει κάτι περισσότερο κι' ἀπ' αὐτό. Συμβολίζει τὴν ἑκατοστὴν ἐπέτειο τῆς γεννήσεώς του, τὴν περαστικὴ διάθεση τῆς ἠθικῆς λογοκρισίας, ἡ ὁποία στὴ Βρετανία σκοτείνιασε τὰ τελευταῖα του χρόνια, καὶ συγχρόνως τὸν τιμᾶ ὡς μεγάλο διανοούμενο, ὅπως ἀναμφισβήτητα ἦταν.

Ἡ Βικτωριανὴ ἐποχὴ μὲ τὴν αὐστηρὴ ἠθικὴ τῆς καὶ μὲ τὶς συμβατικότητες τῆς ἐπέβαλε στὸν Ὁσκαρ Οὐάιλντ τὴν νόμιμη ποινὴ γιὰ τὸ παράπτωμά του. Ἄλλὰ κι' ἀφοῦ ἀκόμη ἐξιλεώθηκε ἀπὸ τὸ παράπτωμά του, ἡ κοινωνία ἐξακολούθησε νὰ τὸν τιμωρεῖ ἐπιβάλλοντάς του ἕναν ἀλύπητο ἐξοστρακισμό στὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ του.

Στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα τὸ ὄνομα τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ συσχετίσθηκε κυρίως μὲ ἕνα ἐξαιρετικὰ δυσάρεστο σκάνδαλο. Ἡ τραγωδία τῆς ζωῆς του ἄρχισε νὰ φαίνεται μόνο ἀργότερα. Καὶ αὐτὴ ἡ τραγωδία ὄχι μόνο καταπόντιζε τὸν ἴδιο τὸν Οὐάιλντ, ἀλλὰ σκίαζε καὶ τὴν ζωὴ τῶν παιδιῶν του—κάτι λογικὸ βέβαια ὅσο καὶ σκληρὸ καὶ χωρὶς νόημα.

«Γιὸς τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ» εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς βιβλίου ποῦ μόλις κυκλοφόρησε στὴν Ἀγγλία. Συγγραφέας εἶναι ὁ Βύβιαν Χόλλαντ. Ἦταν σύμφωνα μὲ τὴν τραγωδίαν τοῦ Οὐάιλντ τὸ ὅτι ὁ γιὸς τοῦ φημισμένου αὐτοῦ πατέρα δὲν κράτησε τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του. Πῶς συνέβη αὐτό, τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Βύβιαν Χόλλαντ, γιὸς τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ. Τὴν ἱστορία του μᾶς τὴν λέει μὲ γεγονότα καὶ χωρὶς καθόλου οἴκτου γιὰ τὸν ἑαυτό του, μὲ τὴν περίσκεψη καὶ τὴ σοβαρότητα ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ πλησιάζει τὰ γηρατιά. Ὁ συγγραφέας εἶναι 68 χρονῶν, 22 χρόνια μεγαλύτερος ἀπὸ ὅτι ἦταν ὁ πατέρας του ὅταν πέθανε.

Ὁ Βύβιαν ἦταν 9 χρονῶν ὅταν ἡ δυστυχία χτύπησε τὴν οἰκογένειά του. Αὐτὸν καὶ τὸν ἑνδεκαετὴ ἀδελφὸ του, Σίριλ, τοὺς πήραν ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ τοὺς ἔστειλαν στὴν ἠπειρωτικὴ Εὐρώπῃ ὅπου τοὺς ἀκολούθησε ἀργότερα ἡ μητέρα τους. Ἀφοῦ ἔζησαν σὲ φιλικὰ σπίτια, σὲ διάφορα ξενοδοχεῖα καὶ οἰκοτροφεῖα—κυνηγημένοι ἀπὸ τοὺς σκανδαλοθῆρες καὶ τὴν ἀχόρητῃ περιέργειαν τοῦ κοινοῦ—ἡ Κώνστανς Οὐάιλντ ἔστειλε τὰ παιδιά της στὸν ἀδελφὸ της τὸν Ὁττο Λόυντ στὸ Μπαιβέ, ἕνα μικρὸ χωριὸ τῆς Ἑλβετίας. «Μιὰ μέρα... μᾶς κάλεσαν τὸν ἀδελφὸ μου καὶ μένα στὴν τραπεζαρία ποῦ ἦταν συγχρόνως καὶ γραφεῖο τοῦ θεοῦ μου. Μᾶς εἶπαν νὰ καθήσουμε καὶ μετὰ μᾶς πληροφόρησαν ὅτι στὸ μέλλον τὸ ὄνομά μας δὲν θὰ ἦταν πιά Οὐάιλντ ἀλλὰ Χόλλαντ. Μᾶς εἶπαν νὰ ἐξασκηθοῦμε γράφοντας τὸ ὄνομά μας καὶ ἀκόμη νὰ ἐσχάσουμε ὅτι εἴχαμε ποτὲ τὸ ὄνομα Οὐάιλντ...».

Ὁ Σύριλ, ποῦ ἦταν 11 χρονῶν, ἤξερε κάτι ἀπὸ ὅ,τι εἶχε συμβῆ. Ἄλλὰ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς δὲν ἤξερε τίποτα ἀπὸ ὅλο αὐτὸ τὸ μυστήριον. Γιατὶ βρίσκονταν στὸ ἐξωτερικόν; Γιατὶ ὁ πατέρας τους δὲν ἦταν πιά μαζί τους—ὁ πατέρας ποῦ ἤξερε νὰ παίξει τοὺς γαλατάδες, τὰ κάρρα μὲ τὰ ἄλογα καὶ τὸ κυνήγι τῶν λαγῶν. Γιατὶ ἡ μαμὰ ἔκλαιγε τόσο συχνά; Ποῦ ἦταν ὅλα τους τὰ παιγνίδια;

Σὰν μιὰ χιονοστιβάδα ἡ καταστροφὴ σάρωσε τὴν τιμὴ τῆς οἰκογενείας, τὸ ὄνομα καὶ τὴν περιουσία. Οἱ πιστωταὶ ἔπρεπε νὰ ἰκανοποιηθοῦν καὶ ἡ κινητὴ περιουσία ποῦ στεγαζόταν στὴν ὁδὸν Τάιτ 34 ἔπρεπε νὰ πουληθῆ. Ἡ περιουσία μῆκε σὲ πλειστηριασμὸ σὲ 246 κλήρους. Ὁ κλῆρος Νο. 237 ἦταν «ἕνα δέμα μὲ πολλὰ παιδικὰ παιχνίδια καὶ πουλήθηκε γιὰ 30 σελλίνια...».

Ἔτσι ὁ γιὸς τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλντ ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει ὅτι ὁ πατέρας του εἶχε ντροπιάσει αὐτὸν καὶ τοὺς δικούς του. Κάποτε, ὅταν ἦταν ἀκόμη παιδί, τοῦ ἔπεσε στὰ χέρια ἕνα βιβλίον μὲ τίτλον «Τὸ εὐτυχισμένο Βασιλόπουλον» καὶ ἀμυδρῶς θυμόταν ὅτι εἶχε ἀκούσει τὴν ἱστορία αὐτὴ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ πατέρα του. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα εἶχε μουντζουρωθῆ στὸ ἐξώφυλλον καὶ τώρα δὲν διαβάζονταν καθόλου.

Ἡ Κώνστανς Οὐάιλντ ἀπεφάσισε νὰ στείλει τοὺς γιούς της σὲ σχολεῖο στὴν Γερμανία. Τὰ ἔργα τοῦ Ὁσκαρ εἶχαν ἀπαγορευθῆ στὴν Ἀγγλία, ἀλλὰ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἐχρησιμοποιούντο ἤδη ὡς σχολικὰ βιβλία στὴ Γερμανία. Γι' αὐτό, ὑπῆρ-

χε ή ελπίδα ότι ό Σύριλ και ό Βύβιαν δέν θά κατεδιώκοντο σέ Γερμανικό σχολείο και άν ακόμη ανακάλυπταν τό πραγματικό επίθετό τους.

Ό Βύβιαν Χόλλαντ εκπαιδεύθηκε στό Φράϊμπουργκ—Μπράϊςγκαου μετά σέ ένα Άγγλικό σχολείο—οίκοτροφείο στό Χάιντελμπεργκ, και άργότερα σέ μιá καθολική σχολή στό Μόναχο. Τέλος, μετά τό θάνατο τής μητέρας του, εφοίτησε στό Καϊμπριτζ. Όπουδήποτε και άν εστράφηκε τό παιδί—στους δασκάλους του, στους καλοήθους και περιφρονημένους σ' ένα φιλικούς και συγγενείς τής μητέρας του—συναυτούσε πάντοτε και παντού τήν ίδια συνωμοσία τής σιωπής.

Μόνον όταν έγινε 18 χρονών ό Βύβιαν Χόλλαντ έμαθε τις λεπτομέρειες τής «Υποθέσεως "Όσκαρ Ουάιλντ"». Και τότε πρωτοδιάβασε τά βιβλία του πατέρα του.

* * *

Ό "Όσκαρ Ουάιλντ κάποτε ειπε ότι εφύλαξε τήν ιδιοφυία του για τήν ζωή του και μεταχειρίστηκε μόνο τό ταλέντο του για τό έργο του. Η ζωή που έκανε αυτός ό νέος Ίρλανδός στους υψηλότερους κύκλους τής κοινωνίας του Λονδίνου ήταν πραγματικά καταπληκτική. Αφού εξελίχθηκε σέ ένα φημισμένο πνεύμα, και θεατρικό συγγραφέα, σέ ένα Πετρώνιο του πνευματικού και καλλιτεχνικού κόσμου τής Βρετανικής πρωτεύουσας, έξαφνα βρέθηκε ντροπισσμένος και φυλακισμένος. Άργότερα έγκαταλελειμένος από τους φίλους του και τους θαυματές του, πέθανε ξεχασμένος και περιφρονημένος σ' ένα ξενοδοχείο του Παρισίου σέ ηλικία 46 ετών.

Ένώ ακόμη σπούδαζε στην Όξφόρδη, ό Ουάιλντ όνειρευόταν νά γίνει ποιητής και δραματικός συγγραφέας. «Αισθάνομαι ότι θά γίνω φημισμένος κι' άν όχι, τότε δυσφημισμένος». Άν και μιλούσε στα άστεία, τά λόγια του βγήκαν προφητικά.

Η φήμη του ήταν σαν ένα μετέωρο. Οι ιστορίες του, τά ποιήματά του, τά μικρά διηγήματά του ξυπνούσαν τό παγκόσμιο ενδιαφέρον. Όταν τό μυθιστόρημά του «Τό Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέυ» πρωτοδημοσιεύτηκε, οι κριτικοί τό χτύπησαν όξυτάτα, αλλά στό κοινό άρεσε πολύ. Η πρεμιέρα τής «Βεντάλιας τής Λαίδης Γουίντερμαρ» ήταν μιá επιτυχία άπαραμίλλη. Έν τούτοις, ό λαμπρός διάλογος των κωμωδιών του δέν ήταν παρά μιá αδύνατη ήχώ των συζητήσεων του Ουάιλντ στα σαλόνια του Λονδίνου, του Παρισίου και τής Νέας Υόρκης, μιá φτωχή άπομιμηση των λάμπων του πνεύματος με τό όποιο ένθουσίαζε τόσο τους φίλους του.

Ίδανική λεία για τους γελοιογράφους, ό Ουάιλντ άποτελούσε πρότυπο για πολλούς χαρακτήρες στα μυθιστορήματα και στα δράματα τής εποχής του. Τά λεπτά πέφτανε στην άγκαλιά του κι' αυτός τά ξόδευε σπάταλα. Έγινε παχύς και πλαδαρός, αλλά ακόμη παρέμενε ένας ήμίθεος για τους φίλους του και πάνω απ' όλα για τά παιδιά του με τά όποια έπαιζε και χαλούσε τόν κόσμο όταν είχε καιρό, και τά όποια περπατούσαν στις μύτες των ποδιών τους «όταν ό πατέρας έγραφε».

Η καταστροφή ήρθε όταν ό Ουάιλντ βρισκόταν στον κολοφώνα τής δόξας του. Από τότε ή προσωπικότητά του εξετάστηκε περισσότερο από τήν παθολογική πλευρά παρά από όποιαδήποτε άλλη. Ό κατάδικός μας έκανε νά ξεχάσουμε τόν ποιητή.

Κατά τήν διάρκεια των ετών που πέρασε στη φυλακή, ό Ουάιλντ έγραψε τήν «Μπαλλάντα τής φυλακής του Ρέντηγκ» και τό «Ντέ Προφούντις». Έζησε τό υπόλοιπο τής ζωής του εξόριστος στην Ίταλία και Γαλλία. Οι συμπατριώτες του του γύρισαν τήν πλάτη. Η κοινωνία, που άλλοτε τόν είχε χαϊδεμένο παιδί, τώρα ούτε καν πρόφερε τό όνομά του στα σαλόνια. «Μόνο ένα πράγμα είναι χειρότερο από τό νά μιλάνε πίσω από τήν πλάτη κάποιου—κι' αυτό είναι τό νά μην μιλάνε καθόλου», είχε πει κάποτε σ' ένα από τά έργα του.

Είχε σκοπό νά ξαναγράψει, αλλά ποτέ δέν τό έκανε. Άντ' αυτού έπινε. Τό άμπσέντι του έφερνε παρηγοριά και ξεχασιά.

Ό μοναχικός άνθρωπος που πέθανε στις 30 Νοεμβρίου του 1900, ήταν ή σκιά ενός ανθρώπου που οι θεοί του είχαν χαμογελάσει, που είχαν σπαταλήσει τά δώρα τους σ' αυτόν, και ό όποιος είχε σπαταλήσει, ό,τι είχε δεχθή απ' αυτούς.

* * *

Όταν ό μεγαλύτερος γιός του "Όσκαρ Ουάιλντ Σύριλ Χόλλαντ, έπρόφερε λέξεις σαν παρακασμένους καλλιτεχνικούς αισθητικούς, τό έκανε με άηδία. Κανένας δέν έπρεπε νά συσχετίσει αυτές τις λέξεις μ' αυτόν. Δέν ήταν από φυσικού του δυνατός, αλλά κατάφερε νά γίνει άθλητής άπλως και μόνο με τή θέλησή του,

Ένας σπόρτσμαν πού κέρδιζε βραβεία γιά τόν έαυτό του καί γιά τò σχολείο του. Έγινε στρατιώτης έχοντας ώς μόνο σκοπό—òπως òμολόγησε στòn άδελφό του Βύβιαν—«νά σθήσει αυτή τήν κηλίδα». "Όταν έξερράγη ò πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, τοποθετήθηκε στις 'Ινδίες. Άργότερα έστάλη στο Δυτικό μέτωπο όπου σκοτώθηκε τόν Μάρτιο τού 1915.

Ό Βύβιαν Χόλλαντ παντρεύτηκε, έγινε συγγραφέας καί μεταφραστής. Τώρα ήλικιωμένος πιά άναπολεί τά μελαγχολικά νειάτα του. «Αυτό δέν είναι καμμιά διασκεδαστική καί εύχάριστη ιστορία», γράφει. «Έν τούτοις, νομίζω òτι θα έπρεπε νά γραφτεί σάν ένα κομμάτι τής τραγικής ιστορίας τού "Όσκαρ Ουάιλντ. 'Υπάρχουν πάντοτε δυò πλευρές σέ κάθε ζήτημα. 'Η ιστορία τού Ουάιλντ γράφτηκε άπ' αυτούς πού ήξεραν τόν πατέρα μου, αυτούς πού τόν άγαπούσαν, αυτούς πού τόν μισούσαν, κι' άπ' αυτούς πού ποτέ δέν τόν γνώρισαν. Γι' αυτό νομίζω òτι δέν είναι τελείως άνάρμοστον νά γραφτεί καί άπό τήν σκοπιά αυτών πού άν καί άθώοι, υπέφεραν.

»Θυμούμαι τόν πατέρα μου σάν ένα χαμογελαστό γίγαντα, πάντοτε ώραία ντυμένο, πού σερνόταν στο πάτωμα μαζί μας καί ζούσε μέσα σέ ένα νέφος καπνού τσιγάρων καί κολόνιας. Στα τελευταία του χρόνια, ήμασταν πάντοτε στήν σκέψη του· òλο ζητούσε άπό τόν Ρόμπερτ Ρòς νά μάθει κάτι γιά μάς, πώς ήμασταν καί πώς πηγαίναμε στο σχολείο.

»Τò μόνο πού είχε ò πατέρας μου γιά νά τού θυμίζει έμάς ήταν δυò φωτογραφίες πού είχαμε βγάλει στο Χάιντελμπεργκ τò 1897, καί ένα η δυò γράμματα πού τού είχαμε γράψει άπό τò σχολείο μας πριν άπό τò 1895... 'Ο Ρòς μού είπε òτι έκλαψε πικρά òταν άναλογιζόταν πόσο είχε φανεί άνάξιος σ' έμάς, στòn έαυτό του καί στους προγόνους του».

JOE LEDERER

EMBARQUEMENT POUR CYTHÈRE

Μές άπ' τής νύχτας τήν άχλύ, πέρα σι' άπόμακρο
τρίσβαθο σύνορο τού πέλαου καί τής τρέλλας,
τò πορφυρό μισò φεγγάρι ξάφνου πρόβαλε
σάν τ' òλοφούσκωτο πανί μιās καταβέλλας.

Καί στο χρυσò ποτάμι πού άστραψε άπ' τά φέγγη του
βαθιά άρμενίζοντας, ήρθεν—ò θάμα!—άγάλι,
κι άραξε άγνάντια μου, περήφανο πλεύομένο,
στής Άττικής τò ύποπαρμένο άχνò άκρογιάλι.

Ξάρτια άπό μάλαμα είχε κι άρμενα άσημόπλεχτα,
κι òρθη στήν πλώρη μιά γοργόνα άπό σιντέφι,
κι άρχόντισσες κι άρχόντους είδα ν' άργογέρνουνε
στήν κουπαστή, κι ò καπετάνιος νά μού γνέφει...

Κ' έγώ, μ' ένα λευκò φτερό σι' ώραίο καπέλο μου,
καί κάποιου δούκα μυθικοϋ σπαθι στή ζώνη,
στή φεγγαρίσια καταβέλλα μπήκα, άτάραχος,
καί πήρα άπό τόν τιμονιέρη τò τιμόνι.

Καί τή γλυκειά τή μαρκησία νά βρω, πού πρόσμενε
πέρ' άπ' τά σύνορα τού νοϋ καί τών òνειρων,
κατά τ' òλόχρυσο ποτάμι πλώρη βάζοντας
ξεκίνησα γιά τò ταξίδι τών Κυθήρων!

ΝΙΚΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΟΓΥΑΛΙΑ *

(ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ)

"Όλα τὰ ἤξερε καὶ ὅσα δὲν ἤξερε τὰ διαισθανόταν. Μιλοῦσε ἀπλὰ κι ἀληθινά. "Όλα ἦσαν καθαρὰ καὶ ἐξάστερα ἀνάμεσά μας. Γι' αὐτὸ τὴν ἀγάπησα. Ἦταν ὅμως ἀγάπη αὐτὸ ποὺ αἰσθανόμουνα; Πολλὲς φορὲς τὸ ἀναρωτήθηκα. Χωριζόμαστε πάντα πρὸ σπάνια. Δὲν πέραγε μέρα οὔτε νύχτα δίχως ν' ἀνταμώσουμε. Τὴν ἔβλεπα στὸν ὕπνο μου. Σὲ κάθε περίσταση ἔλεγα: Τὶ θάκανε τὸ κορίτσι μου; Τὶ θάλεγε τὸ κορίτσι μου; "Ἐφτανε νὰ τὴ φέρω στὸ νοῦ μου γιὰ νὰ βρῶ τὸν καλὸ δρόμο. Ἀγαπημένη γυναίκα, δίχως μάτια, ποὺ ὀλοένα μοῦ χάριζες καὶ ποτὲ δὲ μοῦ ζήτησες τίποτα. Κι' ἂν κάτι μὴδαμινὸ σοῦ ἔφερνα κι' ἐγὼ ὁ φτωχός, τὸ δεχόσουνα μὲ τιμῆ. Πόσες φορὲς σὲ θυμάμαι τώρα ποὺ σ' ἔχασα. Θυμάμαι τὸν καιρὸ ποὺ ἔζησα μαζί σου καὶ ἀναστήνεται ὁ νοῦς μου. Γιατὶ πάνω ἀπ' ὅλα στὸ νοῦ μου μίλησες. Θυμάμαι τὰ γυαλάκια σου, τὴ σουβλερὴ μυτίτσα σου καὶ θολώνουν τὰ μάτια μου. Ποῦ εἶναι οἱ μέρες ποὺ διπλωμένα σὲ κρουστὸ χαρτὶ μοῦ ἔφερνες τὰ δῶρα σου;

—Ἐμμανουήλ, νὰ δεῖς τὶ ἀνακάλυψα, ἔλεγες κι ἄστραφταν τὰ... ματογυάλια σου.

Ἡ καρδιά μου φτεροκοποῦσε, τὰ χέρια μου τρέμανε, ἐνῶ ξεδίπλωνες τὸ χαρτὶ κι ἔριχνες μπροστά μου χῆμα τὰ γράμματα. Ταίριαζες λέξεις, τακτοποιούσες φράσεις καὶ γύριζες θριαμβικὰ καὶ μὲ κοίταζες. Σκύβαμε καὶ διαβάζαμε: Πόθεν ἦρθες; Πῶς ἦρθες; Ποῦ εἶσαι; Γιατὶ εἶσαι; Ποῦ πᾶς; Γιατὶ πᾶς; Κ' ὕστερα τίς ἀπαντήσεις: Ἄπὸ μιὰ μάνα. Γυμνὸς καὶ μὲ κλάματα. Στὸν κόσμο. Γιὰ νὰ μάχομαι. Στὸν θάνατο. Γιὰ νὰ νικήσω ἐπὶ τέλους.

—Ποῦ τὸ ξετρύπωνες;

—Τὸ γράψε ὁ Ντανούτσιο μαζί μ' ἓνα σωρὸ ὠραῖα κι ἄχρηστα λόγια. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δικό του. Βρέθηκε σ' ἓνα κάρο ὅπου πουλοῦσαν παλιὰ βιβλία, μὲ τὴν ὀκιά!

—Ποιὸς νὰ τὸ ἔγραψε;

—Ἕνας ἄνθρωπος.

"Όλη τὴ μέρα εἴμαστε χαρούμενοι. Μιλοῦσαμε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο. Καὶ δὲ φοβόμαστε οὔτε τὴ ζωὴ, οὔτε τὸ θάνατο. Πολὺ πρὶ ἀργὰ κατάλαβα τὸ μᾶθημα ποὺ θέλησες νὰ μοῦ δώσεις.

Θυμάσαι καὶ τὴ φορὰ ποὺ τσακωθήκαμε; Μὲ τὸ θάρρος ποὺ εἶχες ἦρτες μαῦρα μεσάνυχτα νὰ μὲ ξεσηκώσεις. Ὁ κύρ Μανώλης ἔμπηξε τίς φωινές. Ἀκουγες λυπημένη. (Δὲν τὸ εἶδα μέσα στὰ μάτια σου, τὸ ἐννοίωσα μὲς στὴν καρδιά μου).

—Γιατὶ κάνεις ἔτσι; μὲ ρώτησες. Τὸ στόμα μου γιόμισε λόγια αἰσχρὰ.

—Παραστῆνεις τὸν ἅγιο Ὀνούφριο κι εἶσαι ἀκόμα μαντρόσκυλο.

Δὲ σοῦ συχώρεσά αὐτὰ τὰ λόγια. Σοῦ βάσταξα κακία. Περίμενες μὲ ὑπομονὴ νὰ μοῦ περάσει ὁ θυμὸς. Κάτι σκοτεινὸ εἶχε πέσει ἀνάμεσό μας. Ὑπόφερα πολὺ κι ἦρθα σ' ἐξήγηση.

—Γιατὶ μὲ πρόσβαλες; Τὸ πῆρα κατάκαρδα. Μὲ εἶπες ὑποκριτὴ. Ἄλλος εἶμαι κι ἄλλος φαινόμεναι;

Δὲν σὲ εἶπα ὑποκριτὴ. Ἦθελα μόνο νὰ σοῦ πῶ νὰ μὴ δίνεις θάρρος στὸ γέρο Ἀδάμ.

—Ποιόν; Ποιόν;

—Τὸν ἄλλο ἑαυτὸ σου.

Ἡ καρδιά μου κύλησε στὰ πόδια μου. Ἀρπαξα τὸ κορίτσι μου. Τὸ ἔσφιξα στὴν ἀγκαλιά μου. Ἔπεσα κι ἀγκάλιασα τὰ γόνατά του.

—Ἀγαπημένη μου! Ὡστε ξέρεις κι ἐσὺ ἀπὸ βάσανα; Ξέρεις ἀπὸ ἑαυτοῦ, κι ἐγὼ νόμιζα πῶς δὲν εἶναι ἄλλος νὰ χτυπιέται ἔτσι. Καὶ τυραννιόμουνα καὶ ντροπέμουνα. Αὐτὸν τὸν Ἀδάμ, τὸν πρωτόγονο, δὲν τὸν μολόγησα ποτὲ σὲ κανένα. Οὔτε στὸν ἑαυτὸ μου. Κρυφὰ πολεμῶ νὰ τὸν δαμάσω. Μονάχος μαζί του: μέρες φοβισμένες: νύχτες ἐφιαλτικές. Πολεμῶ καὶ τὸν φοβάμαι. Εἶναι σκληρός, εἶναι ἄγριος. Τώρα ποῦ εἴμαστε δυὸ θὰ τὸ νικήσω...

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα θέλησα νὰ τῆς πῶ νὰ γίνει γυναίκα μου γιὰ πάντα. Ἔτσι πεσμένος, ἐκεῖ ὅπως εἴμουνα, σήκωσα τὰ μάτια... Ἀντίκρισα τὰ ματογυάλια. Λαμπερά. Παγερά.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

Λίγο νὰ ἔβλεπα κείνη τὴν ὥρα τὰ μάτια τῆς καὶ δὲ θὰ χωριζόμασταν ποτέ.
 "Ὁμως δὲν τὰ εἶδα...

Γιὰ νὰ δείξω τὴ μετάνοιά μου, ἔβαλα τὰ δυνατά μου νὰ τὴν εὐχαριστήσω.
 "Ὅτι εἶχα τὸ ξόδεμα σὲ βιβλία. Ἀγόραζα βιβλία καὶ τῆς τὰ πρόσφερα. Γύριζα
 τὰ βουνά, μᾶζ. βα ὅ,τι ἔβρισκα καὶ τῆς τὸ κουβαλοῦσα. Καὶ τὸ παραμικρὸ τὴν εὐ-
 χαριστοῦσε. Παράξενη γυναῖκα! Καταξοδεύομουν, κατακουραζόμουν, χλώμιασα,
 ἀδυνάτησα. Τῆς ἔχω μοιάσει στὶς συνήθειες, στὴν ὄψη, στὰ καμώματα. Σὰν νάμα-
 στε ἀνδρόγυνο. "Ὅσο πιὸ πολὺ τυραννιόμουν γι' αὐτὴν, τόσο τῆς ἀφοσιωνόμουν.
 Σὰν νάμαστε ἀνδρόγυνο. Δὲν ἔκανα τίποτα δίχως νὰ πάρω τὴ γνώμη τῆς. Τυλιγό-
 μουνά πάνω τῆς κι ἔλεγα: Δὲ μπορῶ νὰ σὲ χάσω. Μ' ἀπωθοῦσε κι ἔλεγε: Στὸ χέρι
 σου εἶναι, Ἐμμανουήλ!

"Ὁ κύρ Μανώλης τὰ εἶχε κυριολεκτικὰ χαμένα. Δὲν ἤξερε τί νὰ πεῖ. Μᾶς πα-
 ραφύλαγε ἀπὸ μακρὰ καὶ σώπαινε. Καταλάβαινε ὅτι αὐτὴ ἡ γυναῖκα εἶχε γίνει
 γιὰ μένα τὸ πᾶν. Τυράνιο καὶ θάσανο. Ἀλλὰ θάσανο μὲ χαρά. Σὰν τὴν ἀγάπη.
 Δίχως αὐτὴν ἡ ζωὴ δὲν εἶχε πιὰ νόημα.

Κρίμα... κρίμα!... ἔλεγα καμμιὰ φορά. Καὶ δὲν ἤξερα τί εἶναι κρίμα. Μή-
 πως γιὰτί δὲν ἔχει μάτια; Ἀχ... ἔλεγα, τὸ μάτι εἶναι τὸ πᾶν. Βιάζα τὸν ἑαυτὸ
 μου νὰ συνθηκολογήσει. Ἀλλὰ δὲ μποροῦσε. Περνοῦσα νύχτες ἐφιαλτικές, παραμι-
 λώντας. Ἐλεγα: Τί εἶναι γιὰ σένα; Δίχως νὰ προσδιορίσω ἂν ἡ γυναῖκα ἢ τὰ μά-
 τια. Ὁ ὕπνος μου κοβόταν ξερὸς σὰν τέλι. Δὲν ἔκανα τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ σκέ-
 φτομαι τί νὰ τῆς πᾶω.

— "Ἄν θρεῖς τί σοῦ ἔφερα.

"Ἡ χαρὰ ποῦ ἐνοιῶθε ἔμπαινε μέσα μου καὶ μὲ ξεσήκωνε. Ἀδειάζα τὸ σακου-
 λάκι στὴν ποδιά τῆς. Φύρην μίγδην πέφταν. Ἀργαλέα, ἀμιλλητήρια, ἀβελτηρία...
 Εἶναι λέξεις, τῆς ζηγοῦσα.

Σοβαρὴ ἔσκυβε καὶ τίς παρατηροῦσε, τίς τακτοποιοῦσε, ἔπειτα τίς κολλοῦσε
 σὰ γραμματόσημα, κάθε μία στὴ θέση τῆς.

— "Ἐσὺ τὸν ἔφτιαξες; — "Ὅχι. — Δοκίμασε λοιπὸν νὰ φτιάξεις καὶ σὺ καμμιὰ
 λέξη! Πῶς θὰ τελείωνε ἡ ἱστορία αὐτῆ; Δὲν ξέρω ἂν δὲν ἔμπαινε πάλι στὴ μέση
 τὸ πρακτικὸ πνεῦμα τοῦ κύρ Μανώλη. Μιὰ μέρα μοῦ εἶπε ἀποφασιστικά:

— Πρέπει νὰ δεῖς τί θὰ κάνεις. Ἡ θὰ τὴν πάρεις ἢ θὰ τὴν παρατήσεις. Δὲ
 μπορεῖς νὰ περάσεις ὅλη τὴ ζωὴ σου μὲ παλαβομάρες.

"Ἐχει δίκαιο. Αὐτὰ λέω καμμιὰ φορά κι ἐγὼ. Τοποθετῶ νοικοκυρεμένα τὸ ζή-
 τημα στὸν ἑαυτὸ μου: Μπορεῖς νὰ ζήσεις ὀλόκληρη ζωὴ, βλέποντας ματογυῶλια
 ἀντὶ μάτια; Καὶ τὴν ὥρα ποῦ θ' ἀποζητᾷς νὰ καθρεφτίσεις τὸ εἶδωλό σου μὲς στὴν
 κόρη, ν' ἀποτραβιέται καὶ νὰ γίνεται μικρὴ μικρὴ, ὅσο ἓνα κεφάλι καρφίτσας κι ἐσὺ
 ν' ἀπομένεις ἀνύμφορος μπροστὰ στὸν φραγμό, στὴν πιγμένη θάλασσα, τὸν κρῦο
 φακό; Μπορεῖς;

Πῆρα τὴν ἀπόφαση. Δὲ μπορῶ. Ἐτρεξα νὰ τὸ πῶ τοῦ κύρ Μανώλη νὰ χαρεῖ.
 Δὲ χάρηκε. Μοῦ παρατήρησε συλλογισμένος: «Τώρα ποῦ τὸ κορίτσι σ' ἐρωτεύτηκε;»
 «Μ' ἐρωτεύτηκε;» Γέλασα. «Ἀδύνατο. Δὲν εἶναι αὐτὴ γιὰ ἔρωτα». «Πρέπει νὰ θε-
 βαιωθοῦμε». «Πῶς, κύρ Μανώλη μου». Ὁ κύρ Μανώλης ἔσκυψε τὸ κεφάλι, φούχτισε
 τ' αὐτιά, ἔκλεισε τὰ μάτια κι ἄρχισε νὰ σκέφτεται. Σ' αὐτὴν τὴ στάση σκεφτόταν
 ὡρα πολλή. Πόσο μὲ συμπονοῦσε! Κι ἐγὼ, ὁ ἐγωιστής, ἦρτε ὥρα ποῦ δὲν τὸν κα-
 ταδεχόμουν.

— Πῶς νὰ θεβαιωθοῦμε;

— Ποῦ νὰ ξέρω παιδί μου. Πᾶμε νὰ ρωτήσουμε ἓνα γυναϊκά...

"Ὁ γυναϊκάς μᾶς δέχτηκε κλείνοντας τὸ ἓνα μάτι.

— Πῶς νὰ θεβαιωθοῦμε ἂν τὸ κορίτσι μᾶς ἐρωτεύτηκε, κύριε γυναϊκά;

"Ἀπάντησε δίχως δισταγμό: Κάνετέ το νὰ ζηλέψει. Ὁ κύρ Μανώλης τοῦ πα-
 ρατήρησε: Οἱ γυναῖκες ζηλεύουν μόνο ἀπὸ ζῆλεια.

"Ἀποφάνθηκε ὁ γυναϊκάς: "Ἄν σ' ἐρωτεύτηκε, θὰ ζηλέψει καὶ δὲ θὰ σὲ πα-
 ρατήσει. "Ἄν δὲν σ' ἐρωτεύτηκε, θὰ ζηλέψει καί... — Θὰ μὲ παρατήρει; — Πάλι
 δὲ θὰ σὲ παρατήρει. Ἀλλὰ ὑπάρχει διαφορά.

Στὴν ἱστορία αὐτὴ εἶναι κάτι ποῦ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε. Ἄς δοκιμάσουμε ὁ-
 μως. Ὡστόσο, παράμερα, ὁ Ρεμῆς μαδοῦσε μαργαρίτες, ὁ ἀνόητος. Μ' ἀγαπᾷ δὲ
 μ' ἀγαπᾷ... Ἡ κλασικὴ μέθοδος. Ἀλλὰ κι οἱ μαργαρίτες ἀπαντοῦσαν ὅπως τὸ
 γυναϊκά. Καὶ ναὶ καὶ ὄχι.

Γιὰ νὰ τὴν κάνω νὰ ζηλέψει, ρίχτηκα σὲ ἄσκημες περιπέτειες μὲ γυναῖκες. Τὸ πείσμα μου μ' ἔρριξε. Ἐκείνη περίμενε μὲ ὑπομονὴ τὸ γυρισμό μου. Κάποτε γύρισα. Κουρασμένος, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἑαυτό μου. Μὲ δέχτηκε μὲ καλοσύνη, μὲ δῶρα καινούργια πού εἶχε πάντα ἕτοιμα γιὰ κάθε μου γυρισμό. Τόση καλοσύνη γινόταν ἀποκρουστική.

—Δὲ ζηλεύεις, ἐσύ δὲ ζηλεύεις; Νεῦρο δὲν ἔχεις; Ψυχὴ; Καρδιά;

—Τί νὰ ζηλέμω; Ἄν προτιμᾷς ἄλλη ἢ δὲ μ' ἀξίζεις ἢ δὲ σ' ἀξίζω. Κι ἂν δὲ χαρῶ γιὰ τὴ χαρὰ σου, πῶς θὰ λυπηθῶ γιὰ τὴ λήπη σου;

Θαυρῶ πῶς ἀπὸ κείνην τὴ στιγμή ἄρχισα νὰ τὴ μιῶ.

—Τί νὰ κάνουμε κύρ Μανωλάκη μου;

—Πᾶμε νὰ ρωτήσουμε ἓνα λιμοκοντόρο. Αὐτὸς θὰ ξέρει πῶς κατακοῦν καὶ πῶς παρατοῦν τὶς γυναῖκες.

Ἅ ἡ λιμοκοντόρος μᾶς δέχτηκε ἀνεμίζοντας ἓνα λεπτὸ ραβδί, σὰ μαέστρος μεγάλης ὀρχήστρας.

—Τί θέλουν οἱ κύριοι; Κατάλαβα. Ἦγουν κολλιτσιῖδα. Πῆς τῆς πῶς εἶναι ἄσκημη. Δὲ θὰ σοῦ τὸ σχωρέσει ποτέ. Θὰ γίνεи καπνός.

Πῶς νὰ φανῶ τόσο θάρβαρος; Νύκτα ἐφιαλτική! Ἐκεῖ πού κοιμόμουνα ξυπνοῦσα καὶ πάλι κοιμόμουνα καὶ πάλι ξυπνοῦσα. Κι' ἕκανα σχέδια. Πρῶτα θὰ τῆς μιλήσω γιὰ τὴν ὀμορφιά... Κι' ἔπειτα γιὰ τὴ φύση. Ὁ ἄντρας βλέπεις... Ὅχι πῶς εἶσαι ἄσκημη. Δὲν εἶπα ἐγὼ τέτοιο πράμα. Δὲν ἀπαιτῶ ὄλες οἱ γυναῖκες νὰ εἶναι ἄφροδίτες... —«Κατάλαβα». Τί κατάλαβε; Πρέπει νὰ δῶ τί κατάλαβε. Ἄν δὲ φοροῦσε τὰ ματογυᾶλια δὲ θὰ τὴν ἀναγνώριζα. Μαργαριτάρια πρόσωπο, ὠχρὸ κοράλι τ' ἀχείλι. Καὶ τὰ μαλλιά μπακίρι, ζεστὸ ὄλο γυαλάδα. Ἐκπαγλο πλάσμα. Τυλιγόταν τὴν πᾶχνη τῆς πούλιας γιὰ νὰ τὴν ἀφήσει καὶ νὰ ντυθεῖ τὴ δόξα τοῦ ἡλίου. Καὶ μπροστὰ στὰ μάτια τῆς τὰ γυαλιά, νὰ παίζου μουσικὴ μὲ τὴν ὀπάλινη αἴγλη χίλιων χρωμάτων. Σαλαμάντρα ἀθάνατη, γοργόνα μυθική, τί μὲ πλανεύεις; Ἄφησε με νὰ ζῆω! Νὰ συνεχίσω τὶς περιπέτειες τῆς μικρῆς ζωῆς μου.

Μοῦ χαμογέλασε μὲ ταπεινὴ καλοσύνη.

Ἅ ὅλα τὰ ἐξομολογήθηκα στὸν καλὸ μου, στὸ χρυσό μου, κύρ Μανωλάκη. Μόνο τὸ τετραγωνικὸ μυαλὸ του μπορεῖ νὰ μὲ σώσει.

—Δὲ μᾶς μένει παρὰ νὰ συμβουλευτοῦμε δικηγόρο, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος καὶ τρέξαμε τὴν ἴδια ὥρα στὸν δικηγόρο.

—Χρῆμα, μᾶς εἶπεν ὁ δικηγόρος. Ζητάτε χρῆμα. Μόνο, ζητάτε το ξερά, κοφτερά. Ἐτοῖ χόντρινε τὴ φωνὴ του; Χρηρήμα! Ὅχι ξεδιαλύματα καὶ μανιέρες. Γόρδιος δεσμός. Ἄμα τὸ συμφέρο φτάσει στὸν κόμπο τραβάς καὶ κόβεις. Ἐπειτα μέτρησε προσεκτικὰ τὰ λόγια του καὶ μᾶς ἔβγαλε λογαριασμό. Πῶς νὰ σταθῶ τόσο χυδαῖος; Πρέπει, λέει ὁ κύρ Μανωλάης. Σὰ γιατρικό. Γιὰ τὸ καλὸ σου. Μιὰ καὶ κάτω.

Πέρασα πάλι μιὰ νύκτα φρικτὴ. Αὔριο κίολας θὰ πάω. Ὁ ἄρπάξω τὸ θάρρος μου μὲ τὰ δόντια καὶ θὰ παρουσιασθῶ μπροστὰ τῆς βλοσυρῆς, ἀποφασιστικῆς, γιὰ νὰ τελειώω. Χρῆμα, θὰ μουγγρίζω, σὰν ἀρκούδα. Κατάλαβα ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ τὸ ζητᾷς τὸ χρῆμα ἢ νὰ μὴ τὸ ζητᾷς ποτέ. Ὁ ἄπλῶσα ἀνοικτὴ μιὰ χερσὸκλα πού θὰ τὴν τρομάξω. Ἐκείνη γέλασε σὰν παιδάκι πού ἔννοεῖ πῶς τοῦ κάνεις τὸν μπαμπούλα γι' ἄστεϊο. Δὲν εἶναι ἄστεϊο, θρυχήθηκα. Δὲν εἶναι ἄστεϊο. Τότε ἄρχισε νὰ κουνᾷ τὸ κεφάλι σὰ νὰ κατάλαβε. Δὲ μπροῦν πιὰ νὰ τὰ ζηγγῶ. Τὰ γυαλλία τῆς σκοροποῦν τάλληρα; Σὲ κάθε κοῦνημα τοῦ κεφαλιού ρουφοῦν φῶς καὶ τὸ κάνουν τάλληρα; Βροχὴ κατακλεισμός τὰ τάλληρα! Πέφτουν πάνω μου, γύρω μου. Ἄκόμα... Ἄκόμα, φωνάζεις. Ἄρχισα νὰ χάνουμαι. Φτάσαν στὸ λαιμό μου, στὸ στόμα. Πνίγομαι... Ὅθὰ μὲ θάψουν ζωντανό... Κι ἐκείνη ἀκόμα κι ἀκόμα... Λάμια. Θέλεις νὰ μὲ σκοτώσεις; Ἐφυγα κυνηγημένος... Ἐλεος! Κύρ Μανωλάκη μου! Μονάκριδέ μου φίλε. Μὲ πρόλαβε ὁ κακομοῖρης.

—Νὰ τὴν πάρεις. Νὰ ἡσυχάσουμε.

—Δὲ μπορῶ. Τὴ μίσησα. Τὰ μάτια. Τὰ ματογυᾶλια. Ζωὴ δίχως μάτια, τί νὰ τὴν κάνεις τέτια ζωὴ; Ζωὴ δίχως ψυχὴ, δίχως θεό... Ἐκλαιγια, χτυπιόμουνα σὰ νὰ θῆλαν νὰ μὲ ἀλυσοδέσουν στὸ φοβερὸ ἄγνωστο πού μὲ παιδεύει. Τί νὰ κάνω κύρ Μανωλάκη μου; Πῶς νὰ γλυτώσω;

—Ἐγὼ παιδί μου ὅτι ξέρω σοῦ τὸ εἶπα. Ρῶτα καὶ κανέναν ἄλλο. Ἴσως σὲ συμβουλέψει καλύτερα.

Ρώτησα ἓναν ἄλλο ἑαυτό μου. Ὅτι μοῦ εἶπε ἔπραξα. Πῆγα στὴ Βιβλιοθήκη

όπου ἤξερα πὼς θὰ τὴν ἀνταμῶσω καὶ μόλις φάνηκε, καλοσυνάτη, γλυκομίλητη, σάμπως τίποτα νὰ μὴν εἶχε γίνει, μπροστὰ σὲ ὄλον τὸν κόσμον τὴν ἔδιωξα.

—Γκρεμίσου, καὶ νὰ μὴ σὲ ξαναβρῶ μὲς στὰ πόδια μου, κακὸχρονο νάχεις. Ἔφτυσα αὐτὰ τὰ λόγια, τὰ ἔβγαλα ἀπὸ μέσα μου σὰν ἀρρώστεια κι ἔπεσα, πράσιμος, μέσα σὲ μιὰ πέτσινη πολυθρόνα, περιμένοντας νὰ χαλάσει ὁ κόσμος. Ὁ κόσμος δὲ χάλασε. Τίποτα δὲ συνέβηκε. Ἔβγαλε τὰ γυαλιά, τὰ σκούπισε σιγὰ σιγὰ τὰ μάτια, ξανάβαλε τὰ γυαλιά καὶ ξεμάκρυνε μ' ἀνάλαφο βῆμα. Πληγίασα ἕνα φοιτητᾶκο, χάδεψε τὰ μαλιά του, κάθησε πλάι του, ξεφύλλισε μπρὸς πίσω τὸ βιβλίο του. Σὲ λίγο φεύγαν μαζί.

Πῆγα καὶ ξαναπῆγα στὴ Βιβλιοθήκη σὰν τὸν φταίστη πού τριγυρνᾷ στὸν τόπο τοῦ κακοῦ. Ψιλὰ λεπίδια λιάνιζαν τὴν καρδιά μου. Ἐκείνη, μὲ τὶς γυαλᾶρες στ' ὄρατα μάτια, δὲ μοῦ ἔδινε προσοχή. Τύλιγε μ' ἐπιτηδεϊότητα τὸ καινούργιο τῆς θῦμα μέσα στὰ βρόχια τῆς. Ὁ φύλακας ὥστόσο μὲ λυπόταν. Ἐρχόταν κοντὰ μου νυχοπατώντας, σὰ νὰ εἶμωνα βαριά ἀρρωστος. Μοῦ μιλοῦσε ψευδᾶ καὶ χαδιάρικα ὅπως μιλοῦν στὰ παιδάκια!

—Θέλεις νὰ σοῦ γνωρίσω ἐτούτη τὴν κορούλα γιὰ συντρόφισσα;

Μιὰ ἀξιόπρεπη παλιόγρηα στεκόταν πλάι μου. Φοροῦσε κι αὐτὴ γυαλιά. Χρυσά. Μοῦ θύμιζε τὸ κορίτσι μου. Τότε αἰσθάνθηκα μιὰ τέτλια ἀντιπάθεια πού νόμισα πὼς βρωμοῦτε. Μπορεῖ νάσαι καὶ ἀδελφὴ τῆς σκέφτηκα. Σὰ νὰ κατάλαβε τὴ σκέψη μου, ἔδωσε ἀπόκριση:

—Δὲν εἶμαι ἀδελφὴ τῆς. Εἶμαι ὁ ἄλλος ἐαυτός σου.

Ἄποτραβήχτηκα μ' ἀποστροφή.

—Ὁ ἄλλος... Μὰ ἐγὼ εἶμαι ἄντρας... Ὁ κύρ Ἐμμανουήλ, ὁ λευκὸς συγγραφέας καὶ Ἀδάμ...

Δὲν ἤξερα τί ἔλεγα. Δὲν ἤξερα ποιοὺς ἤμουν.

—Αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία, ἐπέμενε ἡ παλιογρηούλα καὶ μοῦ χάδευε τὸν ὦμο. Μὲ κοιτοῦσε μὲ ἥσυχά πολὺξερα μάτια κι ὄλο μὲ χάδευε κι ἐπέμενε:

—Αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Γιὰ σένα ὅλα τελείωσαν. Ὅλα.

—Πὼς δὲν ἔχει σημασία; Τί τελείωσε;

Μιὰ φουρτούνα ξέσπασε μέσα μου. Ἀγανάκτηση, ἐπανάσταση, ἀγώνας ἦταν τ' ὄνομά τῆς. Μὲ σήκωσε, τὴν ἐπνιξε κι ἐγὼ ἀκόμα νὰ φωνάζω: Φύγε! Φύγε! Δίχως τὴ μούχλα τῆς πείρας σου θὰ ἐξακολουθῆσω τὸ δρόμο μου. Μόνος. Ἐλεύθερος. Θὰ προχωρῶ, βῆμα κι ἀνακάλυψη, βῆμα κι ἀνακάλυψη. Τώρα ἀρχίζει ἡ ζωὴ γιὰ μένα. Ἡ πραγματικὴ περιπέτεια.

(Τέλος).

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΣΣΙΑ

Κ Α Τ Α Σ Τ Ρ Ο Φ Η

Αὐτὲς οἱ τσακισμένες πέτρες
 πού σκόνταψαν ἀπάνω οἱ πατεράδες μας
 χθὲς ἢ πρὶν χιλιάδες χρόνια,
 αὐτὲς οἱ ματωμένες πέτρες
 πὼς μᾶς πληγώνουνε τὰ πόδια
 καὶ ζητοῦνε νὰ μᾶς κλείσουνε τὸ δρόμο.
 Ὁ σοφὸς Κάλχας—πού ξέρει τί μᾶς περιμένει—
 μᾶς ἀδράχνει ἄγρια ἀπ' τὰ χέρια
 καὶ προστάζει ν' ἀλλάξουμε διαδρομὴ.....
 Κι ἐμεῖς—πού κάτι ξέρουμε—
 ἐρμηνέψαμε τὰ σημάδια αὐτὰ σὰν αὐταπάτες,
 ἐνάντια στὴ σκέψη καὶ στὰ μάτια μας,
 κι' ἀνύποπτοι ριχτήκαμε στὴ λαύρα
 τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων,
 καὶ δεχτήκαμε τὶς θανάσιμες
 πληγὲς τοῦ Φαραῶ!

Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

Ἡ χρονιά τοῦ 1905 χαρίζει ἄλλον ἀξιόλογο μουσουργό στὴν Ἑλλάδα: Τὸ Θεόδωρο Καρυωτάκη, ποὺ τὸ παραγωγικὸ του ἔργο σὲ πλήρη ἐξέλιξη αὐτὴ τὴ στιγμή, παρουσιάζει ἔντονο ἐνδιαφέρον.

Ὁ Θεόδωρος Καρυωτάκης εἶναι ἐξάδελφος τοῦ πονεμένου ποιητῆ Καρυωτάκη. Συνθεση σπούδασε μὲ τὸν Μητρόπουλο, καὶ ἀνώτερα θεωρητικὰ μὲ τὸν Μ. Βάρβογλη. Γιὰ πολλὰ χρόνια ὑπῆρξε ὑπάλληλος τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, καὶ μόνο τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀποσύρθηκε καὶ ἀφοσιώθηκε ὀλόκληρος στὴ μουσικὴ του.

Ὁ Καρυωτάκης ἔγινε πρωταρχικὰ γνωστὸς ἀπ' τὰ τραγούδια του. Ἡ πρώτη ἐπίσημη ἐμφάνισή του ἔγινε τὸ 1936 στὸν «Παρνασσό» σὲ συναυλία ἔργων τραγουδιοῦ. Τόσο στὴν Ἀθήνα ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ, οἱ καλύτερες τραγουδίστριες καὶ τραγουδιστὲς μας περιλαμβάνουν στὸ ρεπερτόριό τους τραγούδια τοῦ Καρυωτάκη.

Ἀπὸ τὰ τραγούδια του τὰ γνωστότερα εἶναι: 1) «Θεῖα δώρα» κύκλος πέντε τραγουδιῶν σὲ στίχους Ζ. Παπαντωνίου, 2) «Ἐρωτικὰ» κύκλος ἕξι τραγουδιῶν σὲ στίχους Κ. Οὐράνη γιὰ μεσόφωνο φλάουτο καὶ ἄρπα, 3) Συλλογὲς τραγουδιῶν σὲ στίχους Σολωμοῦ, Παλαμά, Σικελianoῦ, Μαλακάση, Πορφύρα, Σκίπη, Καρθαίου, Καρυωτάκη, Καρζῆ, Παναγιωτοπούλου, Φιλῆντα, Νιρβάνα κ.ά.

Ἀπὸ τὰ χορωδιακὰ του ἀναφέρουμε: 1) «Δύο δημοτικὰ τραγούδια» γιὰ γυναικεία χορωδία. 2) «Τραγουδάκι» γιὰ μικτὴ χορωδία. Μὲ τὴν ὀρχήστρα ὁ Καρυωτάκης καταπίστηκε ἐπίσης σὲ ἐκτεταμένη ἐργασία.

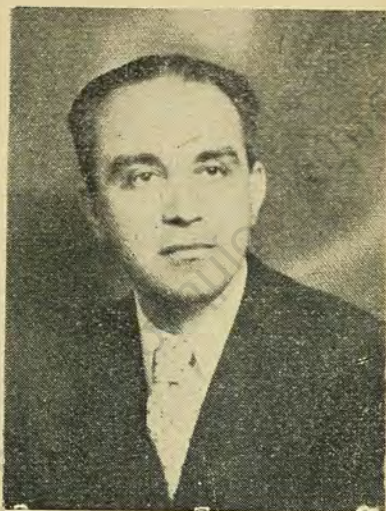
Ἔργα του γιὰ ὀρχήστρα ἔρχονται κατὰ σειρά: 1) «Μικρὴ συμφωνία» γιὰ ὀρχήστρα ἐγχόρδων (τυπώθηκε στὴ Γερμανία), ἀπὸ τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα κομμάτια τοῦ συνθέτη. Παίχθηκε ἐπανεπιλημμένα ἀπὸ τὴν Κρατικὴ μας ὀρχήστρα καὶ στὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ καθὼς καὶ στὸ Μόναχο, μὲ εὐμενεῖς κρίσεις. 2) «Divertimento», 3) «Μπαλλάντα» γιὰ ὀρχήστρα ἐγχόρδων καὶ πιάνο. 4) «Σύντομη Σουίτα» γιὰ μικρὴ ὀρχήστρα. 5) «Ἐπικὸ τραγούδι» γιὰ ὀρχήστρα. (Τὰ παραπάνω ἔχουν παιχτεῖ ἄλλα ἀπὸ τὴν Κρατικὴ μας ὀρχήστρα, κι' ἄλλα ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ μας σταθμὸ, πολλὲς φορὲς.). 6) «Ραψωδία» γιὰ βιολὶ καὶ ὀρχήστρα, ἀνεκτέλεστο ἔργο.

Ἔργα του γιὰ πιάνο εἶναι: 1) «Παραλλαγὲς σὲ λαϊκὸ τραγούδι», 2) «Κομμάτια πιάνου» (σονατίνα κλπ.), 3) «Πέντε πρελούδια». 4) «Μικρὴ Σουίτα» γιὰ παιδιὰ.

Περισσότερες εἶναι οἱ συνθέσεις του γιὰ μουσικὴ δωματίου. Ἀναφέρουμε: 1) Σονάτα γιὰ βιολὶ καὶ πιάνο ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ στὸ εἶδος τού ἔργα. Παίχθηκε πάντα μὲ ἐπιτυχία καὶ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ. 2) Σουίτα σὲ παλῆ ὕψος γιὰ φλάουτο καὶ πιάνο, 3) Κουαρτέτο, 4) Παρτίτα γιὰ τσέλλο καὶ συνοδεία βιολιοῦ ad libitum, 5) Τρίο «σὰν φαντασία» γιὰ βιολὶ, βιόλα καὶ τσέλλο, τὸ τελευταῖο ἀνεκτέλεστο ἔργο τοῦ συνθέτη. Γιὰ βιολοντσέλλο ἔγραψε μιὰ Ραψωδία μὲ συνοδεία πιάνου, καὶ τέλος, στὸ κεφάλαιο «Θέατρο» συνέθεσε μουσικὴ στὴν τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη «Ἴων» (παίχθηκε ἀπὸ τὸν Θυμελικὸ θίασο Λ. Καρζῆ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1939 στὸ Στάδιο) καὶ στὸν Προμηθεὰ ἀρχαῖο μπαλλέτο.

Ὁ Καρυωτάκης δὲν εἶναι μόνο ἓνας καλὸς μουσικός, ἀλλὰ κι' ἓνας καλὸς ἀνθρωπος. Χωρὶς μνησικακίης καὶ χωρὶς πάθου... γιατί πάθος του μοναδικὸ εἶναι ἡ ἀέναη παρακολούθησή τῆς συνοχῆς τῶν μουσικῶν φθόγγων....

ΛΟΥΛΑ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΟΥ

Θεόδωρος Καρυωτάκης

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ Ἀκαδημία Γκονκούρ ἐξέλεξε στὴν ἔδρα τῆς Κολέτ, πού πέθανε ἐδῶ καὶ μερικοὺς μῆνες, τὸν Jean Giono. Γεννήθηκε στὶς 30 Μαρτίου τοῦ 1895, στὴ Μανσόκ, στὴν Ἄνω Προβηγγία. Ἐκεῖ ζεῖ, ἀποτραβηγμένος ἀπ' τὸν κόσμον, ἀνάμεσα στὸν χωρικοὺς, καὶ σπάνια πηγαίνει στὸ Παρίσι. Ὁ πατέρας του, ὅπως λένε, ἦταν τσαγγάλης. Ὅταν τέλειωσε τὶς σπουδές του, ὁ Ζιονό μπῆκε ὑπάλληλος σὲ Τράπεζα, γρήγορα ὅμως τὴν παράτησε γιὰ ν' ἀφοσιωθεί στὴ λογοτεχνία. Ἡ χαρὰ του εἶναι νὰ βλέπει τὴ φύση, νὰ λούζεται στὴν ὁμορφίαι τῆς, νὰ ὀνειροπολεῖ καὶ νὰ γράφει. Ὅπως κάθε νεοσὸς τῆς λογοτεχνίας, εἶται καὶ ὁ Ζιονό ἄρχισε τὸ στάδιό του μὲ στίχους, πού πέρασαν σχεδὸν ἀπαρατήρητοι. Τοὺς πρόσεξε μόνον ὁ περιορισμὸς ἐκδότης Μπερνάρ Γκρασσέ, συγγραφέας σημαντικὸς ὁ ἴδιος, πού, μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσιμον πόλεμον, ἀνακάλυψε τόσα ταλέντα καὶ τὰ ἐπέβαλε στὸ κοινὸ μὲ θεωρητικὴ διαφήμιση. Αὐτὸς ὑποστήριξε τὸ νεαρὸ ποιητὴ καὶ τοῦ ἐξέδωσε τὰ πρῶτα του ἔργα: «Παρουσίαση τοῦ Πάνα» (1930) καὶ ἔπειτα τὴν «Τριλογία τοῦ Πάνα».

Ἀπὸ τότε, ὁ Ζαν Ζιονό τραβήξε τὸ δρόμον του καὶ σήμερον λογαριάζεται σάν ένας ἀπὸ τοὺς πρῶτον ἀντιπροσώπων τοὺς μυθιστοριογράφους τῆς πατρίδας του. Τὸ 1931 τοῦ ἀπονειμήθηκε τὸ Βραβεῖον Νόρθκλιφ, δηλαδὴ τὸ ἀγγλικὸν Φεμνὰ καὶ τὸ 1952 τὸ Μέγα Βραβεῖον τοῦ Μοναζὸ ἐπὶ ἑξατομυρίου φράγκα.

Ἀπ' τὰ κυριώτερα ἔργα του ἀναφέρουμε τὴ «Γένεση τῆς Ὀδύσσειας» (1930) — (γραμμένη ὅμως ἀπ' τὸ 1920) —, «Ξανάνωμα» (1930), «Μοναξία τοῦ Οἴκτου» (1930), «Τὸ τραγοῦδι τοῦ κόσμου» (1934), «Ἄς παραμείνει ἡ χαρὰ μου» (1935), «Τὰ ἀληθινὰ πλούτη» (1936), «Μάχες στὸ βουνό» (1937), «Οἱ δυνατὲς ψυχές» (1950), «Ὁ Οὐσσάρους πάνω στὴ στέψη» (1951), «Ὁ Μύλος τῆς Πολωνίας», (1953), «Ταξίδι στὴν Ἰταλία» (1954).

Ἡ ἰδιοσυγγρασία τοῦ Ζιονό, (ἄγνωστον σχεδὸν στὸ κοινὸ μας) εἶναι ἰδιοσυγγρασία παραδοσιακὴ. Ὁ συγγραφέας λατρεύει, νιώθει τὴ φύση, ἐξυμνώντας

τὸ πνεῦμα τῆς, τὴν ψυχὴ τῆς, σὲ μεγάλους συνθετικοὺς, ἐπικούς ἀνάγκες, πού προκαλοῦν βαθειὰν ἐντύπωση, γιὰ τὸν κινεῖ καὶ τοὺς ἐμψυχώνει ἡ λυρική πνοή. Ἴσως τὰ δράματα πού παίζονται μέσα στὸν κόλπον τῆς νὰ εἶναι κάποτε ἀλόγιστα, παράξενα, ἀλλὰ ἐντυπώνονται στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ κάποιο τολμηρὸ, ὄχι πάντα, αἰσθησιασμὸ, ἀπ' τὴν ὑπερβολικὴ ἀναζήτησιν τῶν εἰκότων, ἀπ' τὴν ἀγροτικὴ σκηνογραφία, ἀπὸ κάποια στοιχεῖα φανταστικά πού συμπλέκονται μὲ τὴν ὁμῆ τῆς γῆς, μὲ τὴν ἐπαφὴ τοῦ βουνοῦ, μὲ τὴν ἀπλὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν, τὰ αἰσθηματὰ τους καὶ τὶς ἐπαδιώσεις τους. Ἡ ἀνθρώπινη συγκίνησις θριαμβεῖ συχνὰ μέσα ἀπ' τὶς ἐρωτικὰς περιπέτειες. Μέσα στὸ ἔργον τοῦ Ζιονό ἀναπνεύομε τὸ ἐπικὸ ἄρωμα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὁ συγγραφέας εἶναι ἕνας πανθεϊστής, πού χρησιμοποιεῖ πολλὰ σύμβολα, πού πάντων στὰ πρῶτα του ἔργα, πού συχνὰ κοιροῦν τὸν ἀναγνώστη, γιὰ τὴν πλάϊ στίς ὀνειροπολήσεις του, στὴν ποιήσιν του, μὲ τὴν λυρική ἔξαρση τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν φύσιν, ἀνακατόνει τις ἰδέες του, ἐπαναστατικὰς οἱ περισσότερες, ἐναντίον τοῦ ἀπάνθρωπον μηχανισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας, παροτρύνοντας τοὺς ὁμοίους του νὰ καταστρέψουν ὀριστικά τὴ στρατιωτικὴ σκλαβία καὶ τὴν κεφαλαιοκρατικὴν σκλαβία, γιὰ τὴν δὲν ὑπάρχει, σὲ τελευταία ἐκβάσις, ἀλήθεια παρὰ μονάχα στὴ μοναξιά καὶ ὁ ὑπέροτος σκοπὸς τῶν ἀνθρώπων εἶναι νὰ λυτρωθοῦν ἀπ' τὸ φόβον, ὥστε νὰ ζήσουν σ' ὅλην τῆς τὴν πληρότητα τὴ ζωὴ τους.

***

Τὰ ἐτήσια βραβεῖα τοῦ 1954, πού ἀπονέονται κάθε Δεκέμβριον, — οἱ ὑποψήφιον μυθιστοριογράφοι μὰ περμιμένον μ' εὐλογη ἀγωνία — δόθηκαν ὡς ἐξῆς: τὸ Βραβεῖον Γκονκούρ στὴν πασίγνωστη συγγραφέα Σιμόνη Ντέ Μπωβουὰ γιὰ τὸ μυθιστόρημά της: «Οἱ Μανδαρίνοι», τὸ Βραβεῖον Φεμνὰ στὸ συγγραφέα Γκαμπριέλ Βεραλντι γιὰ τὸ μυθιστόρημά του: «Ἡ Ἀνθρώπινη Μηχανή», καὶ τὸ Βραβεῖον Θεοφράστου Ρεναντὸ στὸ συγγραφέα Ζαν Ρεβερζὺ γιὰ τὸ μυθιστόρημά του: «Τὸ Ταξίδι». Ἐπίσης τὸ Βραβεῖον τῶν Κοιτικῶν στὸν Τζῶν Μπρόουν γιὰ τὸ βιβλίον του: «Πανόραμα τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας». Γιὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔργα, θὰ γράψομε ἐν

καιρό». Σήμερα περιοριζόμαστε να δώσουμε μερικά στοιχεία για τους συγγραφείς.

Απόφοιτη και ύφηγητος της Φιλοσοφικής Σχολής της Σορβώνης, ή Σιμόνη Ντέ Μπωβουάο δίδαξε σε διάφορα γαλλικά γυμνάσια ως το 1943. Από τότε, παραιτήθηκε για να επιδοθεί στη λογοτεχνία και να ταξιδέψει στην Ευρώπη, την Ελλάδα και την Αμερική. Από την τετραμήνη διαμονή της στις Ηνωμένες Πολιτείες εμπνεύστηκε το βιβλίο της «Η Αμερική μέρα με τη μέρα». Οπαδός του υπαρκτισμού, στενή φίλη του Ζάν Πώλ Σάρτρ, ή Σιμόνη Ντέ Μπωβουάο μελετάει στα έργα της, με την υπαρξιστική όρολογία, τα προβλήματα της ελευθερίας, της ευθύνης των πράξεων, του σκοπού και των μέσων. Έγραψε ένα θεατρικό έργο: «Τ' άνώφελα στόματα» κ' ένα ογκώδες έργο σε δύο τόμους: «Το Δεύτερο Φύλλ» που προκάλεσε μεγάλη πολεμική κι όπου εξετάζεται το πρόβλημα της ελευθερίας και της ικανότητας της γυναίκας στις διάφορες όψεις του, έρωτικές, πνευματικές, κοινωνικές. Άλλα έργα της Σιμόνης Ντέ Μπωβουάο, που γεννήθηκε το 1903 στο Παρίσι, είναι «Η Προσκαλεσμένη» το πρώτο της μυθιστόρημα, το «Αίμα των άλλων», «Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί» και το «Οί Μανδαρινοί» που θραβεύτηκε.

Ο Γκιμποιέλ Βεραλντί (Βραβείο Φεμνά) γεννήθηκε στο Άννεσύ, στις 13 Ιουλίου 1926 και σπούδασε στη Λυών. Είναι Ιταλικής καταγωγής απ' τον πατέρα του και ή μητέρα του είναι Έλβετίδα. Το πρώτο του μυθιστόρημα εκδόθηκε το 1953 με τον τίτλο: «Στή μνήμη ενός αγέλου». «Η ανθρώπινη μηχανή» είναι το δεύτερο και πρόκειται να εκδοθεί το τρίτο: «Ο όπλισμένος άνθρωπος».

Ο Ζάν Ρεβεζύ είναι γιατρός ραδιολόγος στη Λυών και «Το Ταξίδι» είναι το πρώτο του μυθιστόρημα. Έπειτ' απ' την άναχωρή του 1940, παραιτήθηκε απ' τη θέση του ως έσωτερικού γιατρού νοσοκομείου και κατατάχτηκε στην αντίσταση. Αργότερα φυλακίστηκε, αλλά κατάφερε να τ' οσάσει και να σωθεί. Ταξίδεψε πολύ, από πάντων στην Ωκεανία, όπου γίνεται και ή δράση του μυθιστορημάτος του.

Ο Τζών Μπρόντνι είναι Αμερικανός κ' έγραψε το δοκίμιό του για την αμερικανική λογοτεχνία απ' ευθείας στη

γαλλική. Πρόκειται για μιá συνθετική εργασία απ' τις πιο αξιόλογες.

***

Με τον αϊφνίδιο θάνατο του Μωρίς Μπεντέλ χάνεται ένας θεοδός φίλος της Ελλάδος. Καί ένας συγγραφέας απ' τους πιο αξιόλογους. Άκόμα κ' ένας αισιόδοξος άνθρωπος, γιατί παρ' όλους τους πολέμους και τις αντίξοες περιστάσεις, παρ' όλα τ' άλλα, τα δύσκολα προβλήματα της εποχής μας, είχε διατηρήσει άμείωτη την πίστη του στον άνθρωπο και τις πνευματικές αξίες.

Πέρασαν είκοσι χρόνια—1934—από τό-

Μωρίς Μπεντέλ.

τε που τον πρωτογνώρισα, όταν ήρθε στην Αθήνα για να δώσει μερικές διαλέξεις, που άφησαν ανεξάλειπτες έντυ πόσεις σ' όσους τις παρακολούθησαν. Ευτύχησα να περάσω μαζί του αληθινότητες ώρες πνευματικής επικοινωνίας. Τόν ξαναβλέπω τώρα μπροστά μου. Ήταν ψηλός, αδύνατος, κομψός, άψογα ντυμένος, με συμπαθέστατο πρόσωπο, τέλεια φαλακρός, με λίγα μαλλιά κατάξανθα γύρω-γύρω, με μάτια γαλανά σπινθοροβόλα, μ' ένα μικρό ξανθό μουστάκι, άδοατη σιαχί πάνω στα χείλη που χαμογελούσαν με μιá πτυχή άκακης ειρωνείας, αλλά τσονχετής, με χέρια που ζωντάνευαν σε κάθε κίνηση, με δική τους έκφραση.

Γνωριστήκαμε στο σαλόνι της «Μεγάλης Βρετανίας» και μέσα σε δύο ώρες

(τοῦ εἶχα πάρει μάς συνέντευξη γιὰ τὴν «Προϊα») ὁ πάγος εἶχε σπάσει μεταξὺ μας, ἡ ἀπόσπαση ποὺ μᾶς χώριζε εἶχε διανυθεῖ καὶ αὐτὸς ὁ διάσπμος κίβλας μυθιστοριογράφου τοῦ «Ζερόμ, ὄρειος πλάτος 60 μοιρών»—τὸ πρῶτο του βιβλίο (1927) ποὺ εἶχε βραβευθεῖ μὲ τὸ Γκονκοῦρ καὶ εἶχε γνωρίσει παγκόσμια ἐπιτυχία καὶ μεταφραστὴι σὲ καμιά δεκαετία ξένες γλώσσες—αὐτὸς ὁ κύριος, σωστός εὐπατρίδης, μ' ἀποκαλοῦσε φίλο του! Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀπευθυνόταν, ὄχι σὲ μένα, ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ὁ Μωρίς Μπεντέλ τὴν ἐπισκεφτόταν μὲ τὸ πάθος τοῦ προσκυνητῆ, μὲ τὴν περιέργεια τοῦ ταξιδιώτη ποὺ ποθεῖ νὰ γνωρίσει καὶ νὰ κατανοήσῃ τὸ φυσικὸ τῆς τοπία καὶ τὴν ψυχὴ ἐνὸς λαοῦ. Ἀκόμα μὲ τὸν πόθο νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ὕλικὸ γιὰ τὸ νέο του ἔργο.

Ἄν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι γοιτεῖθῃσαν τότε μὲ τὸν Μωρίς Μπεντέλ, καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του, ἐνθουσιάζονταν καὶ αἰχμαλωτίζονταν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Εἶχε γράψῃ τὸν περίφημο «Ζερόμ», σάτιρα τῶν Νορβηγίδων. Ἀκολούθησαν τὸ 1928, ὁ «Μολινόφ» σάτιρα τῶν πολιτικῶν κύκλων τῆς «Γαλλικῆς Δράσεως», τὸ 1929 «Φασισμὸς ἔτος 7ον» καὶ «Φιλίππη», μαστίγωμα τῆς μωσσολινικῆς Ἰταλίας, τὸ 1933, τὸ «Ζουφού», καυστικὸς πίνακας τῆς κεμαλικῆς Τουρκίας, τὸ 1937, «Ὁ κύριος Χίτλερ», ἔσοκέπασμα ἀνελέητο τοῦ γελοίου γερομανοῦ δικτάτορα. Κι ὅλ' αὐτὰ τὰ μυθιστορήματα ἔκαναν παγκόσμια γνωστὸ τ' ὄνομα τοῦ Μπεντέλ καὶ δημούργησαν φυσικὰ δυσαρέσκειες, ἐπεισόδια, συζητήσεις στὶς χώρες ἀπ' ὅπου εἶχαν ἐμπνευθεῖ.

Τὸ δημητικὸ πνεῦμα του, μὲ τὴν ἀχτινοβολία ποὺ σκορποῦσε γύρω του, ἡ τσουχηρὴ ματιά του ποὺ ἐσοκέπαζε τὰ βίσινα, τίς ἀδυναμίες, ἀκόμα τὰ ὄχι πάντα κολακευτικὰ συμπεράσματα, αὐτὴ ἡ εἰρωνεία ποὺ ἔσφαξε μὲ τὸ μπαμπάκι, ἀναστάτωσαν κυριολεκτικὰ τὴ Νορβηγία, τὴν Ἰταλία, τὴν Τουρκία, τὴ Γερμανία. Δὲν εἶχε φριστεῖ καμιάς χώρας. Εἶχε ἔρθῃ καὶ ἡ σειρά τῆς Ἑλλάδας νὰ δοκιμάσῃ τ' ἄκακα πυρὰ του. Καὶ τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ περίμενε νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὴ θυμοσοφία του.

Τὸ 1936 δημοσιεύθηκε τὸ μυθιστόρημα ποὺ τοῦ εἶχε ἐμπνεύσει ἡ Ἑλλάδα: «Ἡ Δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνα». Βιβλίο ἀπ' ὅπου, φυσικὰ, δὲν ἔλειπε τὸ σατιρικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ βιβλίο ποὺ ἔδειχνε ὅλη τὴν ἀγάπη τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴ

χώρα μας. Ὁ Μωρίς Μπεντέλ ἦταν δικός μας καὶ ὁ φιλελληνισμὸς του ἀφηνόταν ἐλεύθερα νὰ διαποτίζει τίς σελίδες του. Ἀπὸ τότε, ὅταν τοῦ παρουσιαζόταν ἡ εὐκαιρία, ἔγραφε ἐγκωμιστικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλα ἔργα τοῦ ἀξέχαστου συγγραφέα ἀναφέρουμε τό: «Ὁ Γάμος τῶν χρωμάτων» ποὺ συζητήθηκε ζωηρὰ στὸν κόσμο τῶν μιγάδων καὶ τὸ τελευταῖο του βιβλίο: «Ταξίδι τοῦ Ζερόμ στὶς Ἠνωμένες Πολιτείες» (1953) ποὺ δὲν ἄσσεε στοὺς Ἀμερικανούς. Ἀκόμα τὰ δοκίμια του: «Μιὰ ἔρρενα γιὰ τὸν ἔρωτα» (1932), «Ἄκαθα ἀπομνημονεύματα γιὰ τίς σημερινὲς κυρίες» (1935), «Ἡ Γαλλία τῶν Γάλλων καὶ ἡ ἄλλη...» (1937), «Πεπορμένον τοῦ ἀτόμου» (1947), «Ἐγχειρίδιον περὶ τέχνης» (1948), κ.ἄ. μὲ φιλοσοφικὴ καὶ ὀξεία παρατηρητικότητα. Σὰν ἱστορικὸς ἔδωσε τὴ «Ζωὴ τῆς Βέρθας», τῆς μητέρας τοῦ Καρλομάγνου. Διὸ ἀκόμα δοκίμια: «Γεωγραφία τῶν χιλίων ἐκτασίων» (1937) καὶ «Ἱστορία τῶν χιλίων ἐκτασίων» (1953), ποὺ ἡ κριτικὴ τὰ θεωρεῖ σὰν τ' ἀριστοτεχνικὰ του.

Μεγάλος ταξιδιώτης, εἶδε ὅλο τὸν κόσμο, τὴν Εὐρώπη, τὴν Τουρκία, τὴν Ἑλλάδα, τὴ Γιουγκοσλαβία, τίς Ἠνωμένες Πολιτείες, τὴ Νότιο Ἀμερική, τὰ Σκανδιναβικὰ κράτη, τὴν Ὁκεανία, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική ἀπ' ὅπου μάλεψε τὸ ὕλικὸ του γιὰ ἓνα περίεργο ταξιδιωτικὸ Ἡμερολόγιο: «Μαῦροι τροπικοὶ» (1950). Σ' ὅλα του τὰ ταξίδια ἔδινε διαλέξεις, ὅπως τὸ 1933 στὴν Ἀθήνα, μὲ θριαμβευτικὴ πάντα ἐπιτυχία. Μιλοῦσε μὲ εὐγλωττία, δίχως χειρόγραφα, διανθίζοντας καὶ τὸ πὸ σοβαρὸ θέμα μὲ χιοῦμο, παρζιάνικο πνεῦμα καὶ ἦταν ἀκόμη ἓνας θαυμασιὸς, παρζιήτητος causeur. Τὸ 1948, ὁ Μπεντέλ εἶχε ἐκλεγεί πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας τῶν Λογοτεχνῶν καὶ εἶχε ἐκθέσει τὸ 1954 ὑποψηφιότητα γιὰ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ποὺ θὰ τὸν δεχόταν σίγουρα στοὺς κόλπους τῆς ἀν' ζούσε, γιατί εἶχε πολλὲς συμπάθειες. Εἶχε τιμηθεῖ μὲ τὸν Ἀνώτερο Ταξίαρχο τῆς Λεγεώνας τοῦ Τιμῆς καὶ μὲ τὸν Πολεμικὸ Στάρρο μετὰ δαφνῶν γιὰ τὲς ὑπηρεσίες του σὰ γιαιτρός (αὐτὸ ἦταν τὸ πραγματικὸ του ἐπάγγελμα ποὺ δὲν τὸ ἔξασσοῦσε παρὰ σπάνια) στοὺς δύο Παγκοσμίους πολέμους. Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ ἔργα του, κάπου 30 τόμοι, μεταφράστηκαν σὲ καμιά εικοσαετία ξένες γλώσσες.

‘Ο Μωρίς Μπεντέλ υπήρξε ένας απ’ τους πιο θελκτικούς συγγραφείς. ‘Η σάτιρά του είν’ απ’ τις πιο τρυφερές, τις πιο ξυπνες, —μιά ξυπνάδα που αναβλύζει πηγαία. Οί παρατηρήσεις του γιά τὰ ἦθη τῶν διαφόρων λαῶν προέρχονται ἀπὸ πραγματικὴ γνώση. Τὸ ὄψος του, μὲ τὴ γνήσια γαλιaticὴ ἀβρότητα, τὴν χρυσάλλινη διαύγεια του καὶ τὴν εμφντη χάρη του, θινάξουν τις ὁραϊότερες σελίδες τοῦ Ρενάν καὶ τοῦ ‘Ανατόλ Φράνς. Έχει τὴ σκωπτικὴ διάθεση τοῦ Βολταίρου, τὸν σκεπτικισμό τοῦ Ρενάν καὶ τὴ φιλοσοφικὴ διείσδυση τοῦ Μονταίν.

‘Ο θάνατός του, γιά μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀφήνει ἕνα κενό: χάνουμε στὸ πρόσωπό του ἕναν ἀληθινὸ φίλο. Εἶχαμε τὴν εὐτυχία ν’ ἀλληλογραφούμε πότε—πότε μαζί του. Σ’ ἕνα γράμμα του, τῆς 25. 10.1934, ὅπου μ’ εἰςαριστεῖ γιά τὴ μετάρφραση τοῦ ἑλληνικοῦ τοῦ μονολογίου του: «Βουκολικὸ Εἰδύλλιο 1934» (δημοσιευμένο στὸ Χριστουγενναῖο τεῦχος τοῦ ἴδιου ἔτους τῆς «Νέας Ἑστίας») μού γράφει αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά: «Γράφω ἕνα μυθιστόρημα γιά τις δημοκρατικὲς ἑλευθερίες: (πρόκειται γιά τὸ: «Ἡ Δάρφνη τοῦ Ἀπόλλωνα») θ’ ἀρχίσει νὰ δημοσιεῦεται στὴν «Ἐπιθεώρηση τῶν Δύο Κόσμων» τὸ Δεκέμβρη. Φαντάζομαι πὼς οἱ συμπατριώτες σας θὰ διασκεδάσουν διαβάζοντάς το. Ἀγαπῶ καὶ θιμᾶμαι πάντα τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ πόθος μου εἶναι νὰ τὴν ἐπισκεφτῶ ξανά, γιά τὴ γοητεία ποὺ ἐξασκεῖ πάνω μου».

‘Ο Μωρίς Μπεντέλ δὲν ξανάφθε ἀπὸ τότε στὴν Ἑλλάδα, ἀλλ’ ἡ ἀγάπη του γιά τὴν πατρίδα μας ἔμεινε πάντα σταθερή. ‘Η ἰδιοσυγγρασία του ἄλλωστε, καθαρὰ μεσογειακὴ, τὸν ἔφερε κοντὰ στὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα. Βέβαια εἰρωνευόταν τὰ πάντα, ἀλλὰ εἶχε πολλὴ αἰσιοδοξία καὶ ἄς ἔπῃχε στὸ βάθος μιὰ ἀνάλαφρη πίκρα. Γνώριζε τὴν ἀξία τῆς ζωῆς καὶ τις καλίες τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἔπαξε μ’ ὅλ’ αὐτὰ σὰ μεγάλο παιδί, πάντα μὲ τὸ χαμόγελο τῆς χεῖλης, τὸ ὁραῖο ἐκεῖνο χαμόγελο ποὺ δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ.

***

Τὸ Βραβεῖο Quai des Orfèvres, ἀξίας 100.000 φράγκων, ἀνονεμήθηκε γιά τὸ καλύτερο ἀστυνομικὸ μυθιστόρημα στὸ ἔργο «Δίχως ἀματοχυσία» τῶν συγγραφέων Ἀλαίν Σεραντιὰ καὶ Ζάν Μοριναί (ψευδώνυμο τῆς κ. Σουζάν Ράμ-

σαῦ—Ρόμπινσον) γιά τὴν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα πλοκὴ καὶ τὴ γραφικότητα τῆς ὅλης ἀτμόσφαιρας.

★ Πέθαναν ὁ τενορός Λουσιέν Μουρατόρε καὶ ὁ τραγουδιστὴς Σάουλ Μαρτινέλλι. ‘Ο πρώτος εἶχε γνωρίσει μεγάλες ἐπιτυχίες στὴν λαοιωνὴ Ὀπερα καὶ ὁ δεύτερος σάν τραγουδιστὴς καὶ ἠθοποιὸς τοῦ κινματογράφου.

★ ‘Ο κερφήμος καλλιτέχνης τοῦ τσίρκου, ὁ μεγαλύτερος παλιότσος τοῦ κόσμου, ὁ Γκρόζ, ψευδώνυμο τοῦ Ἄντριαν Βέττα, ἔδωσε τὴν ἀποχαρυστήρια παρὰστασή του στὸν Ἰλλόδρομο τοῦ Ἀμβούργου, ὅπου ἦταν διευθυντὴς. ‘Ο Γκρόζ ἦταν πάντα ἕνας δυναμικὸς καλλιτέχνης στὸ εἶδος του καὶ ἄφησε ἐποχὴ στὸ Παρίσι, στὸ Τσίρκο Μεντρανό, ὅπου πέρασε ὅλη του τὴ ζωὴ. Τώρα, γέρος πιά, 74 χρονῶν, ἀποσύρεται ἀπ’ τὴ σκηνή.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Σ ΗΜ. «ΚΥΠΡ. ΓΡΑΜ.». Στὴ μελέτη τοῦ κ. Γ. Πράτσικα «Ἀπὸ τὸν Ζουμπέρ στὸν Ρεμπώ» (ποὺ δημοσιεῖται στὸ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Κ. Γ.» μὲ τὴν ὑπογραφή Τ. Σεφανδης, κατόπιν ἀντιστροφῆς τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων τῆς μελέτης καὶ τοῦ ποιητῆ: «Γιά τὰ πεθάνουσε ἀξιοπρεπῶς», στὴ σελ. 19, στίχ. 33 ἀντὶ ἀναἐγκαρτηρήσουμε τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ) νὰ διαβαστεῖ «στὴ θέληση τοῦ Θεοῦ», στὴν σελ. 20, στίχ. 1, ἀντὶ «Chesyaie» νὰ διαβαστεῖ «Chesnoie», στὴν ἴδια σελ. στίχ. 20, ἀντὶ «Πέρ - Ρουαγιαλ» νὰ διαβαστεῖ «Πορ - Ρουαγιαλ», στίχ. 41, ἀντὶ «Πολύπλαστη» νὰ διαβαστεῖ «Πολύπλοκη», στὴν σελ. 21, στίχ. 41, ἀντὶ «Ντυστεβάν» νὰ διαβαστεῖ «Ντυντεβάν», στὴν ἴδια σελ. στίχ. 45, ἀντὶ «Ντέ Σεάν» νὰ διαβαστεῖ «Ντέ Σεζ», στίχ. 46, ἀντὶ «Ἀλφρέν» νὰ διαβαστεῖ «Ἀλφρέντ», ἀντὶ «Παντζέλλο» νὰ διαβαστεῖ «Πατζέλλο», στὴ σελ. 22, στίχ. 3 ἀντὶ Ζώρς Κουρτελέν» νὰ διαβαστεῖ «Ζώρς Κουρτελίν», τὸ ἴδιο στὴν ἴδια σελ. στίχ. 10, στὴν ἴδια σελ. στίχ. 37, ἀντὶ «Rimbands» νὰ διαβαστεῖ «Rimboud», στὴ σελ. 23, στίχ. 9 ἀντὶ «Une Saison en Enfer» νὰ διαβαστεῖ «Une Saison...».

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γ. Θεοτοκᾶ: «Δοκίμιο γιά τὴν Ἀμερικὴ». Ἀθήνα 1954, Ἰκαρος, σελ.236.

Πολλοὶ εἶν’ οἱ στοχαστὲς τοῦ αἰῶνα μας ποὺ ἀντίκρουσαν τὸ πρόβλημα τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητας σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐπίδρασή του πάνω στὴ ζωὴ μας. Ἡ διατύπωση τοῦ προβλήματος, ἡ θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ ἀντιμετώπισή του ποῖελε ἀπ’ τὴν ἀπολικὴ αἰσιοδοξία τοῦ Wells καὶ τῶν σημερινῶν λαϊκῶν περιοδικῶν μέχρι τὴν τραγικὴ σύλληψη τοῦ Spengler, περνώντας ἀπὸ

την ἀφέλεια ὅσων πιστεύουν ὅτι ἡ μηχανή εἶναι ἔργο θεοῦ μὲ τὸ μόνον ὄρο νάνα κρατικοποιημένη. Πολλές ἀντιφατικές προφητείες διατυπώθηκαν καὶ τὸ πρόβλημα ἐξακολουθεῖ νὰ βασανίζει κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο.

Ὁ Θεοτοκᾶς, πὸν παράλληλα μὲ τὸ καθαρὰ λογοτεχνικὸ του ἔργο ἔχει δείξει κ' ἄλλοτε πόσο τὸν σγχανεῖ ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος μέσα στὴν ἱστορία, ἀποφάσισε μὲ τὴ θετικότητα πὸν τὸν διακρίνει ν' ἀφήσει τίς εἰκασίες καὶ νὰ ἐξετάσει τὰ χειροπιαστά στοιχεία πὸν ὑπάρχουν: Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἡ χώρα πὸν ἔχει προχωρήσει πολὺ περισσότερο ἀπὸ μᾶς στὸν καινούργιο δρόμο— αὐτὴ θὰ μᾶς δείξει καλύτερα τί μᾶς περιμένει μετὰ λίγα χρόνια, ποῖα θάνα ἡ μορφή τοῦ κόσμου πὸν ἔρχεται. Αὐτὴν θὰ ρωτήσουμε: Πόσο θ' ἀλλάξει τὴ ζωὴ μας ἡ ἀτομικὴ ἐποχὴ; Τί θὰ ποῖσει νὰ τῆς θυσιάσουμε; Τί θὰ πορέσουμε νὰ σώσουμε ἐπὶ τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀνθρωπιά μας κάτω ἀπ' τὴ βασιλεία τῆς τεχνικῆς; Αὐτὸ εἶναι τὸ κεντρικὸ ἐρώτημα πὸν συνόδεψε τὸ Θεοτοκᾶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ πὸν βοῖσκει ἔκφραση κ' ἀπάντηση στὸ καινούργιο του βιβλίο.

Τὸ βιβλίο λοιπὸν αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ἓνα δοκίμιο γιὰ τὴν Ἀμερικὴ, ὅπως δηλώνει ὁ μετριοφρων τίτλος του. Εἶναι, στὴν οὐσία, ἓνα δοκίμιο γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἀνθρώπου, γραμμένο ἀπὸ ἓνα σοβαρὸ στοχαστὴ καὶ ἄριστο συγγραφέα πὸν συνδυάζει τιμὸτητα στὴν παρατήρηση μὲ ἀγάπη γιὰ τὸ ἀντικείμενό της. Τὸ δοκίμιο, καρπὸς μᾶς πολὺπλευρῆς κ' εὐσυνείδητης ἔρευνας, εἶναι ἐξαιρετικὰ γραμμένο. Μέσα σὲ μικρὸ σχετικὰ ὄγκο ἀγκαλιάζει τίς σπουδαιότερες πλευρὲς τοῦ θεματός του μὲ ἀξιοθαύμαστα ἀπλὸ καὶ εὐχάριστο τρόπο χωρὶς ποτὲ νὰ πέφτει σὲ δημοσιογραφικὴ προχειρότητα.

Ὁ συγγραφέας μελέτησε τὴν Ἀμερικὴ, τὴ γύρισε, διάβασε τὴν ἱστορία της, ἀσχολήθηκε μὲ τὸ πολίτευμά της καὶ μὲ τὴ θέση τῶν νέγων, μὲ τὸ θέατρο καὶ μὲ τὴν παιδεία τοῦ λαοῦ της. Καὶ κατορθώνει—πράμα σπάνιο—νὰ μείνει νηφάλιος στὴν κρίση του. Δὲν παρασύρεται σὲ μονόπλευρους διθύραμβους—ἔξερει ὅλες τίς ἀντιρροήσεις τῶν γόνων τῆς εὐρωπαϊκῆς παράδοσης γιὰ τίς ἀντιπαθητικὲς πλευρὲς τοῦ «ἀμερικανισμοῦ», τίς παραθέτει μάλιστα τόσο εὐγλωττα σ' ἓνα λεπτότατο «διάλογο» πὸν

εἶναι φανερὸ πὸς τίς ἔχει ζήσει σάν ἓνα κομμάτι τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Δὲν ἀφήνεται, ὅστόσο, καὶ στὴν εὐκολὴ ὑπεροψία τοῦ ὑπεροπλισμένου Εὐρωπαίου, γιὰτὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει ἡ βαθεῖα δημοκρατικὴ κ' ἀνθρωπίνη συνείδησή του. Οἱ Ἀμερικανοί, πρωτοπόροι τοῦ Νέου Κόσμου, δὲν παρουσιάζονται στὰ μάτια του οὔτε σάν εἰδαιμόνες χροτασμένοι κυρίαρχοι οὔτε σάν ἀπαίδεντα καὶ νευρωτικά, τυποποιημένα αὐτόματα. Τὸς βοῖσκει ἀνθρώπους ζωντανούς, ποιήλους, πὸν ψάχνουν νὰ καταλάβουν τὴν οὐσία τους, πὸν δημιουργοῦν κ' ἀναζητοῦν ταυτόχρονα, εἰν' ἀνοιχτοὶ στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά κ' ἀνήσυχτοι καὶ χροειάζονται τὴν ἀγάπη καὶ τὴ συμπαραστάση μᾶς ὅσο καὶ μείζ τὴ δική τους γιὰ νὰ πάρει τὴν καλύτερη δυνατὴ μορφή ἡ γῆ πὸν θὰ κατοικηθεῖ ἀπ' τὰ παιδιά μας.

Τὸ πόρισμα τῆς ἔρευνας, ὅπως φάνηκε κίόλας ἀπὸ τὰ παραπάνω, εἶναι ἀδίσταχτα θετικό: στὸν κόσμο πὸν ἔρχεται μορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ ἡ μηχανὴ μὲ τὴν πολιτισμότερη οὐσία τῆς δικτῆς κληρονομιάς—μὲ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοποῖεια, μὲ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἀλήθεια. Ἡ προσαρμογὴ δὲ γίνεται βέβαια χωρὶς ἀγωνία καὶ χωρὶς θυσίες. Πολλὰ ἀγαπημένα κομμάτια τοῦ παρελθόντος μᾶς θὰ πρέπει νὰ ξεγραφτοῦν. Ὅστόσο ἡ θαρρετὴ παραδοχὴ αὐτοῦ τοῦ καινούργιου κόσμου κ' ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐξύψωση τοῦ ἀνθρώπου—ὄλων τῶν ἀνθρώπων—μέσα στὰ πλαίσια τοῦ εἶναι ἡ πὸ σωστὴ στάση.

Τὸ «Δοκίμιο γιὰ τὴν Ἀμερικὴ», μὲ τὴ φρεσκάδα καὶ τὴν αἰσιόδοξη πνοή του, εἶναι διεγερτικό γιὰ τὴ σκέψη. Κι' ἐκεῖνος ὁ ἀναγνώστης πὸν δὲ θὰ συμφωνήσει μ' ὅλα τὰ συμπεράσματά του, πὸν θὰ διατηρήσει ἐπιφυλάξεις καὶ θὰ ἐξακολουθήσει ν' ἀντιρροῦζει τὸν Καινούριο Κόσμο μὲ τὸ μικρὸ βλέμμα ἐνὸς Α. Huxley, θάχει ἀναγκαστεῖ μετὰ τὸ διάβασμά του νὰ ξεκουνηθεῖ ἀπὸ τὸ δόγμα καὶ νὰ ξανακοιτάξει κριτικὰ γιὰ λίγο τίς προκαταλήψεις του—κ' ἴσως αὐτὸ νὰ ὀριμάσει ἀργότερα μέσα του σὲ μὴν ἀνακατάταξη ἔξτων καὶ νὰ τὸν βοηθήσει νὰ παραμερίσει σκουριασμένες ἰδέες καὶ γροῖνια καὶ ν' ἀντιμετωπίσει κατὰματα, ἀφοβα, τίμα, τὴ μεγάλη ἀδύναη πραγματικότητα. Γιατὶ ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Θεοτοκᾶ δὲν εἶναι ἀφελὴς καὶ «προ-κριτικὴ», ἀλλὰ ἀπόρροια συνειδητῆς ἀφομοίωσης ὄλων τῶν ἀγωνιῶν

τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μπροστά στο γράμμα των ἀρχαίων μας ναῶν.

ΡΟΔΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Α. Α. Πάλλη: «Ξενιτεμένοι Ἕλληνες». Αὐτοβιογραφικὸ Χρονικὸ. Ἄσπρος Α. Ε. — Ἀθήνα, 1954, σ. 229.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρὸ ἐνδιαφέροντα ἑλληνικά βιβλία τοῦ τελευταίου καιροῦ εἶναι οἱ «Ξενιτεμένοι Ἕλληνες» τοῦ κ. Α. Α. Πάλλη. Τὸ ἔργο αὐτὸ χαρακτηρίζεται σωστά ὡς «αὐτοβιογραφικὸ χρονικὸ», καλύπτει ὅμως καὶ τὰ ἱστορικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους στὴν περίοδο αὐτή. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα «Προλόγιον», ἀρχίζουν τὰ «Ὀμογενειακά», ἓνα γενικὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ φαινόμενο τοῦ Ξενιτεμένου Ἑλληνα καὶ γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὶς οἰκογένειες Πάλλη καὶ Ράλλη. Στὰ ἐπόμενα πέντε κεφάλαια ὁ κ. Πάλλης περιγράφει τὰ χρόνια καὶ τὸν τρόπο τοῦ «σχηματισμοῦ» του, νὰ ποῦμε, γέννηση, ἀνατροφή καὶ μόρφωση, καὶ στὰ τελευταία πέντε διηγείται τὴν ποικίλη δράση του σὲ διάφορες ἐπίσημες καὶ ἀνεπίσημες θέσεις. Δυὸ βιβλιογραφικὰ παραρτήματα, ἓνα πλούσιο Εὐρετήριο καὶ 11 εἰκόνες συμπληρώνουν τὸ βιβλίον.

Ἡ ἀφήγηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων δὲν γίνεται, βέβαια, μὲ ἀίστηρή ἀντικειμενικότητα, γιὰτὶ ὁ ἀφηγητὴς, ὅσο κι ἂν παρονοιάζεται ἀφαντίστος καὶ συζητημένος, ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ γενικότερα ζητήματα ποῦ ἐξίστορεῖ ἢ σχετίστηκε στενά μὲ τοὺς δημογενοῦς του, — ὅμως δὲν εἶναι γι αὐτὸ λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα ἢ ἄλογη του. Ἴσα ἴσα ποῦ τὸ προσωπικὸ χρώμα στὴν ἀφήγηση τῶν γεγονότων δίνει στὸ βιβλίον τὴν ἀξία τῆς ἀπὸ πρῶτο χέρι πληροφορίας, ποῦ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια της ὅμως πρέπει νὰ τὴ ζυγίσει ὁ ἀντικειμενικὸς ἱστορικὸς ἀφοῦ χρησιμοποιεῖ κριτικὰ καὶ μετρούμενα τὴ δίκαιη ἀρχή «audiatur et altera pars».

Παράδειγμα, ἡ λανθασμένη ἐχτίμησή του κινήματος τοῦ 1931 στὴν Κύπρον — καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ὁ κ. Πάλλης ἦταν στενὸς φίλος τοῦ τότε Κυβερνήτη Στόρος. Δὲν ὑπάρχει, ὡστόσο, ἀμφιβολία πὼς σὲ πολλὰ θὰ συμφωνήσει ἢ ἴστω ἂ μὲ τὴν προσωπικὴ μὰ νηφάλια καὶ ἀφαντίστη γνώμη τοῦ κ. Πάλλη.

Ὅμως ἡ μεγαλύτερη ἀξία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀφήγηση τῶν ἱστορικῶν ἐνός ἀνθρώπου, τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα, ποῦ ἡ πείρα καὶ ἡ δράση του

ἀπλώνονται σὲ πλατὴ τοπικὴ καὶ μακρὰ χρονικὴ ἔχταση, ἔχουν δώσει πλούσια καὶ μεγάλῃ ὁμάδῃ ἀποτελέσματα, καὶ μποροῦν μὲ τὴν ποιότητα καὶ τὸ κύρος τους νὰ σταθοῦν σὰ δίδαγμα πνευματικὸ καὶ πρακτικὸ, προπάντων σὲ μὴ ἰδιαίτερη, καὶ μεγάλη ὁμάδα Ἑλλήνων — στοὺς Ξενιτεμένους Ἕλληνες. Ἡ εὐλογεῖν καὶ εὐγένεια ποῦ χαρακτηρίζουν τὸν ἀφηγητὴ προσθέτουν δύναμη καὶ χάρη στὴν ἀφήγησή του, κάνουν τὰ ἐπιχειρήματά του πειστικά, καὶ δημιουργοῦν στὸν ἀναγνώστη μὴν ἐκχάριστη καὶ γόνημη πνευματικὴ ἐμπειρία.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Κρίτωνος Ἀθανασούλης: Μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ κανένα. Ποιήματα, Ἀθήνα, 1954, σ. 61. (Εἰκόνα τοῦ Στέλιου Ὁρφανίδη καὶ ἐξώφυλλο Λιάκου Χατζηγεωργίου).

Ὁ Ἑλληνικὸς λυρισμὸς τοῦ καιροῦ μας ἀνελίσσεται ἀναγκαστικά ἀπὸ τὸ «ἐ μ ε ἰ σ» πρὸς τὸ «ἐ γ ὦ»: μετὰ τὴν μεταπολεμικὴν περιπέτεια μᾶς «ἀτομιστικῆς» νοσηρότητας καὶ μᾶς ρομαντικῆς λυρικῆς εὐαισθησίας, ἦρθε ἡ ἐπικὴ ἐποχὴ τῆς Ἀλβανίας, τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἀντίστασης. Ἐπικὴ ἦταν ἡ κατοχὴ, ἀπίστευτα ἐπικὸς ὁ παλμὸς της, — καὶ ἡ τραγῳδία τῆς ἐσωτερικῆς—ἐξωτερικῆς στὸ βάθος—διαμάχης τοῦ 1944—1949, ποῦ κούρασε τὶς ψυχές ἔτσι, ὁ κατοχικὸς λυρισμὸς τοῦ ἡμεῖς, ἡ ὁμαδικὴ ἀνάταση ποῦ ἐξαγιάζε κάθε ἀτομικὴ βλάβη, ὁ κατοχικὸς ὁμαδικὸς λυρισμὸς ποῦ ἄγγιξε τὰ σύνορα τοῦ πρὸ ὑψηλοῦ καὶ πρὸ μεγάλου ἔ π ο υ ς, συντρίφτηκε! Τώρα τὸ ἄτομο πάλι αἰσθάνεται κατὰμονο, ἐξόριστο, ἐρημικὸ μὲς ὀτὴ βαθυλονία τῶν ἀνυπολόγιστων, ὀλοένα αὐξανόμενων θορύβων καὶ καμῶν...

Ὁ κ. Κρ. Ἀθανασούλης μὲ τὴν ποιησὴ του, ἦδη ἀπὸ τὸ 1947—48, ἐκφράζει αὐτὸ τὸ φοβερὸ κενὸ ποῦ ὀλοῦθε περιζώνει τὴν ψυχὴ, αὐτὴ τὴν Σαχάρα ποῦ πυρακτώνει τὶς ἐλπίδες καὶ τὶς κατακαίει, νὰ μὴ βλαστήσουν πὰ ξανά... Στὴν τελευταίαν ὑπὸ κρίση συλλογὴ του συνεχίζει, σὲ ὑψηλότερο ποιητικὰ ἐπίπεδο, τὴ γοαμὴ αὐτὴ τῆς ἐκφρασης τοῦ ἄγχους καὶ τοῦ κενοῦ. Μά, τί παρὰδοξο! Αὐτὸς ὁ ἀπελπισμένος καὶ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι ταυτόχρονα τόσο ἀνθρωπιστὴς καὶ τόσο λατρεῖται τὸν Ἄ ν θ ρ ω π ο καὶ ἀναδίνει τοὺς ὑμνεῖς, ἀνοξιάτικους τόνους στὰ τραγούδια του. Στὸ βάθος τῆς ἀ-

πελοπίδας του ύπαιχει μιά βαθύροξη γεροσύνη, ένας πανηγυρικός χείμαρρος άπεραντής άγάπης, και μιά σταθερή προσκόλληση σ' άξίες που δέν φθείρονται: χαρραγή μ' άνοιξοδόμησης έπειτ' από ρήμαγμα.

Αυτός ό περιούσιος ύμνος στόν 'Αλέξανδρο Φλέμιγκ, τόν δημοιογό τής πενικιλίνης (σ. 55-61) θά μπορούσε ίσως νά επιγραφή: ή τελευταία (ώς τήν ώρα που γράφτηκε) λέξη του σύγχρονου έλληνοκίτου άνθρωπισμού, του ζωντανού δημοιογικού, θεομοιογού άνθρωπισμού.

Ίσως οί τίτλοι τών ποιημάτων νάνα διαφωτιστικοί, άφού δέν έχω χώρο γιά παρ'άθεση στίχων: 1. Πρόλογος στό θέμα τής μοναξιάς (έγώ, ή ζωή και ή άσθηση). 2. 'Η βιογραφία τής μοναξιάς. 3. 'Ο μύθος του μοναχικού άνθρώπου Α' και Β'. 4. 'Ο ύπνος και ή μοναξιά. 5. 'Ωδή στόν 'Αλέξανδρο Φλέμιγκ. 'Επεξεργασία του ίδιου σ' όλα μοτίβου, αλλά μέ καινοτομία στό καθένα φρεσάδα. 'Η έλεύθερη τεχνοτροπία θρημμένη από τήν παρθενική εύαισθησία του έλληνοκίτου χώρου, στέκει μετρομένη, σύνορη και ύποβλητική, πέρ' από τήν πεζολογία, που ένεδρεύει στην προσπάθεια τών νέων μας ποιητών.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΥΡΡΗΣ

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Καινούργια βιβλία.—Λογοτεχνικά βραβεία.—Φιλολογικά πένθη.

'Η «Καταφρόνια» είναι τό καινούργιο μυθιστόρημα του 'Αλμπερτο Μοράβια (έκδοσι Μπομπιάνι) γραμμένο σέ τύπο ήμερολογίου, που ή κριτική ύπο χηκε πανηγυρικά σάν τό ωραιότερο βιβλίο του μεγάλου συγγραφέα.

«Σέ κάθε άλλο του έργου», γράφει ό Βιγκορέλλι, «παρτηρούσαμε ένα κενό, ένώ στην «Καταφρόνια» δέν λείπει τίποτα από τήν ύψηλή μέση τής ζωής».

Τό «Πρέμιο Σαλέντο» τίμησε φέτος τό συγγραφέα Ντέ 'Αντζελι—άπό τά πιο γνωστά όνόματα τών 'Ιταλικών Γραμμάτων— γιά τά έργα του 'Ιστορία ενός άγνωστου» και «Εμφανίσεις του νότου», συλλογές από διηγήματα. Τό πρώτο βιβλίο άποτελείται από τέσσερα μέγала διηγήματα. Οί «Εμφανίσεις του νότου» είναι μιά συλλογή από διηγήματα Καλαβρέζικα, τής ιδιαίτερης πατρίδας του συγγραφέα.

Τό «Πρέμιο Μπακούττα» —τό πιο παλιό λογοτεχνικό βραβείο τής 'Ιταλίας— δόθηκε στό βιβλίο του 'Ιωσήφ Μαρτόττα «Εμπρό», άς δούμε».

'Ο Μαρτόττα άρχισε τή σταδιοδρομία του πριν από έικοσι χρόνια, προικισμένος από τή φύση μέ όλα τά δώρα που κάνουν

ένα αθθενικό λογοτέχνη. Στή διασημότητά τόν έφερε τό βιβλίο του «'Ο χρυσός τής Νάπολι» που τόπωσε ό Μπομπιάνι τό 1947 και μεταφράστηκε σέ όλες σχεδόν τες γλώσσες τής Εύρώπης. Φτάνοντας στό δέκατο πέμπτο βιβλίο του, δίχως ποτέ νά προδώσει τή σοβαρότητα τής δουλειάς του, ό Μαρτόττα είναι από τους πιο γνωστους λογοτέχνες τής 'Ιταλίας.

Τό βραβείο «Re Degli Amici» γιά ένα σατυρικό έργο τό πήρε ό Πασκουαλε Φέστα Καμπανίλε γιά τό ανέκδοτο ρομάντζο του «'Η γιαγιά — Σαμπλά», έργο μέ θέμα και κλίμα μεσημερινό, που ξεπερνάει τήν ειρωνεία και τήν αυτοβιογραφία μέ άπαιτήσεις αισθηματικές στον τομέα του ρεαλισμού— μιά ακόμα άπόδειξη γιά τους προσανατολισμούς τής νέας 'Ιταλικής λογοτεχνίας, ό ρεαλισμός παίρνει και άπαιτήσεις διαδοχικά μορφές όλο και πιο προσωπικές τής διηγηματογραφίας.

Τό βραβείο αυτό γιά πρώτη φορά δίνεται σ' ένα νέο συγγραφέα.

'Ο Καμπανίλε γεννήθηκε στό Μέμφι τής Λουκάνιας τό 1927 και είναι συντάκτης τής «Φιέρα Λεττεράρια».

Τά 'Ιταλικά γράμματα χάνουν τόν τελευταίο άντιπρόσωπο τής Σχολής του Καρντούτσι μέ τό θάνατο του ποιητή Λουίτζι 'Ορσίνι, σέ ηλικία 71 χρόνων. 'Ο 'Ορσίνι έχει δημοσιέψει πολλές ποιητικές συλλογές. 'Η ποίησή του είναι εύκολη, ή τεχνική του άπλη και ξεπεδά από τό κλίμα του δέκατου ένατου αιώνα.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

'Εκθεση Γουναρό.

Σπάνια ό Γ. Γουναρόπουλος μ' άς δίδει τήν εύκαιρία σ' έκθέσεις γιά χρομέ τή μουσική τών χρωμάτων του. Κ' ήταν μεγάλη εύχαρ άποση γιά τους φιλότεχνους νά δούν στη Γκαλλερύ ΑΔΕΑ — στην καινούργιαν ώρα αθήουα τής οδού Ν κης — 27 λάδια και πολλά σχέδια μέ μολύβι του Γουναρό.

'Εκείνο που χαρακτηρίζει τή ζωογραφική του Γουναρόπουλου, είναι ή λυρική νότα. 'Ενας λυρισμός γεμάτος φανταστικά όνειρα, σέ μουσικούς τόνου: άνάερους, μέ διαφανή κρυστάλλινα ήμιτόνια κι' έα φώς «έκ τών ένδων», που παινιδίζει άπόκοσμο κι ούράνιο, σάν άρμονία θεόπνευστη κι ασύλληπη. 'Ενα φως— που δέν είναι τό πραγματικό φώς του ήλιου και τής άτμόσφαιρας που ξερούμε. Τίποτε τό ρεαλιστικό, τό κοσμικό και τό άτμοσφαιρικό.

'Αναλυτικότερα, μπορούμε νά πούμε ότι ό Γουναρό κάνει μουσική μέ τά χρώματα. Μιά χρωματική μουσική είναι ή ζωογραφική του, άπάνω σέ μιά λεία έπιφάνεια, ρευστή και διαυγή, μέσα σ' ένα υψάλιο κόσμο, μέ τρυφερούς και άπαλούς τόνους και ήμιτόνια, που πλέκονται μεταξύ τους και σβύονται μ' έσα σέ μιά χρωματική συνάρτηση μουσικής άρμόνιας.

Φανταστικά διαφανή τοπία μέ θράχια και θάλασσες, μέ αίθριες γυναικείες μορφές, γυμνές, κομωμένες, λές, άπό κρυστάλλο, όρθόστητες, μέ έμπλεκκα μαλλιά και μέ όρηχτική κίνηση. 'Ο Γουναρόπουλος έπλασε μιά ιδεατή δική του γυνάικεια

μορφή κι αυτήν είναι που ξανασχεδιάζει σ' όλα του τ' έργα, με μιὰ χαριτωμένη κίνηση στα χέρια, που είναι μοναδική στην Έλληνική ζωγραφική. Είναι σχεδιασμένα με μιὰ μονοκοντηλιά (όπως άλλωστε κι όλο τ' όσμα) και μιλούν μονάχα με την κομπόζιτα και τή χάρη τους. Είναι σαν τ' χέρια που έτραγο-όησε ο Παλαμάς.

Τώρα ό Γουναρό γίνεται πιο άφ' ρημένο στα τοπία του. πιο αϊθέριος. Τό φώς, που θγαίνει μέσα από τόν πίνακα παίρνει κάποτε άλλους χρωματισμούς: πιο ζεστούς, πιο τριανταφυλλένιους. Γίνεται ακόμα πιο γλυκό. Τα λουλούδια του με μολύβι, είναι κάτι γέο στη ζωγραφική του Γουναρόπουλου, που κατορθώνει να τ' άώσει κι αυτά σαν άλλα κι άπόόσμα. Άνάμεσα άπ' τ' ά φύλλα τους ή τή γλάστρα διαφαίνεται τό νερό, ή θάλασσα, τ' νησιώτικα σπιτάκια.

Κάθε του Έργο είναι κι ένα τραγούδι αϊθέριο, που άγγιζει τήν καρδιά, γιατί θγαίνει κατ' εύθεον άπό τή ψυχή του δημιουργού του.

Έκθεση Χαράς Βιένα.

Μιά άλλη ενδιαφέρουσα έκθεση, είναι τής Δίδας Χαρά: Βιένα στη μικρή αίθουσα τής «Παρ' ασσού».

Όλα τ' ά λάζια της έχουν πολλή χρωματική εύαισθησία και συνθετικές άρετές: στα τελευταία τ' ά μάλιστα έργα τού 1954, συχνά άπελευθερώνεται άπό τήν τρίτη διάσταση κι τόν πλασμό τών σωματων και γίνεται πιο άπλη στίς φόρμες.

«Οι δύο φίλοι» είναι ένα κομάτι άπό τ' ά ώραιότερα τής Βιένας. Τό όσμα τού μικρού κοριτσιού είναι άπλουστάτα σχεδιασμένο σε ρόδινο τόνο, χωρίς φωτοσκιάσεις και λεπτομέρειες, με φόντο τ' ά καμμένες σιένες τού έράγου. Παρ' όλο πού τ' ά πόδια τού σκυλιού δέν είναι και τόσο καλά σχεδιασμένα, έν τούτοις τό κεφάλι και τό μάτι του έχουν άθλητην έκφραση. Ό ούρανό, άπάνω δεξιά και τό νερό κάτω άριστερά τού πίνακα, σε μι' ά πολύ σοφή αντίστοιχη συζυγία, δένονται άρμονικά με πράσινο Πολύ Βερονέζ, που ξεχωριστ' άγαπά ή ζωγράφος και σπτάτα πού τό άπλώνει σχεδόν σ' όλα τ' ά έργα της.

Η Δίς Βιένα παίρνει με κάθε τής έκθεση μι' ά καινούργια άνώτερη θέση άνάμεσα στους καλούς ζωγράφους μας.

T. M. Φ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τά 50χρονα πνευματικής δράσης τού άκαδημαϊκού κ. Σπύρου Μελά γιορτάστηκαν με έπιστόμητα και μεγάλη έχαρδιότητα στον Πειραιά και στην Άθήνα. Τόσο ό φυσιολατρικός σύλλογος «Ζήνων», όσο και ό Σύνδεσμος Έκδρομ'ων «Φυσιολάτρης» διοργάνωσαν στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς και στην αίθουσα «Παρ' ασσού» Άθηνών, δύο βραδιές, όπου άναλόγη πλατεία τό έργο τού τιμωμένου συγγραφέα από τόν κ. Σολωμονίδη, άπό τόν πρόδρο και γεν. γραμματέα τής Άκαδημίας, άπό τόν Δήμαρχο Πειραιώς, άπό καθηγητές Πανεπιστημίου και άλλους πολλούς. Τελικά, ύστερα άπό άπόφαση τής Δημοτικής Άρχής Πειραιώς, άκοινώθηκε ότι θά δοθεί τό όνομα τού Σπύρου Μελά σε ένα δρόμο τού Πειραιώς, άφού, όπως είναι

γνωστό, ό κ. Μελάς είναι Πειραιώτης.

—Με πρωτοβουλία τού Πρακτορέου Πνευματικής Συνεργασίας και ύπό τήν αιγίδα μεγάλης έπιτροπής που έκπροσωπούσε όλες τις λογοτεχνικές όργανώσεις μας, δόθηκε στις 11 Δεκεμβρίου στον «Παρ' ασσο» μι' άρα α φιλολογική άπογευματινή, για τόν Κύπριο συγγραφέα και ζωγράφο κ. Νίκο Νικολαΐδη, πού άπό πολλά χρόνια τώρα έβρίσκει άγκατεστημένος στην Αίγυπτο. Τόν έορτάσμο έπρόλογησαν ό πρόεδρος τού Πανεπιστημίου και πρόεδρος τού «Παρ' ασσο» κ. Βλησίδης και ό πρόεδρος τής Έθν. Έταιρείας Λογοτεχνών κ. Σπράτης Μυριέηλη. Έκανε ύστερα εισήγηση ό κ. Φαν. Μιχαλόπουλος και άκολούθησε άναλυτική όμιλία γύρω στη ζωή και τό έργο τού τιμωμένου, άπό τήν ποιήτρια κ. Άλίκη Νικολαΐδη. Μικρά πεζά κ' μενα τού Νικολαΐδη άπήγγειλαν στο τέλος ό καλλιτέχνης τού Έθνικού Θεάτρου κ. Χρ. Νέζερ, ή κ. Έλσα Βεργή και ή κ. Πούπα Κοκκινάκη.

—Ό Σύλλογος ύπαλλήλων Τραπεζής Έλλάδος, άφού έτίμησε με φιλολογικές άπογευματινές τήν Κρητική παράδοση, τή Σχολή τής Έπτανήσου και τή Σχολή τής Ρούμελης, μας έδωσε στις 29 Νοεμβρίου και ένα άπόγευμα τού Αίγαίου. Τό πρόγραμμα περιελάμβανε εισηγήσεις τών κ.κ. Ηλ. Βενέζη και Π. Χάρη, και άπαγγελίες και άναγνώσεις άπό τις γνωστότερες καλλιτεχνικές τής Έλληνικής Σκηνής κ.κ. Κυβέλη, Άλ. Κατσέλη, Έλ. Χατζηπαργύρη, Έλ. Νεφεδάκη, και τούς καλλιτέχνες κ.κ. Δημ. Μυράτ, Κ. Μουσούρη και Ν. Τζόγια. Ως κείμενα δόθηκαν άποστάσματα άπό τούς Δ. Βερονάδου, Άλέξ. Παπαδιαντίου, Άργ. Έφταλίση, Σπρ. Μυριέηλη, Ηλ. Βενέζη, Φ. Κόντογλου, Γ. Θεοτοκά, Γ. Σεφέρη, και Όδ. Έλύτη.

—Κυριολεκτικά έκδοτικό όργανόμ διοργανώσαν οι έθιρνες τών Άθηναικών βιβλιοπωλείων: Οι γνωστότεροι συγγραφείς μας κυκλοφορούν νέα βιβλία τους, πού τ' ά περισσότερα είναι εικονογραφημένα με έξαιρετο γούστο άπό τούς κ.κ. Σπ. Βασιλειού, Τάσο, Άνεμογιάννη, Μάριο Άγγελόπουλο κ.ά. Άναφέρω μεταξύ τών πολλών έκδόσεων. Τό νέο τόμο ταξιδιωτικών έντυπώσων τού κ. Ι. Μ. Παγιαιωτουπόλου, «Πολιτείες τής Ανατολής», τού Ηλ. Βενέζη τού «Άμερικανική γή» τού Σπράτη Μυριέηλη, τού «Άπ' τήν Έλλάδα», τού Π. Πρεβελάκη «Ό Λά' αρος» τραγωδία, τού Γ. Θεοτοκά τού «Δοκίμιο για τήν Άμερική», ένα δεύτερο τόμο διηγημάτων με τόν τίτλο «Τροπική ζάλη» τού Μάρκου Λαζαρόδη, πού έχει πάρει τό βραβείο τών δώδεκα για τό πρώτο βιβλίο του «Σταυρός τού Νότου» και άλλα πολλά.

—Πλουσιώτατο σε ύλη τό τελευταίο τεύχος τής «Νέας Έστίας» είναι άφιερωμένο όλόκληρο στην Κύπρο με συνειργασίες διακεκριμένων Έλλήνων λογοτεχνών.

—Στις 8 Ιανουαρίου ή «Έθνική Έταιρεία Λογοτεχνών» με πρόδρο τής τόν κ. Σπράτη Μυριέηλη έκοψε τή βασίλοπτητα στο έστιατόριο «Άβέρωφ» μέσα σε άμυοφαира θερμής ένκαρδιότητας. Ένα πλήθος λογοτέχνες, ζωγράφοι, γλύπτες κι' άλλοι φίλοι τών Μουσών παρευρέθηκαν μεταξύ τών οποίων και ό Διευθυντής τών «Κυπριακών Γραμμάτων» κ. Ν. Κραχιδιώτης και ή κ. Κραχιδιώτη, πού, κατά τήν όλιγοήμερη διαμονή τους στην Άθήνα έγιναν δεκτοί με αισθητά έξαιρετικής άγάπης και έκτίμησης. Μετ' τό κόμητο τής βασίλοπτητας άπό τόν κ. Μυριέηλη, ό ποι-

ητής Κλαύδιος Μαρκίνας διάβασε τὰ «Λογοτεχνικά του Κάλαντα» 250 στίχους γραμμένους με λεπτό πνεῦμα καὶ ἄπτικό ἀλάτι. Ἀκολούθησε ὁ «Καζαμία» τοῦ ποιητῆ Νίκου Σημιριώτη ἐντεχνα συνθεμένος καὶ ἡ θραδιά ἔληξε με χορό.

—Ὁ «Σύνδεσμος Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» ἔδωσε τὴν πρωτοχρονιάτικὴν συγκέντρωση τοῦ μετὰ τὸ κοίμητο τῆς Πήττας καὶ μετὰ μεγάλο ἐπίσης ἀριθμὸν παρευρισκομένων, στὸ ἐστιατόριο «Ἑλληνικό». Κατὰ τὴν συγκέντρωση τούτη, ἀπονεμήθηκε δίπλωμα εὐεργέτου τοῦ Συνδέσμου στὸν κ. Παν. Βαριόπουλο.

ΛΟΥΛΑ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΟΥ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΑ «ΚΥΠΡ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

«Ἐξ ὀλοκλήρου ἀφωσιωμένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ πνεύματος καὶ δὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ».

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ἑθνοσημῶτων εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ εἰσοσαετοῦς εὐδοκίμου ἔργου τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν διανοήσιν καὶ τέχνην, δι' ἐγγράφου τοῦ ἡμέρ. 17ης παρελθόντος Δεκεμβρίου (Ἄρ. Πρωτ. 141283), προβάλλει, κατόπιν σχετικῆς προτάσεως τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἑκπαιδεύσεως εἰς θεορμὴν αὐτασιῦ τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακά Γράμματα» πρὸς τοὺς Ἑκπαιδευτικοὺς Λειτουργοὺς Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἑκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ ἐν λόγω ἐγγράφον τὸ περιοδικὸν «Κυπριακά Γράμματα» χαρακτηρίζεται ὡς «ἔξ ὀλοκλήρου ἀφωσιωμένον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Πνεύματος καὶ δὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ».

Τὸ πλῆρες κείμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἔχει ὡς ἐξῆς :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀρμόδιο: Χ. Μούστρης
Ἄρ. Πρωτ. 141283.

Περὶ ἡμῶν: Περὶ συστάσεως τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακά Γράμματα» τοῦ Ν. Κρανιδιώτη

Πρὸς τὰς Ἑκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἑκπαιδεύσεως.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας: «Περὶ διδακτικῶν Βιβλίων κ.λ.π.» διατάξεις καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἑκπαιδεύσεως τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 97)30—11—1954 (ἔδαφ. 10) πράξιν αὐτοῦ ἢ ἀποδεγόμεθα.

Συνιστῶμεν τὴν ἀγνώσιν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κυπριακά Γράμματα» περιοδικοῦ τοῦ Ν. Κρανιδιώτη ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν

Λειτουργῶν Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἑκπαιδεύσεως, συμφύτως πρὸς τὴν ὡ. ἀνω πράξιν τοῦ Κ. Γ. καὶ Δ. Σ. Ε., καθ' ἣν τὸ ἐν λόγω περιοδικὸν δύναται ἀποτελεῖσθαι ἀξιόλογον ἀνάγκωσιν εἰς πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους διὰ τὰς συγχρόνους ἐκδηλώσεις τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, διότι εἶναι ἐξ' ὀλοκλήρου ἀφωσιωμένον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Πνεύματος καὶ δὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ἐν Ἀθήναι: τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου 1954.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἡ ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου Ἑκθεσις Κυπριακοῦ Βιβλίου, τῆς ὁποίας τὰ εἰκονία ἔγιναν στίς 27 π. Δεκεμβρίου στὸ Παρθενάγωγιο Φανερωμένης ἔκλεισε στίς 31 Δεκεμβρίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑκθέσεως ὀργανώθηκαν οἱ ἐξῆς διαλέξεις: α) τοῦ κ. Κ. Χατζηγιάννου μετὰ θέμα: «Ὁ Λιπέρης καὶ ἡ Κυπριακὴ Πραγματικότητα» καὶ β) τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη μετὰ θέμα: «Ἡ Κυπριακὴ Τοπογραφία».

—Κατόπιν ὀλιγοήμερου παραμονῆς εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχεν ἐπαφὰς μετὰ τοὺς ἐκεῖ φιλολογικοὺς κύκλους, ἐπανήλθεν εἰς Λευκωσίαν, τὴν 10-ν Ἰανουαρίου, ὁ Διευθυντῆ: τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» κ. Ν. Κρανιδιώτης.

—Στίς 23 Ἰανουαρίου τὸ Γυμνάσιον Βαρσῶν γιόρτασε τὴν τριακονταετηρίδα του.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ρ. Χριστοφίδην, Λευκωσίαν: Τὰ «Νυχτερινὰ» καὶ «Ἀμφιβολία» κατώτερα ἀπὸ τὰ προηγουμένα σας.—Γ. Σερπύ, Λάρνακα: Ἐχουν διάθεσιν καὶ ἀρκετὴ συγκίνηση τὰ ποιήματά σας. Περιορίζονται ὁμως σὲ κοινότυπα θέματα καὶ αἰσθηματισμῶ: χωρὶ θεώτερο πνευματικὸ περιεχόμενον. Τὸ «Μόνος» ἔχει μουσικότητα καὶ θὰ μπορούσε νὰ δημοσιευθῆ, ἂν ἡ καταδίωξις τῆς ὁμοιοκαταληξίας, δὲν ἐξάλαινε τοσο πολὺ τὴν συνοχὴν του.—Ν. Α. Μικελουσίαν: Τὸ θέμα τῆς «Καμπάνας» εἶναι πολὺ κοινὸ καὶ δὲν ἀνανεώνεται μετὰ ἐκφραστικὰ μέσα πού χρησιμοποιεῖτε.—Δ. Ἰερών, Λευκωσίαν: Καλὸ τὸ «Ἰθάκη». Τὸ περιοδικὸν «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» τοῦ Ἡ. Ἀποστολίδη δέκοψε τὴν ἐκδόσιν του.—Μ. Γ. Μουστέρην, Χαλκιν: Καλὰ τὰ ποιήματά σας, μολοντὶ ἀκόμη πρωτόλει. Ἐχωρῶζουμε τὸ «Μουριά τοῦ Ζαχαροῦ», πού θὰ δημοσιεύσομε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη μας.—Π. Α. Οἰζι, Λευκωσίαν: Κατώτερα ἀπὸ ἄλλα δικά σας.—Ν. Βωνιάνην, Λευκωσίαν: Καλὸ τὸ «Οἱ Γέρανοι τοῦ Ἰούκου» θὰ δημοσιευθῆ.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενον τεύχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» τὸ ποίημα τοῦ κ. Τάσου Στεφανίδη «Γιὰ τὰ πεθάνοντα ἀξιοπρεπῶς» (σελίς 18), μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ κ. Γ. Πράστικα, καὶ ἡ μετέπειτα τοῦ κ. Γ. Πράστικα «Ἀπὸ τὸν Ζουμπέρ στὸν Ρεμπώ», (σελίς 19) μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ κ. Τ. Στεφανίδη. Στὰ προηγούμενα τοῦ τεύχους τὸ λάθος ἔχει ἀποκατασταθῆ.

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

Ὁ Χρῖστος Σάββα γεννήθηκε στὸ Μαραθόβουνο τὸ 1924.

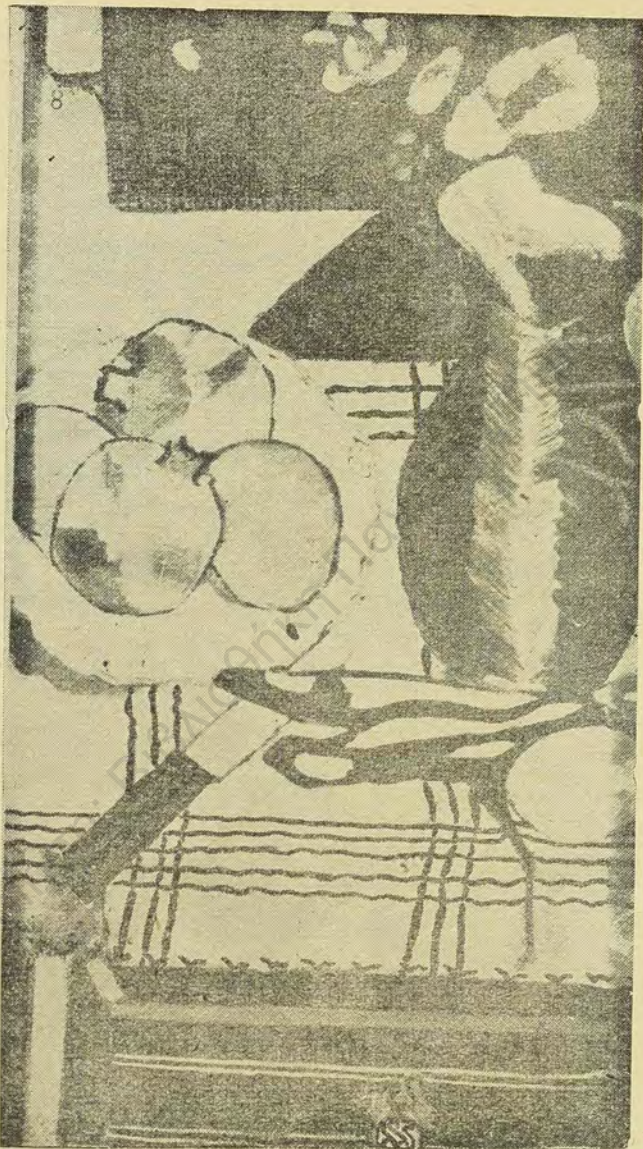
Μετὰ τὴ συμπλήρωση τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του στὴν Κύπρο, πῆγε στὴν Ἀγγλία, ὅπου τὸ 1948 ἄρχισε συστηματικὴ μελέτη τῆς Τέχνης στὸ St. Martin's School of Art καὶ στὸ Heatherly School of Art τοῦ Λονδίνου.

Τὸ ἔργο του χαρακτηρίζει μεγάλη συνθετικὴ ἱκανότης, λεπτὸ γοῦστο χρώματος καὶ ἐξαιρετικὴ πρωτοτυπία.

Ὁ Χρῖστος Σάββα πῆρε μέρος σὲ διάφορες ὁμαδικές ἐκθέσεις στὴν Ἀγγλία. Τὸ 1954 ἐξέθεσε 15 πίνακές του στὸ Βρετανικὸ Ἰνστιτούτο.

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡ. ΣΑΒΒΑ:

Νατὺρ Μόρτ.